

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ DAİMİ
ÜYE ÜLKELERİ SAVUNMA HARCAMLARI'NIN
EKONOMİK VE POLİTİK İNCELEMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

MURAT ŞEKER

İSTANBUL,2018

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ DAİMİ
ÜYE ÜLKELERİ SAVUNMA HARCAMLARI'NIN
EKONOMİK VE POLİTİK İNCELEMESİ

Yüksek Lisans Tezi

MURAT ŞEKER

TEZ DANIŞMANI: DR. PELİN YANTUR

İSTANBUL,2018

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ KÜRESEL SİYASET VE
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ**

Tezin Adı: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Daimi Üye Ülkeleri Savunma Harcamalarının Ekonomik ve Politik İncelemesi

Öğrencinin Adı Soyadı: Murat ŞEKER
Tez Savunma Tarihi:

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Program Koordinatörü İmza

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzalar

Tez Danışmanı

.....

Üye

.....

Üye

.....

ÖNSÖZ

Uluslararası ilişkiler çalışmalarında ve yakın tarih incelemelerinde karşımıza çıkan ve tarihin akışına yön veren ülkeler bugün karşımıza Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üye ülkeleri olarak çıkmaktadır. Uluslararası çatışmaların barışçıl yollarla çözümü misyonunu üstlenen Güvenlik Konseyi daimi üye ülkelerinin, savunma bakanlıklarından ve stratejik düşünce kuruluşlarından elde edilen verilerin doğrultusunda savunma harcamaları en yüksek olan ülkeler olduğu gözlemlenmektedir. Çalışmada Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üye ülkelerinin 2001-2016 yılları aralığında uygulamış olduğu politik ve ekonomik hamlelerin savunma harcamaları bağlamında incelenmesi yer almaktadır. Savunma harcamaları ve ekonomik gelişmişlik arasındaki ilişki politik ve ekonomik veriler ışığında analiz edilmektedir aynı zamanda ekonomik gelişmişlik ve savunma harcamaları arasındaki ilişkiye dikkat çekilmektedir.

Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı ile bizleri buluşturan ve bu konuda yardım, bilgi ve tecrübeleri ile destek olan değerli hocam Doç. Dr. Burak KÜNTAY'a, uluslararası ilişkiler disiplinine ilgi duymamda büyük katkıları bulunan Doç. Dr. Serhat ERKMEN, Dr. Öğr. Üyesi Öner AKGÜL, Doç. Dr. Arif BAĞBAŞLIOĞLU, Doç. Dr. Mustafa KOCAOĞLU'na ve tez konusunun seçiminden tamamlanmasına kadar geçen süreçte gerekli bütün desteği vererek yol gösteren saygıdeğer hocam Dr. Pelin YANTUR'a, teknik anlamda desteğini esirgemeyen arkadaşım İsmail Hasan Can COŞKUN ve Baybars Selçuk YAŞAR'a teşekkür ederim. Çalışmam süresince bana karşı gerekli özveride bulunan canım aileme sonsuz teşekkür eder ve şükranlarımı sunarım.

ÖZET

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ DAİMİ ÜYE ÜLKELERİ SAVUNMA HARCAMLARI'NIN EKONOMİK VE POLİTİK İNCELEMESİ

Murat ŞEKER

Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı: Dr. Pelin YANTUR

Haziran, 2018 78 Sayfa

Savunma harcamaları ülkelerin ekonomik yapıları açısından büyük bir önem arz etmektedir. Savunma sektörü ülke ekonomileri içerisinde gerek istihdam gerek ekonomik gelişmişlik gerekse teknolojik gelişmişlik açısından oldukça stratejik bir sektördür. Günümüz uluslararası ilişkilerinde savunma ithalat ve ihracatı, politik ve ekonomik bağlamda ülkelerin hareket alanlarını genişletmektedir. Ülkeler bu bağlamda savunma sektörü yatırımlarını ve savunma bütçelerini ekonomik ve politik yeterlilikleri doğrultusunda arttırmaktadır. Güvenliğin temini doğrultusunda kurulan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üye ülkelerinin savunma harcamaları konusunda yüksek bütçeler ayırması, gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından tartışma yaratan bir konu olarak uluslararası siyasette gündem oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üye ülkeleri olan ABD, Rusya, Çin, İngiltere ve Fransa'nın savunma harcamalarının, milli gelirleri içerisinde 2001-2016 yılları aralığında oransal değişimlerini incelemek ve savunma harcamalarının belirtilen yıllar aralığından politik ve ekonomik analizini yapmaktır. Araştırmada bilimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel araştırma yöntemi kullanılarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üye ülkelerinin savunma harcamalarının yıllara göre oransal değişimi ve ekonomik, politik verilerine ulaşılmış ve değişkenler arası ilişkiler ortaya çıkarılmıştır. Konu hakkında yayınlanmış kitap, makale, rapor, haber ve resmi kurumların çalışmalarından ikincil veriler kapsamında yararlanılmıştır. Bu doğrultuda değişkenler arası ilişki analiz edilmiştir. Güvenlik Konseyi daimi üye ülkelerinin savunma harcamaları ve ekonomik ve politik hamleleri arasındaki ilişki Güvenlik Konseyini etkinlik

konusunda zora sokmaktadır. Savunma harcamaları konusuna önem verengelişmiş ülkelerin milli gelirleri içerisindeki oransal değişimini dengeli ve kademeli olarak arttırması durumunda ekonomik ve politik anlamda daha etkin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: BMGK, Savunma Harcamaları, Politik Gelişme, Ekonomik Gelişme

ABSTRACT

ECONOMIC AND POLITICAL ANALYSING OF THE DEFENSE SPENDINGS OF UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL'S PERMANENT MEMBERS

Murat ŞEKER

Global Politics and International Relations

Thesis Advisor: Dr. Pelin YANTUR

June, 2018 78 Pages

Defence expenses have a great deal of importance in terms of a country's economical structures. Defence expenses present a great deal of importance when it comes to economical structure of a country. Within economies defence industry is a highly strategic field in terms of employment, economical and technological development. Today's international relations widens a country's political and economic elbow room by enabling defence important export. For this reason a country increases its defence expense and investment in line with their economical and political importance. United Nations Council was formed with the idea of providing security, and the fact that its member countries set high budgets for defence expenses is a current issue in international politics for under developed and developing countries. This study aims to analyse the rational increase of defence expenses of USA, Russia, China, United Kingdom, and France's, which are United Nations Council's member countries, between the years of 2001-2016, and to explore these expenses' political and economical impact. By using During relational research method the scientific research method, United Nations Security Council members's defence expenses annual rational change, economical and political data are obtained and the connections between the variables discovered. Related books, articles, reports, news, and governmental agencies's studies are used in terms of secondary data. Consequently it's been found that there's a relation between the variables. The relation between Security Council's member countries' defence expenses, and political and economical moves create a problem for Security Council's activities. It's been discovered that developed countries that give importance to defence expenses, become politically and economically more effective as they gradually and rationally increase their expenses within their national income.

KeyWords: UNSC, Defense spending, Political development, Economical development

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR	x
ŞEKİLLER	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
KISALTMALAR	xii
1.GİRİŞ	1
2. SAVUNMA HARCAMALARINA İLİŞKİN KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE	2
2.1.SAVUNMA HARCAMALARINA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1.1 Savunma Kavramı	3
2.1.2 Savunma Harcamaları Kavramı	4
2.1.3 Savunma Harcamalarının Sınıflandırılması	4
2.1.4 Savunma Harcamalarını Belirleyen Faktörler	6
2.1.4.1 Ekonomik faktörler.....	6
2.1.4.2 Siyasi faktörler	6
2.1.4.3 Coğrafi konum.....	7
2.1.4.4 Jeopolitik konum.....	8
2.1.4.5 Askeri ittifaklara katılım.....	9
2.2 SAVUNMA HARCAMALARINA İLİŞKİN TEORİK ÇERÇEVE	9
2.1.1 Keynesçi Yaklaşım.....	10
2.1.2 Klasik İktisadi Yaklaşım	11
2.1.3 Neo-Klasik Yaklaşım	12
3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE GÜVENLİK KONSEYİ	13
3.1 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRGÜTÜ	13
3.1.1 Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Tarihsel Arka Planı.....	13
3.1.2 Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Amaçları ve İlkeleri.....	16
3.1.3 Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Yapısı.....	17
3.2 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ	18
3.2.1 Güvenlik Konseyi'nin Yapısı	18
3.2.2 Güvenlik Konseyi'nin Görev ve Yetkileri	20
4. BM GÜVENLİK KONSEYİ DAİMİ ÜYE ÜLKELERİ SAVUNMA HARCAMALARININ, EKONOMİK VE POLİTİK İNCELEMESİ	22

4.1 LİTERATÜR TARAMASI	22
4.2 AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ.....	23
4.2.1 Politik Yapı.....	23
4.2.2 Ekonomik Yapı	30
4.3 RUSYA FEDERASYONU.....	35
4.3.1 Politik Yapı.....	35
4.3.2 Ekonomik Yapı	40
4.4 ÇİN HALK CUMHURİYETİ	45
4.4.1 Politik Yapı.....	45
4.4.2 Ekonomik Yapı	48
4.5 İNGİLTERE	53
4.5.1 Politik Yapı.....	53
4.5.2 Ekonomik Yapı	58
4.6 FRANSA.....	62
4.6.1 Politik Yapı.....	62
4.6.2 Ekonomik yapı	68
5.SONUÇ.....	72
KAYNAKÇA	79

TABLÖLAR

Tablo 2.1: NATO, IMF ve BM Savunma harcamaları gider kalemleri.....	20
---	----

ŞEKİLLER

Şekil 4.1: ABD, GSYİH değişimi (2001-2016), trilyon dolar).....	32
Şekil 4.2: ABD, kişi başına düşen milli gelir değişimi (2001-2016).....	34
Şekil 4.3: ABD, Savunma harcamaları değişimi (2001-2016), milyar dolar).....	34
Şekil 4.4: ABD, Savunma harcamaları GSYİH içerisindeki oransal değişim grafiği (2001-2016, %)......	35
Şekil 4.5: Rusya Federasyonu, GSYİH değişimi (2001-2016, trilyon dolar).....	41
Şekil 4.6: Rusya, Kişi başına düşen milli gelir değişimi (2001-2016).....	43
Şekil 4.7: Rusya Federasyonu, Savunma harcamaları değişimi (2001-2016, milyar dolar).....	43
Şekil 4.8: Rusya Federasyonu, GSYİH içerisinde savunma harcamaları oran değişimi (2001-2016, %)......	44
Şekil 4.9: ÇHC' GSYİH değişimi grafiği (2001-2016, trilyon dolar).....	50
Şekil 4.10: ÇHC kişi başına düşen mili gelir değişimi (2001-2016).....	51
Şekil 4.11: ÇHC Savunma harcamaları değişim grafiği (2001-2016, milyar dolar).....	52
Şekil 4.12: Çin'in GSYİH içerisinde savunma harcamaları oran değişimi (2001- 2016,%)......	53
Şekil 4.13: İngiltere, GSYİH değişim grafiği (2001-2016, trilyon dolar).....	59
Şekil 4.14: İngiltere kişi başına düşen Milli Gelir değim grafiği (2001-2016).....	60
Şekil 4.15: İngiltere, savunma harcamaları değişim grafiği (2001-2016, milyar dolar).61	
Şekil 4.16: İngiltere Milli Geliri içerisinde savunma harcamalarının oransal değişimi (2001-2016, %)......	62
Şekil 4.17: Fransa Milli Gelir değişim grafiği (2001-2016, trilyon dolar).....	68
Şekil 4.18: Fransa, Kişi başına düşen Milli Gelir değişimi (2001-2016).....	69
Şekil 4.19: Fransa Savunma Harcamaları değişimi (2001-2016, milyar dolar).....	70
Şekil 4.20: Fransa, Savunma harcamaları GSYİH içerisindeki payı (2001-2016).....	71

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AGSP	:	Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
BDT	:	Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	:	Birleşmiş Milletler
BMGK	:	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
COPUOS	:	Uzayın Barışçıl Amaçlarla Kullanımı Komisyonu
ÇHC	:	Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKP	:	Çin Komünist Partisi
DTÖ	:	Dünya Ticaret Örgütü
G-7	:	Yediler Grubu
G-8	:	Sekizler Grubu
G-20	:	Yirmiler Grubu
GSYİH	:	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
MC	:	Milletler Cemiyeti
NATO	:	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OGSP	:	Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası
SIPRI	:	Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UHK	:	Uluslararası Hukuk Komisyonu
UNCITRAL	:	Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Komisyonu
UNICEF	:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

1. GİRİŞ

Savunma insanlık tarihi boyunca kavramsallaştırılmadığı dönemlerde dahi içgüdüsel olarak en temel ihtiyaçlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. İhtiyaçlar hiyerarşisi kapsamında açlık, susuzluk gibi fiziksel ihtiyaçların ardından güvende olma ihtiyacı ikinci sırada yer almaktadır. Güvende olma ve bu mevcut durumun sürekliliğini sağlamak amacı ile insanlık sürekli olarak savunma yöntemleri geliştirmektedir. Bu doğrultuda yönetsel olarak dönem şartlarına göre birçok evrime uğramıştır. Modern devlet anlayışının ortaya çıkmasının ardından, sınırları belirli olan bu karmaşık yapının savunulması ihtiyacı günümüz savunma eğiliminin temelini oluşturmaktadır.

Uluslararası arenada az gelişmiş ülkeler ülke savunmasını sağlayabilmek adına savunma ithalatı yapmakta olup, gelişmiş ülkeler de bu ihtiyaca politik duruşları dâhilinde karşılık vermektedir. Gelişmekte olan ülkeler ise bir kısım savunma ihtiyaçlarını kendisi karşılayıp bir kısım savunma ihtiyacı materyallerini ithal etmektedir. Günümüz dünyasında devletler savunma yatırımları konusunda bir yarış içerisinde olmaktadır. Devletlerin belirlemiş oldukları bütçelerde genel olarak en büyük payı savunma bütçelerine ayırdıkları gözlemlenmektedir. Savunma bütçeleri devletler adına oldukça önem arz etmektedir ve bu doğrultuda genel olarak eğitim ve sağlığa ayrılan bütçeden daha yüksek orana sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Savunma harcamaları ülkede aynı zamanda işsizlik oranını düşüren ve istihdam yaratan bir etkiye de sahip olmaktadır. Literatür ele alındığında savunma harcamalarının ekonomik büyüme hızını yavaşlattığı görüşüne sahip olan görüşler de yer almaktadır. Fakat bu çalışma kapsamında savunma harcamalarının yapıldığı ve bu durum dâhilinde savunma yatırımlarının olduğu Birleşmiş Milletler(BM) Güvenlik Konseyi daimi üye ülkelerinde ekonomik büyüme etkisi yaşandığı savunulmaktadır.

21.yy dünyasında savunma harcamalarına en çok yatırım yapan ülkeleri, BM Güvenlik Konseyi daimî üye ülkeler oluşturmaktadır. Uluslararası arenada güvenlik temininin sağlanması amacıyla BM çatısı altında toplanan ülkelerin savunma harcamalarına milli gelirden yüksek bütçe ayırdığı gözlemlenmektedir. Ülkeler ekonomik gelişmişlik ve büyüme oranları açısından da üst sıralarda yer almaktadırlar. Çalışmada savunma

harcamaları konusunda önem arz eden BM Güvenlik Konseyi daimi üye ülkeleri seçilmiş olup karşılaştırılarak incelenmektedir.

Çalışmanın amacı, devletlerin varlığını sürdürebilmesi için en temel yatırım aracı olan savunma harcamalarına yapılan yatırımların ekonomik ve politik yönden analiz edilmesidir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından uluslararası ilişkilerde meydana gelen paradigma değişikliğinin yaşandığı dönemde devletlerin savunma harcamalarına olan yatırımlarının kısa süreliğine de olsa düştüğü gözlemlenmektedir. Savunma harcamalarına ayrılan bütçelerde daralmaya gidildiği dönemde devletlerin ekonomik büyüme oranları da farklılık göstermektedir. Çalışmada araştırmaya konu olan veriler 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından ortaya çıkan terör unsurunun da oldukça etkili olduğu dönem olduğundan, bu tarihten itibaren BM Güvenlik Konseyi daimi üye ülkelerinin yapmış olduğu savunma harcamaları incelenmeye çalışılmış olup bu veriler dâhilinde çıkarsamalar ve önerilerde bulunmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde girişe yer verilmiş olup, ikinci bölümde savunma harcamalarına ilişkin kavramsal ve teorik çerçeve işlenmektedir. Bölüm kapsamında savunma harcamalarını belirleyen faktörler de ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, çalışmanın örneklemini oluşturan BM ve BM Güvenlik Konseyi yapısal ve işleyiş açısından incelenmektedir. Dördüncü bölümde çalışmanın öncülü olan ve örnek teşkil eden akademik literatür taramasına yer verilmektedir. Beşinci bölümde, çalışmanın örneklemini oluşturan Güvenlik Konseyi daimi üye ülkeleri siyasi, ekonomik ve savunma politikaları açısından incelenmektedir. Altıncı bölümde, yapılan incelemeler dâhilinde sonuç ve önerilere yer verilmektedir.

2. SAVUNMA HARCAMALARINA İLİŞKİN KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

2.1 SAVUNMA HARCAMALARINA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1 Savunma Kavramı

Savunma kavramı, devletin bağımsızlığını ve bölünmez bütünlüğünü diğer devletler yada devlet dışı aktörlerin saldırı ve eylemleri karşısında koruma durumunu ve tutumunu ifade etmektedir (Bulutoğlu 2008, s. 12).

Savunma kavramı doğrudan bir nihai tüketici ve üretici hizmeti olmamakla birlikte, ülkelerde gelebilecek dış saldırılara karşı caydırıcı etki yaratmak dış saldırılardan diğer mal ve hizmetleri korumak üzere üretilen ve talepleri iktisadi gidişata göre artan tamamlayıcı veya ara tüketici hizmetleri arasında yer alan hizmetlerdir (Giray 2004, ss. 188-189).

Savunma kavramı çok geniş boyutlu bir yapıyı bünyesinde barındırmasının yanında anlamsal olarak aktif ve pasif karaktere sahip olma özelliği taşımaktadır. Bir saldırı sonucu saldırıya karşı koyma anlamında aktif bir karakteri yansıtırken, kendini koruma anlamında ise pasif bir karakteri yansıtmaktadır. Bir düşünce bir durum yada bir tutumu haklı çıkarma konusunda girişilen mücadeleye de savunma anlamı yüklenmektedir (Çeçen 1988, ss. 43-53).

Fakat savunma kavramı genel olarak, bir ülkenin gerek kendi ulusal sınırlarının korunması gerek ulusal menfaatleri olumsuz etkileyecek durumlarda uluslararası müdahalelere karşı savunma pozisyonunda bulunma durumunun oluşturulduğu savunma durumu olarak ortaya çıkmaktadır.

Devletin savunma gerekliliği doğrultusunda yapmış olduğu yatırımlar, egemenlik ve ulusal bütünlüğün devamını sağlamak amacıyla yapılan yatırımlar şeklinde olmaktadır. Bu nedenle devletler ulusal refahın artırılması adına elde edilen milli gelirin bir kısmından feragat ederek ülke bütünlüğüne karşı oluşabilecek bir tehdide karşı savunma yatırımlarına yönelmektedir (Evirgen 2013).

2.1.2 Savunma Harcamaları Kavramı

Savunma harcamaları dar ve geniş olmak üzere iki anlamda değerlendirilmektedir. Dar anlamda savunma harcamaları; savunma hizmetine tahsis edilmiş askeri ve sivil personel ile ilgili harcamalardan, bu sektör ile ilgili araç ve gereçlerin (silah, ekipman vs.) üretimi ve satın alınması, bunların bakım ve onarım giderlerinden, bina vb. inşa faaliyetlerinden, araştırma geliştirme harcamalarından oluşmaktadır. Bu nedenle, asker benzeri güçlere (milis, polis, gümrük görevlileri), sivil savunmaya, olağanüstü dönemde kısa zamanda silah üretimi faaliyetlerini uyarlayabilecek sivil teşebbüslere yapılan harcamalar, zorunlu yiyecek maddeleri ve ham maddelerin stoklanması faaliyetleri ile yapılan harcamalar ve yabancı askeri yardımlar geniş anlamda savunma harcamalarını oluşturmaktadır (Tüğen 1988, s. 287).

Ülkeler savunma harcamalarının maliyetlerinden kaçınmak ve egemen sınırları içinde bağımsız olmayı amaçlamaktadır. Savaşın ve savunma harcamalarının ortadan kaldırılması amacıyla evrensel olarak bağlayıcı ve doğrulanabilir bir anlaşmanın yokluğunda en iyi seçenek olarak, ülkeleri tarihlerine ve hükümet politikalarına dayanarak savaşa başvurup uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmaktadır. Bu politika sonuç olarak sonu gelmeyen bir savunma eğilimini de beraberinde getirmektedir (Kennedy 2011, ss. 21-22).

2.1.3 Savunma Harcamalarının Sınıflandırılması

Savunma harcamalarının arttırılması ya da savunma harcamalarında azaltılmaya gidilmesi yönündeki gerekçeler ve yapıların kendi siyasi, politik bakış açılarına göre savunma harcamalarına anlam yüklemesi, savunma harcamalarının dahiliyetine de birtakım etkiler oluşturmaktadır. BM, NATO ve IMF gibi uluslararası örgütlerin savunma harcamaları konusunda hangi unsurun savunma harcaması kalemine dâhil olduğu ve hangi unsurun dâhil olmadığı konusunda birtakım farklılıklar meydana gelmektedir. Söz konusu farklılıklar Tablo2.1’de yer almaktadır.

Tablo 2.1: NATO, IMF ve BM Savunma harcamaları gider kalemleri.

OLASI HARCAMA KALEMLERİ			
	NATO	IMF	BM
Silahlı Kuvvetlere Yapılan Ödemeler			
Subaylara ve Askerlere yapılan ödemeler	D	D	D
Silahlı Kuvvetler içinde veya bağlantılı çalışan teknisyenlere, bürokratlara vb. yapılan ödemeler	D	D	D
Yukarıdaki personele ve ailelerine yapılan sağlık sosyal vb. ödemeler ile vergi indirimleri	D	D	D
Emeklilere yapılan ödemeler	D	—	D
Askeri okul ve hastaneleri	D	D	—
Silah üretimine ve ithaline yapılan harcamalar	D	D	D
Altyapı inşaatı, konut vb. harcamalar	D	D	D
İşletme ve bakım	D	D	D
Diğer alımlar	D	D	D
Askeri Ar-Ge harcamaları	D	D	D
Savunma/Stratejik Amaçlı Diğer Harcamalar			
Stratejik malların stoklanması	D*	—	—
Silah teçhizat vb. depolanması	D*	D	—
Silah üretimi/Dönüşümü sübvansiyonları	D	—	—
Diğer ülkelere askeri yardım	D	D	D
Uluslararası organizasyonlara (BM, Askeri ittifaklar vb.) yapılan katkılar	D	D	—
Sivil savunma	—	D	D
Önceki Askeri Güçlere/ Faaliyetlere Yapılan Harcamalar			
Gazilere vb. yapılan ödemeler	—	—	—
Savaş borçlarına ödemeler	—	—	—
Diğer Güvenlik Kuvvetlerine Ödemeler			
Jandarma	D**	D**	D**
Sınır/ Sahil koruma	D**	D**	D**
Polis	D**	—	—
Diğer Sorumluluklar			
Yardım/ Felaketten kurtarma	D		

BM Barış gücü	D	D	—
Gelecek İçin Zorunlu Harcamalar			
Kredili Tedarik	D	D	—

Kaynak: (Brzoska 1995, ss. 48-49).

D: Savunma harcamalarına dâhil

---: Savunma harcamalarına dâhil değil

D* : Savunma organizasyonu tarafından yönetiliyor ve finanse ediliyorsa savunma harcamalarına dâhil

D** : Askeri faaliyetler için eğitilip, donatıldığı ve mevcut olduğu hükmü verildiği zaman savunma harcamalarına dâhil

2.1.4 Savunma Harcamalarını Belirleyen Faktörler

2.1.4.1 Ekonomik faktörler

Bir ülkenin savunma harcamalarına ne kadar pay ayırması gerektiği konusu güncelliğini koruyan, düşünürlerin ve araştırmacıların yorumları olmasına rağmen net ve kesin bir durumu bulunamayan bir konudur. Her ülkenin maddi ve manevi unsurları değişiklik gösterdiğinden almış oldukları tehditler de farklılık göstermektedir. Oluşan tehdit algısı ise ülkelerin mevcut kaynakları dâhilinde savunma harcamalarına eğilim göstermesine sebep olmaktadır. Ülkelerin savunma sağlayacakları kaynakların belirlenmesi ve tedarik edilmesinde ülkelerin milli gelirleri ve ekonomik büyüklük düzeyleri temel etken olmaktadır(Tian, Fleurant, Wezeman, & Wezeman, 2017).Ekonominin gelişimine paralel olarak vasıflı ve eğitimli emek yaratmak gelişmekte olan ülkelerde önemli bir sorun olarak kabul edilmektedir. Askeri harcamaların toplum adına birtakım olumlu ve olumsuz etkileri ortaya çıkmaktadır. Askeri eğitim aşamasında edinilen teknik ve idari beceriler, organizasyon becerileri ve modern tutumlar toplumsal katılıktan kurtulma yönünde modernize edici bir etkiye sahip olabilirken (Benoit 1978, ss. 271-280) başka bir açıdan bakıldığında bu etkiler önemsiz olabilmektedir. Askeri nitelikli iş gücü ve nitelikli kaynaklar sivil sanayi sektöründen uzaklaştırılabilmek ve büyümeye meydan okuyabilmektedir (Değer & Sen 1991, ss. 159-186).

2.1.4.2 Siyasi faktörler

Savunma harcamalarını etkileyen siyasifaktörlere baktığımızda; Çevre ülkelerin savunma harcamalarının büyüklüğü, Jeopolitik konumun oluşturduğu gereklilik, Silahlanma yarışının etkisi, dâhil olunan askeri ittifakların etkileri, ülke üzerinde oluşan tehdit veya tehditler ve ülkede uygulanan siyasal rejim, unsurları karşımıza çıkmaktadır. Birçok ülkede askeri harcamalar ekonomik koşullardan bağımsız olarak devletin iç

dinamiği doğrultusunda hareket etmekte ve politik bir mantığa oturtulmaktadır. Devletin sahip olduğu ekonomik koşullar dolayısı ile ülkedeki ekonomik ortam zamanla askeri harcamalar üzerinde bir baskı oluşturabilir. Ekonomik koşullar hangi yapıda olursa olsun stratejik plan ve programlar devam ettirilmeli ve iç ve dış güvenlik konusunda yumuşama ortamının önüne geçilmelidir. Oluşan tehdit algılarının önemine varılmalıdır (Dune 2000). ABD’de yaşanan ve ardından diğer ülkeleri de büyük ölçüde etkileyen konut krizinin ardından dahi dünyanın en büyük yüz silah üretici firmasının gelirlerinde %1 oranında artış meydana gelmiştir. Bu durum yukarıda belirtilen yorumu pratik olarak destekler niteliktedir(Sipri 2016).

Siyasal tutumlar dâhilinde ülkelerin askeri politikaları arasında ayırım yapabilmek adına birtakım akademik girişim bulunmaktadır. Bu ayırım askeri ve askeri olmayan olarak yapılmaya çalışılsa da hükümet türü askeri harcamaları büyük ölçüde etkileyebilir, ancak askeri yönetimler daha yüksek oranda askeri harcama yapar. Gelişmiş olan ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında da savunma harcamaları konusunda büyük farklılıklar vardır. Gelişmekte olan ülkelere nazaran silah üretimi olma ihtimali nispeten daha azdır fakat her koşulda ülkede memurları, sanayicileri, silah üretimi ile uğraşan çalışanları kapsayan askeri harcamaların devam ettirilmesi ve yükseltilmesinde kazanılmış menfaatleri olan bir sanayi kompleksi olmaya devam edecektir (Dune 2000).

2.1.4.3 Coğrafi konum

Coğrafya devletlerin ve bölgelerin politik ve ekonomik gelişiminde oldukça büyük önem arz etmektedir. Tarih incelendiğinde coğrafyanın savaşları kolaylaştırdığı veya zorlaştırdığını, ticari ulaşımı geliştirdiğini ya da engellediğini, ülkelerin ve ya bölgelerin kalkınmasına katkı sağlayıp sağlamadığını görülebilmektedir. Vietnam Savaşı sırasında ABD’nin yaşamış olduğu coğrafi güçlükler bunun en açık örneklerinden biridir (Kemal 2015). Coğrafi konumun yarattığı güçlükler devletlerin bu güçlükleri aşmak adına verdiği mücadele doğrultusunda uzmanlaşmasını sağlamaktadır. Uzman olunan sektörler ülkelerin ekonomisine ve kalkınmasına büyük katkı sağlayabilmektedir. Dağlık ve engebeli bir coğrafyaya sahip olan devlet karşılaşılabileceği bir saldırı karşısında coğrafya konusunda uzmanlaşmış olduğu için savunma konusunda da

üstünlük sağlayabilmektedir. Coğrafi konumu gereği tarıma elverişli topraklara sahip olan devlet tarım üretimi konusunda uzmanlaşıp ekonomi kalkınmasına katkı sağlayabilmektedir. Askeri coğrafya, coğrafi bilgilerin, araçların ve teknolojilerin askeri problemlerin çözümünü ve uygulanmasını içermektedir. Temel olarak, askeri operasyonlar zaman, mekân ve o zamanın ve mekânın sınırları içinde var olanın doğasını içermektedir. Doğaları gereği, askeri operasyonlar coğrafik yerlerde meydana gelir. Dahası, askeri operasyonlar artık barışı koruma, istikrar, afet yardımı, sivil eylem ve tabii ki muharebe operasyonları gibi çeşitli operasyonel bağlamlarda gerçekleşmektedir. Farklı operasyonel ortamlar ve bağlamlar farklı coğrafi bilgi türleri gerektirir; Sonuç olarak, askeri coğrafya, farklı ölçeklerde askeri operasyonların doğasını incelemek için önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana ulusal güvenlik alanının hızlı bir şekilde evrilmiş ve askeri coğrafya kapsamı genişletilmiştir.11 Eylül 2001'den sonraki olaylar, askeri operasyonlar ile ilgili olarak genişletilmiş coğrafi farkındalık ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (Galgano 2017, ss. 12-14).

2.1.4.4 Jeopolitik konum

Aynı zamanda bir bilim dalı olan Jeopolitik, kelime olarak coğrafi faktörlerin ve uluslararası politikadaki güç ilişkileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi anlamına gelmektedir. Jeopolitik kavramı günümüz uluslararası ilişkilerinde devletler için olduğu kadar uluslararası örgütler ve şirketler için de oldukça büyük bir öneme sahiptir. Coğrafyanın devletlere sağladığı ya da sağlayabileceği faydalar doğrultusunda önem arz etmesi devletleri coğrafya üzerinde politik amaçlar doğrultusunda hareket etmeye itmektedir. Coğrafyada bulunan kaynak zenginliği devletleri çıkar amaçlı coğrafyaya yöneltmektedir. Politik ve ya askeri ittifakların kurulduğu coğrafya devletler adına jeopolitik önem arz etmektedir. Günümüz Ortadoğu coğrafyasının jeopolitik önemi bunu açık şekilde yansıtmaktadır (Deudney 2006).

Jeopolitik konum devletleri sonu gelmeyen bir savunma mücadelesi içerisine sokabilirken, savunma anlamında daha az yatırım yapılmasını sağlayan bir politika izlenmesini de sağlayabilmektedir. Günümüz Ortadoğu mücadelelerinin büyük bir kısmı jeopolitik nedenlerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Suriye örneği bunun en yakın ve açık

örneğidir. Tehdit algısının yoğun olduğu bölgelerde savunma harcamaları ve yatırımlarına verilen önem de aynı doğrultuda ilerlemektedir. Jeopolitik önemi yüksek olan bölgelerde belirlenen savunma bütçeleri de aynı doğrultuda ve ülke ekonomileri ile paralel bir şekilde artış göstermektedir.¹¹ Eylül saldırılarının ardından ülkelerin temel sorunları ile birlikte güvenlik algılamasında da değişim yaşanmaktadır. Gücü elde etmenin temel argümanı olan enerji kaynaklarının kontrolü günümüz uluslararası ilişkilerinin ana temasını oluşturmaktadır (İşcan 2004, ss. 48-50).

2.1.4.5 Askeri ittifaklara katılım

Askeri anlamda oluşturulan ittifaklara katılım devletler için olumlu ve olumsuz durumlar yaratabilmektedir. Çatışma durumunun yoğun yaşandığı dönemlerden devletler ittifak kurma arayış içerisine girmektedir. Kolektif bir şekilde veya daha güçlü bir devlet tarafından saldırı tehdidi altında olan devletler ortak paydada bulunduğu diğer devletler ile birlikte ortak savunma ittifakına girme arayışı içerisindeyler (Wood 2017, s. 17). Çatışma durumları haricinde de devletler Askeri ittifak içerisine girebilirler. Savunma konusunda yaşanan kaynak yetersizliği, devletleri ittifak kurmaya itmektedir. Gelişmiş savunma teknolojisine sahip ülkeler ticari ilişkileri geliştirmek adına askeri ittifak kurabilmektedir. Savunma sanayisi gelişmiş olan ülkeler sanayi üretimini ittifak içerisinde olduğu ve işgücü potansiyeli yüksek ülkelere kaydırabilmektedir. Üretim maliyetleri en aza indirilirken, iş gücü potansiyeli yüksek olan ülkeler ise yapılan savunma sanayi yatırımı ile işsizlik oranlarını düşürmekte aynı zamanda üretmiş olduğu savunma ürünleri konusunda uzmanlaşma sağlayabilmektedir (Asutay 2013, ss. 10-11). Askeri ittifaklara katılımın maliyeti ittifak üyeleri açısından farklılık gösterebilmektedir. Ülkeler askeri ittifakın bir birim maliyetinin üretimi konusunda aynı oranda fayda sağlayamıyor ve farklılık gösteriyor olabildikleri gibi savunma hizmetinin sağlayacağı faydalar konusunda da farklılık gösterebilmektedir. Askeri ittifaka katılım maliyeti her ülke için aynı değildir. Silah gücü, istihbarat, savaştak kolluk gücü, lojistik vb. ittifak unsurlarının maliyetleri farklılık göstermektedir (Demir 2006, ss. 225-227).

2.2 SAVUNMA HARCAMALARINA İLİŞKİN TEORİK ÇERÇEVE

Ekonomik büyüme bir ülkenin mali gücü ve gelişmişliği açısından önem arz etmekle birlikte gerekli bir durum olarak da ortaya çıkmaktadır. Ekonomik büyüme için gerekli gücün sağlanabilmesi adına birçok farklı görüş mevcut olmaktadır. Savunma harcamalarına ilişkin Keynesyen, Klasik iktisadi yaklaşım ve Neo-Klasik iktisadi yaklaşım olmak üzere üç tür yaklaşım ortaya çıkmaktadır. Politikacı ve ekonomistlerin bir kısmı, eğitim yatırımlarına öncelik verirken bir kısmı sabit sermaye yatırımlarına, bir kısım ise araştırma, geliştirme ve teknolojik modernizasyonu en önemli ekonomik büyüme unsuru olarak görmektedir (Tomanbay & Gümüş 2008).

2.1.1 Keynesçi Yaklaşım

“Bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler” şeklindeki iktisadi ve politik anlayış, Büyük Buhran dönemine kadar birtakım iktisat otoriteleri tarafından kabul görmekteydi. Daha sonraki süreçte endüstriyel üretim anlayışının egemen olmaya başladığı sanayi dünyasında büyük çapta işsizliğin görülmesi klasik iktisadi tartışılır bir konuma getirdiği gözlemlenmektedir. Bununla birlikte klasik görüşün savunduğu makro-ekonomik önermeler 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı’nda ortadan kalktığında, ekonomide devlet müdahalesinin gerekliliğini savunan John Maynard Keynes’in görüşleri geniş çaplı taraftar toplamıştır (Yıldırım 2013, ss. 46-47).

Keynesyen iktisadı, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması, adil gelir ve servet dağılımının olduğu bir yapının oluşturulması, etkin kaynak kullanımına yönelinmesi ve ekonomik istikrarın temini için, devletin *“ toplam talep ”* üzerinde yönlendirici kararlar almasını savunmaktadır (Bilişli 2011, ss. 8-9).

Askeri Keynesçi perspektifte, askeri bütçenin arttırılmasının ülkenin ekonomik büyümesini de destekleyeceği düşüncesine dayanmaktadır. J.M. Keynes çağrışımcı bir bakış açısıyla savaşın ve savaş ekonomisinin ülke ekonomik büyümesi açısından olumlu olduğunu ifade ederken, askerin ve askeri yapının refahını arttıracığını savunmaktadır. Bununla birlikte görüş, askeri bütçenin arttırılmasının ülke ekonomisi adına bir gelişme yaratıp ve ülkenin refahına olumlu yönde katkı yapacağını savunmaktadır (Muradi 2010).

“*Askeri Keynesçilik*” destekçilerine göre bu tür politikalar öncelikle talebi tetiklemekte, hemen ardından stoklar eritilmekte sonrasında ise arz ile yeni üretim, istihdam ve teknolojik çalışmalar gündeme gelerek yüksek bütçelere yön verilmektedir (Acar 2017).

Bir kamu bütçesi kalemi olan savunma harcamaları, ekonomik istikrar amacı taşıyarak, durgunluk dönemi boyunca arttırılabilir, enflasyonist baskıların söz konusu olduğu dönemlerde de azaltılabilirler (Looney 1997).

2.1.2 Klasik İktisadi Yaklaşım

Klasik iktisadi düşünce ekonomik faaliyetleri düzenlemekte olan temel unsurun özgürlük ve bireysel çıkarlar olduğunu savunmaktadır. Toplam talebi etkileme konusunda devletin ekonomik gidişata müdahalesinin yanlış olacağını, aksine kişisel çıkarların toplumsal çıkarla örtüşmesinden dolayı ekonominin tam istihdama yöneleceği görüşü yine klasik iktisatçıların arkasında durduğu en önemli argümanlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır (Bilgili 2014).

Klasik iktisatçılara göre kamu harcamaları üretken yapıya sahip olmayan verimsiz alanlara kaydırılmalıdır. Eğer devlet kamu harcamalarını daha da arttırıp pratik iktisadi hayata müdahil olma seviyelerine gelirse bu durum klasik iktisadi görüşe göre savurganlığa sebep olacaktır. Oysa klasik iktisadi anlayış pratikte uygulanıyorsa ekonomi istikrarlıdır ve herhangi bir olumsuz durum dâhilinde ekstra bir devlet müdahalesine gerek duyulmadan “*görünmez el*”¹ sayesinde ekonomi yeniden istikrarlı hale gelecektir (Bilgili 2014).

Klasik iktisatçılar her ne kadar savunma harcamalarına yapılan yatırımın diğer kamu harcamalarından (Eğitim, Sağlık vb.) daha yüksek tutulmasına karşı çıksalarda, arz ve talep ortamının oluşması ve serbest piyasa ekonomisinin işleyişinin sağlanması için öncelikle toplumun kendini güvende hissetmesi gerekmektedir. Savunma hizmetinin önemini anlamak adına klasik iktisadın öncüsü olan Adam Smith’in

¹Her birey sürekli olarak sahip olduğu sermayeyi en yararlı biçimde kullanmanın yollarını arar. Göz önüne aldığı bu yarar, toplumun değil onun kendi yararıdır. Ancak bireyin kendi yararını gözetmesi, zorunlu olarak toplum için en iyi kullanımı tercih etmesine yol açar. Kendi çıkarını amaçlayan bireyi görünmez bir el, hiç amaçlamadığı bir sonuca yönlendirir. Birey kendi çıkarı peşinde olmak suretiyle, hiç amaçlamadığı halde toplumun çıkarını da, gerçekten toplumun çıkarı peşinde olsaydı arttıracığından daha fazla, arttırır.(ÜNSAL, 2016)

“Savunmazenginlikten önemlidir” sözü bu düşüncüyü destekler niteliktedir (Giray 2004, ss. 188-189).

2.1.3 Neo-Klasik Yaklaşım

Savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen teorik yaklaşımlardan biri de neo-klasik iktisatçı yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda “solow büyüme modeli” kullanılmaktadır. Solow büyüme modeli Keynesçi iktisat görüşünün zıttı olarak tam istihdam ve tam rekabet koşullarının geçerli olduğu kabul edilmektedir. Harrod-Domar büyüme modelinin aksine emek ve sermaye üretim sürecinde birbirleri yerine ikame edilebilmektedir. Solow büyüme modelinde büyüme süreci sermaye birikimi, nüfus artışı ve teknolojik değişimin karşılıklı etkileşimi olarak konularak açıklanmaktadır. Dolayısıyla nüfus artışı ve işgücü artışı büyümeyi etkilerken, büyüme oranı ise nüfusun ya da işgücünün artış oranını etkilemez. Teknolojik gelişme içinde aynı durum geçerlidir. Teknolojik gelişme büyümeyi etkilerken büyüme teknolojik gelişmeyi etkilememektedir. Bundan dolayı da nüfus artışı ve teknolojik gelişme modelinde dışsal değişkenler olarak ele alınmaktadır (Bilgin & Korkmaz 2017).

Neo-klasik yaklaşımda, askeri harcamalar kamu malı olarak görülmektedir. Askeri harcamalarla diğer harcamalar arasındaki fırsat maliyetlerinin kıyaslanarak ekonomik etkilerin görülebileceği savunulmaktadır. Neo-klasik yaklaşıma göre, askeri harcamalar dışlama etkisi yaratarak büyüme için kullanılacak kaynakların askeri harcamalara kaydırılması yoluyla büyüme üzerindeki olumsuz etkileri yaratmakta ve büyümeyi yavaşlatabilmektedir. Neo-klasik iktisatçılar da tipik Keynesyen iktisatçılar gibi farklı yollarla olsa askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasındaki nedensel bir ilişkinin varlığını kabul etmektedir.

3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE GÜVENLİK KONSEYİ

3.1 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRGÜTÜ

3.1.1 Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Tarihsel Arka Planı

Uluslararası Örgütlerin oluşumu 1815 yılında gerçekleştirilen Viyana Kongresi'nin sonrasındaki sürece dayanmaktadır. Bu örgütlerin izlenimlerine antik dönemden itibaren ulaşılabilir. Tarihi açıdan batı merkezli anlayışla ele alınıyor olmasından dolayı örgütsel anlamda en açık örneğini Milletler Cemiyeti(*Cemiyet-i Akvam*) ve sonrasında Birleşmiş Milletler oluşturmaktadır. Kurulan bu örgütlerde ortak güvenlik, uyuşmazlıkların barışçıl çözümü ve ekonomik-siyasal iş birliği gibi kavramlar örgütlerin, belirleyici unsuru olarak ortaya çıkmaktadır (Rüma 2014, s. 372).

BM, globalleşme, küresel etkileşim ve sorunların barışçıl çözümünün sağlanabilmesi adına oluşturulmuş bir yapı özelliğini taşımaktadır. Kuruluşu birtakım siyasi olaylar nedeni ile kademeli olmuş ve isim değişikliğine uğramıştır. Milletler Cemiyeti, dünya siyasi tarihinde ilk defa yalnızca Avrupa'nın değil yeryüzünün globalleşmesini ve etkileşime girmesini amaçlayan ve barış zamanında kurulan ilk uluslararası örgüt olarak ortaya çıkmaktadır. Kuruluşunda uyuşmazlıkların barışçıl çözümü, ortak güvenlik kavramların olmasında I. Dünya Savaşı'nın etkisi büyüktür (Sander 2011, ss. 34-35).

ABD Başkanı Woodrow Wilson'a göre Birinci Dünya Savaşının yaşanmasının temel nedeni önüne geçilemeyen silahlanma yarışı ve güç dengesi politikasının varlığıdır. O dönemde kriz yönetimi ve uyuşmazlıklar konusunda hakeme başvurulması gibi işlevlere sahip bir yapının söylemleri duyulmaya başlanmıştı. Devletler bu fikre kendi bakış açıları ve statükolarıdâhilinde bakıyor olsalarda büyük devletlerarasında kalıcı iş birliği ve danışma mekanizmasının oluşturulması uluslararası ilişkilerin geleceği için oldukça önem arz etmekteydi (Best, Jussi, Maiolo, & Shulze 2015, ss. 50-51).

Modern anlamda uluslararası örgüt olarak ortaya çıkan en önemli yapı Milletler Cemiyeti'dir. Cemiyet küresel düzeyde ilk kurumsal merkezileşme özelliğine sahip olan bir cemiyettir. Merkezi olarak düzenlenmiş istişare, açık diplomasi, barışçıl çözümlerin kurumsallaşması, hukuk ve ortak güvenlik gibi ilke ve süreçleri bünyesinde barındırmayı amaçlayan bir yapı olarak kurulmuştur.

1915 yılında Philadelphia’da bir barış cemiyeti kurumlu olup ABD Başkanı Woodrow Wilson 1917 yılında Amerikan Senatosuna “Barış İçin Cemiyet” fikrinden bahsetmiş ve akabinde meşhur 14 ilkesini de bu yapıyadâhil ettirmiştir. Aynı yıllarda İngiltere’de benzer nitelikte yapıya sahip oluşumun söylemleri bulunmaktaydı. Wilson idealindeki bu yapıyı Avrupa kıtasına anlatmak ve taraftar toplayabilmek amacıyla I. Dünya Savaşı’nı durduran ateşkesin ardından Avrupa’yı ziyaret etmiştir. (Rüma 2014, ss. 380-382) Yapılan görüşmeler ve savaş ortamının yarattığı psikolojinin de etkisiyle Paris Barış Konferansı’nın 25 Ocak 1919’da yapılan toplantısında; uluslararası barışı ve güvenliği sağlamayı ve devam ettirmeyi amaçlayan bir örgüt (Milletler Cemiyeti) kurulmasına karar verilmiştir. Bu kararı yerine getirmek için bir uluslararası komisyon kurulmuştur. Komisyonun hazırladığı sözleşme ile 28 Nisan 1919 tarihinde Konferans Genel Kurulu’nda kabul edilmiş ve böylece Milletler Cemiyeti kurulmuştur (Tarihi Olaylar 2018).

ABD Başkanı Woodrow Wilson, Milletler Cemiyeti’ni bir dünya örgütü olarak düşünmüştü ancak Wilson’un ABD başkanlık seçimlerini kaybetmesi ve ardından yerine Cumhuriyetçi Parti’den Harding’in geçmesi Wilson’un bu idealini yıkmıştır. Cumhuriyetçi Parti’nin Avrupa politikalarından uzak durma politikalarının benimsenmesine tekrar yönelmesinin ardından kuruluşu Wilson’un düşünceleriyle başlayan bir örgütü ABD dâhilinden yoksun bırakmıştır. Dönemin büyük güçlerinden olan ABD’den yoksun olan bir uluslararası örgütün dünya örgütü olarak tanımlanabilmesi güç arz eden bir durum olmaktadır.

Fransa, Milletler Cemiyeti’ni barış antlaşmalarını koruyan ve yeniden gözden geçirilmesini engelleyecek bir kuruluş olarak görüyorken, Wilson’a göre ise barış düzenlemelerini geliştirecek ve bu doğrultuda barışın sağlanması amacı ile değiştirecek bir yapı olarak görüyordu. Fransa örgütü Avrupa’da gerginlik yaşadığı Almanya’ya karşı bir güvenlik sistemi olarak görüyorken, İngiltere ise aksine bölgede güvenlik ve barışın sağlanabilmesi amacıyla Almanya’nın da dâhil edilebileceği bir yapı olarak değerlendirmiyordu. Küresel manada büyük güçlerin tamamının dâhil olmadığı bu örgüt Almanya’nın Ren bölgesini işgali ile tam anlamıyla sistemsel olarak dinamitlemiş duruma geçmiştir ve bu doğrultuda Fransa’nın beklediği yapılan antlaşmaların korunması ideali ortadan kalkmıştır. Almanya’nın yeniden silahlanma girişimlerinde

bulunması ve savaşın galipleri ile kaybedenleri arasındaki farkın ortadan kalkıyor olması uluslararası ortamı yeniden Birinci Dünya Savaşı öncesi yaşanan gergin ve çatışmanın kaçınılmaz olduğu ortama dönüştürmüştür. Son olarak İtalya'nın Habeşistan müdahalesi ve 52 üyenin müdahalenin yaşanmasına direnmesine rağmen müdahaleyi izlemekle yetinmelerini engelleyememiş olması Milletler Cemiyeti'nin tam manasıyla işlevini yitirdiğini göstermiştir. Milletler Cemiyeti İkinci Dünya Savaşının ardından son toplantısını yaparak misyonunu Birleşmiş Milletler'e bırakmıştır (Sander 2011, ss. 34-37). Dünya düzeni, barış ve huzurun sağlanması durumu günümüzde varlığını devam ettiren ve uluslararası örgütlerin evrimsel olarak ulaştığı nihai nokta olan, "istisna durumlar olmakla birlikte" Birleşmiş Milletler de karara bağlanılmaktadır. Birleşmiş Milletler, Milletler Cemiyeti'nin sahip olduğu değişim idealizmini başarısızlıktan başarıya taşımak isteyen ve dönem şartları gereğince kurulan bir yapı olma özelliğini taşımaktadır. Bu bağlamda Milletler Cemiyeti'nin gözden geçirilmiş hali şeklinde ifade edilebilir (Rüma 2014, s. 383).

BM'nin kuruluşu adına atılan ilk adım, 14 Ağustos 1941 yılında Atlantik bildirisi ile olmuştur. Roosevelt ve Churchill daha geniş ve sürekli bir genel güvenlik sistemi kurulması adına bir yapılanmaya gidilmesi düşüncesine sahip olduğundan yapıyı oluşturmuş ve 8 devlet daha bildiride yayınlanan ilkelere katılmışlardır. 1 Ocak 1942 yılına gelindiğinde ise 26 müttefik devlet Washington'da Birleşmiş Milletler bildirisine imza atmıştır. 21 Ağustos 7 Ekim 1944 yılında ABD'deki DumbartonOaks kasabasında BM adına bir taslak hazırlanmış olup BM içeriği ve yol haritası esas şeklini almıştır (Keskin 2013, ss. 27-32).

4-11 Şubat 1945 tarihlerinde müttefiklerin zaferi kazanacağını belli olmaya ve savaşın sonunun görülmeye başlandığı dönemde savaş sonrası düzenin yapısını ve esaslarını belirlemek üzere Roosevelt, Churchill ve Stalin Yalta Konferansında bir araya gelmişlerdir. Konferans sonunda BM adına alınan kararda Ortak Barış Sistemi'nin kurulması maddesi yer almıştır. Söz konusu maddenin içeriğine göre; Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda bağımsız devletler temsil edilecektir. Temel sorun ise Güvenlik Konseyi'nde oylama sorunudur. Bu sorun da beş büyük devlete sürekli temsil ve veto yetkisi verilmesi ile çözüme bağlanmıştır. Kapsam doğrultusunda ABD ve

SSCB'nin yanında Çin, Fransa ve İngiltere de büyük devlet statüsünde kabul edilmiştir (Bodur 2013, ss. 459-465).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından barışı korumak amacıyla bir uluslararası örgüt (Birleşmiş Milletler) kurmak için Stalin, Churchill ve Roosevelt San Francisco'da bir konferans toplamaya karar verdiler. Konferansa katılımın ön şartı olarak da 1 Mart 1945'e kadar Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiş olma şartını belirlediler. Nihai olarak Nisan 1945'te San Francisco Konferansı'nda 51 üyenin iştirakiyle BM resmen kurulmuştur (Uslubaş & Dağ 2015). BM Antlaşması Haziran 1945'te imzalandıktan sonra ilk genel kurul toplantısını da Ocak 1946'da Londra'da yapmıştır. Veto yetkisinin beş daimî ülkede olması ve bu doğrultuda dünya barış ve güvenliğinin sağlanması nedeniyle küçük devletler açısından olumsuz bir durum oluşturmuştur. Aynı zamanda güvenlik konseyi daimî üye ülkelerinin uluslararası bir sorun üzerinde uzlaşması yada uzlaşamaması durumunun, küçük devletleri hangi durumda kendileri açısından karara pozitif bakmaları gerektiği konusunda karmaşık bir yapı özelliğini de taşımıştır (Rüma 2014, ss. 384-385).

3.1.2 Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Amaçları ve İlkeleri

Birleşmiş Milletler Antlaşması, 19 bölüme ayrılan 111 maddeden ve ayrıca 70 maddelik Adalet Divanı statüsünden oluşmaktadır. Antlaşmanın 1. maddesi BM'nin amaçlarını aşağıda belirtildiği gibi sıralamaktadır (Bodur 2013, s. 465).

- i. Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve bunun için ortaklaşa önlemler almak,
- ii. Uluslararası dostça ilişkiler geliştirmek,
- iii. Uluslararası iş birliğini sağlamak,
- iv. Uluslararası sorunların çözüm bulduğu bir merkez olmak, (Pazarcı 2010, ss. 190-191).

Bu amaçlara ulaşılabilmesi adına hangi ilkelere uyulması gerektiği de antlaşmanın 2. Maddesinde yer almaktadır. Antlaşmanın 2. Maddesine göre;

- i. BM bütün üyelerin egemen eşitliği ilkesinin kabulü dâhilinde kurulmuştur.

- ii. BM üyeleri, üzerlerine düşen bütün görevleri iyi niyet ilkesi doğrultusunda yerine getirecektir.
- iii. Uluslararası anlaşmazlıklar; barış, güvenlik ve adaleti tehlikeye sokmayacak şekilde, barışçı yollarla çözülecektir.
- iv. Üye ülkeler, uluslararası ilişkilerde herhangi bir üye ülkenin toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına karşı tehdit oluşturmayacak, kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınacaktır.
- v. BM'nin giriştiği herhangi bir teşebbüste her türlü yardımda bulunulacak ve aleyhine önleyici ya da zorlayıcı tedbir alınan devlete yardım etmekten kaçınılacaktır.
- vi. Yukarıda sıralanan maddeler bir devletin işlerine karışacağı anlamına gelmemektedir. (Bodur 2013, s. 465)

3.1.3 Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Yapısı

BM Örgütü'nün organları, ana organlar ve yardımcı organlar olmak üzere ayrılmaktadır. Ana organlar BM Antlaşması'nın 7. Maddesinin 1. Fırfkasında aşğıdaki gibi sıralanmaktadır.

- i. Genel Kurul
- ii. Güvenlik Konseyi
- iii. Ekonomik ve Sosyal Konsey
- iv. Vesayet Konseyi
- v. Uluslararası Adalet Divanı
- vi. Sekreterlik

7. Maddenin 2. Fırfkası ise gerekli görülecek yardımcı organların antlaşmaya uygun olarak kurulabileceğini öngörmektedir. BM Antlaşmasının 22. maddesi Genel Kurul'a, 29. maddesi Güvenlik Konseyi'ne ve 68. maddesi de Ekonomik ve Sosyal Konseye bu tür organları kurma yetkisi vermektedir. Alt organlarda kendi içerisinde üç kategoriye ayrılmaktadır Bunlar; Alt organlar, Teknik Yardımcı Organlar ve Özel Yardımcı Organlar şeklinde sıralanmaktadır. Alt organların başında Genel Kurula bağılı olarak oluşturulan yedi komisyon bulunmaktadır.

Bu organların dışında Genel Kurul'a yardımcı olmak üzere kurulan yapılar şu şekildedir;

- i. Uluslararası Hukuk Komisyonu (UHK)
- ii. BM Uluslararası Ticaret Komisyonu (UNCITRAL)
- iii. Uzayın Barışçı Amaçlarla Kullanımı Komisyonu (COPUOS)

Ekonomik ve Sosyal Konseye Bağlı alt organ ise şu şekildedir;

- i. İnsan Hakları Komisyonu

Teknik yardımcı organlar belirli bir konuda uzmanlaşmış organlar olup, genel olarak örgütün değişik ana organlarına konusuyla ilgili hizmetler sunan organlar olma özelliğini taşımaktadır. Örneğin; BM Yönetim Mahkemesi bu yapılardan biridir.

BM özel yardımcı organları ise, bunlar kısmen özerk bir örgütlenmeye sahip bulunan önemli yardımcı organlardır. Başlıca özel yardımcı organlar şu şekildedir;

- i. BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı
- ii. BM İnsan Çevresi Konferansı
- iii. BM Sığınmacılar Yüksek Komiserliği
- iv. UNİCEF

3.2 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ

3.2.1 Güvenlik Konseyi'nin Yapısı

BM Güvenlik Konseyi on beş üye devletten oluşmaktadır. Bu devletlerden beşi daimî üyeleri olup veto hakları bulunmaktadır. Veto hakkı bulunan beş daimî üye; Amerika Birleşik Devletleri, Rusya(Sovyetler Birliği'nin ardılı olarak), Britanya (İngiltere), Fransa ve Çin Halk Cumhuriyeti'dir. Diğer on üye daimî olmamakla birlikte iki yıllığına Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından seçilmektedir (Rüma 2014, s. 383).

Birleşmiş Milletler 1965 yılına kadar 11 üyeden oluşmaktaydı. 1955 yılında ise bağımsız devletlerin sayısında meydana gelen artışla birlikte Asya, Afrika ülkeleri BM'de yeterince temsil edilemediklerini dile getirmeye başlamışlardır. Bu nedenle

Genel Kurul'un 1963'te aldığı karar sonrası üye sayısının 15 çıkmıştır ve bu karar 1965 yılında uygulanmaya konmuştur. Bu doğrultuda geçici üyeler coğrafya dağılımı gözönüne alınarak belirlenmektedir ve bu üyelerin yeniden seçilmesi ancak bir dönem geçtikten sonra mümkün olabilmektedir(Keskin 2013, s. 37).

Güvenlik Konseyi'nin temel görevi, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak şeklindedir. Uluslararası barış ve güvenliği sağlama amacıyla birtakım yetkilere sahiptir. Bu yetkiler şu şekilde sıralanmaktadır;

- i. Uluslararası barış ve güvenliğin tehdit edilmesi, bozulması ve saldırı durumunda alacağı bağlayıcı karar yetkisi.
- ii. Antlaşmanın 7. bölümünde uyuşmazlıkların barışçı çözüm yolları konusunda vereceği kararı yetkisi.

Bunların dışında güvenlik konseyi Genel Kurul ile birlikte Genel Sekreterin Uluslararası Adalet Divanı yargıçlarının seçimi gibi konularda da yetkilidir (Pazarcı 2010, s. 193).

Temel amacı uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ve korunması olan Güvenlik Konseyi görevini yerine getirebilmek doğrultusunda her zaman bir araya gelebilecek şekilde yapılanmıştır. Güvenlik konseyi üye devleti olağanüstü bir durumda toplantıya katılacak görevliyi hazır bulundurmaya zorundadır. Güvenlik Konseyi zorlama önlemi kararı aldığı anda 53. madde dâhilinde bölgesel örgütleri veya antlaşmaları da bu önlemleri uygulamak için kullanabilmektedir. Ayrıca barış gücü kurulması kararı BM'nin ilk yıllarında Genel Kurul tarafından başlatılmış olsa da günümüzde Güvenlik Konseyi'nin yetkisi altındadır (Keskin 2013, ss. 27-32).Güvenlik Konseyi'nin kararları, BM Antlaşması'na göre bağlayıcılık özelliği taşırken, Genel Kurul 193 üyeye sahip olmasına rağmen kararları sadece tavsiye niteliğinde olmaktadır(Sağlam 2014, ss. 2-4).

3.2.2 Güvenlik Konseyi'nin Görev ve Yetkileri

Güvenlik Konseyi Antlaşması'nda belirlenen görev ve yetkileri aşağıdaki maddeleri içermektedir;

- i. Birleşmiş Milletler ilke ve amaçları çerçevesinde uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak.
- ii. Silah üretimini düzenleyici önlemler almak.
- iii. Tarafların sorunlarını barışçıl yollardan çözmeleri için görüşmeye davet etmek.
- iv. Uluslararası uyuşmazlıklara yol açabilecek anlaşmazlıkları ve sorunları araştırmak ve bu sorunların ya da maddelerin çözümü için tavsiyede bulunmak.
- v. Durumun ağırlaşmasını önlemek için ilgili tarafları söz konusu önlemlere uymaya çağırarak.
- vi. Konsey kararlarının etkinliğini artırmak amacıyla Birleşmiş Milletler üyelerini yaptırım gibi doğrudan şiddet içermeyen Güvenlik Konseyi kararlarına uymaya çağırarak.
- vii. Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için güç kullanımına başvurmak ya da onay vermek.
- viii. Yerel anlaşmazlıkların bölgesel düzenlemeler aracılığıyla barışçıl yollarla çözülmesini teşvik etmek ve bu bölgesel düzenlemelerin BM yetkisi dâhilinde kullanılmasını sağlamak.
- ix. Genel Kurul'a Genel Sekreter ataması konusunda tavsiyede bulunmak ve Kurul'la birlikte, Uluslararası Adalet Divanı yargıçlarını seçmek.
- x. Uluslararası Adalet Divanından yasal konularda hukuki rapor talep etmek; Birleşmiş Milletlere yeni üye kabulü konusunda Genel Kurul'a tavsiyede bulunmak.
- xi. Güvenlik Konseyi, herhangi bir anlaşmazlık veya uluslararası bir uyuşmazlığa yol açabilecek uyuşmazlık ya da durumun süregitmesinin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürme eğiliminde olup olmadığını saptamak için soruşturmada bulunabilir.
- xii. Güvenlik Konseyi, kuvvet kullanmaya karar verdiğinde Konsey'de temsil edilmeyen bir üyeyi, antlaşmanın 43. maddesi dikkate alınarak üstlenilen yükümlülüklerin yerine getirilmesi için silahlı kuvvet kullanmaya karar vermeye

çağırmadan önce, o üyeyi dilerse, o üyenin kendi silahlı kuvvetlerine bağlı birliklerin kullanılmasına ilişkin Güvenlik Konseyi kararlarına katılmaya çağırabilmektedir (BMAntlaşması 2018, ss. 18-29).

4. BM GÜVENLİK KONSEYİ DAİİMİ ÜYE ÜLKELERİ SAVUNMA HARCAMALARININ, EKONOMİK VE POLİTİKİNCELEMESİ

4.1 LİTERATÜR TARAMASI

Benoit'in (1973, 1978) yılları arasında yapmış olduğu çalışmalar savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleme yönünde yapmış olduğu çalışmalardır. Yapılan çalışmalarda savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin pozitif ya da negatif yönlü nedenselliğini araştırma amacını taşımaktaydı ve Benoit bu alanda birtakım deneysel(ampirik) araştırmalar ve incelemeler yapmıştır (Işık 2008, ss. 406-410).

Benoit, (1978) 44 ülkenin yer aldığı ve savunma harcamaları ve ekonomik büyüme verilerinin incelendiği bir çalışma yapmıştır. Yapılan çalışmanın neticesinde savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmada yüksek savunma sorumluluğuna sahip ülkeler beklenen üstü bir ekonomik büyüme ivmesine sahipken savunma sorumluluğu düşük olan ülkeler de ise bu durumun aksi yönde bir ivmeye sahip olmuşlardır (Benoit 1978, ss. 271-280).

Frederiksen ve Looney, Benoit'in çalışmasını sürdürmüş ve ülkeleri sahip oldukları kaynaklara ve gelişmişlik düzeylerine göre ikiye ayırarak Benoit'in regresyon modelini yeniden kurmuşlardır. Sonuç olarak gelişmiş durumda bulunan ülkelerde savunma harcamalarının ekonomik büyümeye etkisi pozitif yönlü olurken ekonomik seviyesi görece olarak düşük olan ülkelerde negatif yönlü olduğu sonucuna varılmıştır (Türk 2007).

David Lim, 'in (1983) çalışmasında savunma harcamalarının genel olarak ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediği sonucuna varmıştır. Ayrıca çalışmada savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin yönünün değişiminde bölgesel farklılıklarında etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Lim 1983, ss. 377-384).

Joerding 1986 yılında yapmış olduğu çalışmada (1962-1977) aralığında 57 az gelişmiş ülkenin savunma harcamaları ve ekonomik büyüme verilerine yer verdi. Çalışma sonucunda elde edilen çıktı ise savunma harcamalarının ekonomik büyümenin sonucu olduğudur. Yani az gelişmiş ülkeler temel alındığında ekonomik büyüme ve savunma

harcamaları arasındaki ilişki pozitif. Savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki negatiftir (Joerding 1986, ss. 35-40).

Lacivita ve Frederiksen (1991) çalışmalarında 21 ülkenin savunma harcamaları ve ekonomik büyüme kavramlarının nedensellik analizini yapmıştır. Çalışma sonucunda ekonomik büyüme ve savunma harcamaları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Türk 2007).

Galvin'in (2003) çalışmasında 64 gelişmekte olan ülkenin savunma harcamaları ve ekonomik büyüme oranları arasındaki ilişkinin yönünü incelemiştir. Çalışma neticesinde savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin negatif olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca etkinin orta gelirli ülkelerde daha büyük olduğu sonucuna ulaşmıştır (Galvin 2003, ss. 51-59).

Chen ve Lee (2007) 89 ülkenin verilerini 1988- 2003 yılları aralığında inceledikleri çalışmalarında savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasında ki ilişkinin kısa ve uzun dönemli nedensellik ilişkisini incelemiştir. El edilen bulgular savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki hipotezini doğrulamaktadır. Sonuç olarak ise Savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğu ülkelerin OECD ülkeleri olduğu sonucuna varılmıştır (Chien-Chiang Lee 2007, ss. 265-280).

4.2 AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

4.2.1 Politik Yapı

ABD başkanlık sistemiyle yönetilen ve yönetimi çoğulcu demokrasiye dayanan bir federal devlet olma özelliği taşımaktadır. Federal devlet yapısı 50 eyalet ve yönetim merkezinin bulunduğu “District of Columbia”dan oluşmaktadır. Eyalet yönetimleri iç işlerinde serbest, kendi yerel meclislerinde kararların alınıp uygulandığı ancak nihai olarak bir anayasa ile merkeze bağlı olan bir yapıya sahip olmaktadır ²

Birleşik Devletler kuruluşundan günümüze kadar 27 adet anayasa değişikliği uygulayarak demokrasilerini güçlendirmiş ve güncel tutarak çağa ayak uydurmayı başarmıştır. 1788 tarihinde 13 eyaletin birleşerek kurduğu devlet günümüzde daha önce

² <http://mfa.gov.tr> (2018,03,29). www.mfa.gov.tr/amerika-birlesik-devletleri-siyasi-gorunumu.tr.mfa

de belirtildiği gibi 50 eyalet sayısına ulaşmıştır. Devletin kurucuları diğer toplulukların yaşamış olduğu olumsuz deneyimlerden de ders alarak siyasi gücün tek elde toplanmasını engellemek amacı ile yürütmenin başı olan devlet başkanını gerek ikili meclis sistemi oluşturarak gerek yargı yolu ile denetleme altına almışlardır (Dürbin 2018).

ABD Başkanı, Amerikan hükümetinin Yürütme kolunun idaresi ile sorumlu olmakta vekongrenin yaptığı kanunları uygulamaktadır. Başkan, eyaletlerdeki yöneticilerin seçimlerinde oy kullanan 18 yaşında ve daha büyük olan Amerika Birleşik Devletleri vatandaşları tarafından seçilmektedir. Bu oyların güvenliğieyaletler tarafından sağlanmakta ve seçiciler meclisi (electoralcollege) sistemini oluşturmaktadır. Anlaşılacağı üzere ABD’de seçmenler doğrudan başkanı değil başkanı seçecek seçiciler meclisi üyelerini seçmektedirler. Eyaletler, sahip oldukları senatör ve temsilcilerin sayısına eşit olan seçim oylarına sahiptir. Seçimlerin kazanıldığı eyalet sayısı rakip adaydan fazla olmasına rağmen seçiciler meclisi seçim oylarını kazanamamakmümkün olabilmektedir (trumanlibrary 2018).

ABD hükümetinin yasama kolu kongre olarak adlandırılmaktadır. Yasama ile görevlendirilmiş olan kongre iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki; her eyaletten eşit sayıda senatörün katıldığı ve toplamda 100 üyesi bulunan senato şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kongre’nin diğer ayağını oluşturan kısım ise temsilciler meclisi olarak adlandırılmaktadır. 435 temsilcisi bulunan temsilciler meclisinde temsilciler, fikirleri tartışmak ve bu fikirlerin yasalara uyup uymadıklarına karar vermek için bir araya gelirler. Temsilciler Meclisi üye sayısı Senato benzeri eşit dağılımın aksine her eyaletin aldığı temsilcilerin sayısı nüfus çoğunluğuna doğru orantılı olarak belirlenmektedir. Kimi eyaletlerin 2 adet temsilcisi bulunurken kimi eyaletlerde bu sayı çok daha yüksek olabilmektedir. Hem senatörler hem de temsilciler kendi eyaletlerindeki seçmenler tarafından seçilmektedir.³ ABD ülkenin yönetiminde yönetimin tek elde toplanmasını ve cumhuriyetçi demokrasiden, monarşiye ya da krallığa evrilmesini engellemek amacıyla ülke yönetimine denge ve denetim sistemini getirmiştir. Bu sistem yasama, yürütme ve yargı güçlerinin ülkenin gelişmesini sağlamak ve düzeni korumak amacı ile uyum içerisinde çalışmasını sağlamaktadır. Sistemin işleyişinde; yasama organı olan

³ <https://www.usa.gov>. (2016,09,12). 04,25,2018 tarihinde www.usa.gov/election#item-211441

kongre'nin kanunların ve yasaların görüşülmesi haricinde yürütmeyi denetleme görevi de bulunmaktadır. Kongrenin yürütmeyi denetlerken kullandığı yetkiler aşağıda sıralanmıştır.

- i. Başkan'ın vetolarını üçte iki çoğunlukla aşar,
- ii. Başkan'ı sorgulayabilir,
- iii. Başkan'ı atayabilir,
- iv. Antlaşmaları onaylar,
- v. Bürokrasiyi bütçe konularında denetler,
- vi. Yargıç atamalarını onaylayabilir,
- vii. Alt mahkemeleri kurar,
- viii. Yargıçları soruşturmalarla görevden alabilir (U.S.Congress 1787, ss. 3-6).

Yürütmenin başındaki başkan, yasaları veto edebilmekte ancak kongrenin yetkilerinde gördüğümüz gibi kongre bu durumu üçte iki çoğunlukla aşabilmektedir. Başkan gerek gördüğü takdirde kongreyi olağanüstü toplantıya çağırabilmekte ve Kongreye yasa önerisinde bulunabilmektedir. Başkan'ın yargıyı denetleme yolu ise Yüksek Mahkeme ve diğer yargıçları atayarak oluşmaktadır. Yargıçlar ise atanmış oldukları makama ömür boyu atandıkları için atandıktan sonra yürütmenin denetiminin dışına çıkmaktadır ve bu durum ülkede yargı bağımsızlığını güvence altına almaktadır. Yargı yürütmeyi anayasaya uyup uymadığı konusunda ise denetleyebilmektedir, bu durum başkanın anayasa çerçevesinin dışında hareket etmesini engellemektedir. Dolayısıyla ABD'de denge ve denetim konusunda oldukça gelişmiş bir sistem uygulanmaktadır. (Kelly 2018) Bu çalışmanın tarih aralığı 2001-2017 tarihlerini kapsamaktadır. ABD başkanı George Bush görevi 2001 yılında yapılan seçimle 1993-2001 yılları arasında başkanlık görevini yerine getirmiş olan Bill Clinton'dan devralmıştır. Görev süresi içerisinde ABD siyasi tarihini oldukça etkileyen 11 Eylül 2001 saldırılarının yaşanmış olması ve ülkenin tehdit algısının değişmesi Bush döneminin gerek siyasi gerek ekonomik gerekse askerî açıdan oldukça hareketli geçmesine neden olmuştur. Bush görevi 2009 yılında ABD tarihinde bir ilk olan Afrika kökenli başkan olan Barack Obama'ya devretmiştir. Bush dönemi politikalarını daha ılımlı bir siyasetle kontrol eden Başkan Obama iki dönem seçilerek tamamlamış olduğu başkanlık görevini ABD emlak zengini, seçilmesine oldukça uzak bir ihtimalle bakılan Cumhuriyetçi parti adayı Donald

Trump’a devretmiştir. Trump dönemi ABD politikaları Obama dönemi politikalarının aksine saldırgan bir tutum sergilemektedir. Ortadoğu politikalarında Bush döneminde uygulanan saldırgan dış politika stratejileri uygulanmaktadır. Orta Asya ülkeleri ile yaşanan nükleer gerginlik ABD’ye yeni bir savunma cephesi oluşturmaktadır. Ekonomik anlamada dekolonizasyonun etkisinden kurtulmak isteyen başkan Trump işgücü piyasası ekonomik olan ülkelerde yatırım yapan ABD firmalarını ülkeye geri çağırarak işsizliğe farklı bir çözüm aramaktadır.

1980 yılların ortasından 11 Eylül 2001 yılları arasında, içinde soğuk savaşın sona ermesini de içeren dönemde Birleşik Devletler askeri anlamda bir durgunluk dönemi içerisine girmiştir. Bu dönemde saldırı tehdidi altında olan devletler artık büyük çaplı bir savaşın çıkma ihtimalinin çok düşük olduğunu öngörerek savunma harcamaları konusunda büyük oranda daralmaya gitmiştir. Birleşik Devletlerde Soğuk Savaşın yaratmış olduğu çatışma eşiği düşük olan bu ortamda savunma harcamalarında daraltmaya gitmiştir. Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte saldırı tehdidi büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. ABD vatandaşları kısa süren çatışmasızlık döneminin ardından ikiz kuleler ve Pentagon’a yapılan terör saldırılarının ardından yeni bir tehdit unsuruyla karşı karşıya kaldı (Aydıntan 2007, ss. 87-89). Soğuk Savaş döneminde ulusal güvenlik konusunda kendi ulusal çıkarları doğrultusunda yapılan yardım çağrılarına kayıtsız kalamayan ABD soğuk savaşın sona ermesinin ardından Başkan Bush yeni ulusal güvenlik strateji planını yayımlamıştır. Yeni ulusal güvenlik strateji planında artık birleşik devletlerin uluslararası sistemde tek süper güç olduğunu ilan etmiş fakat artık yapılan her yardım çağrısına direkt olarak tepki veremeyeceklerini uluslararası sistemin jandarması olamayacaklarını dile getirmiştir. Bu durumda uluslararası sorunlara müdahale konusunda seçici davranılacağını aktarmaya çalışmıştır. B.Clinton döneminde ise artık iyice belirginleşmiş bir ulusal güvenlik strateji planını açıklanmıştır. Strateji planında Bush dönemi güvenlik stratejisinin aynen uygulanacağı belirtilmiş ve ABD’nin dünya liderliğinin sağlanmasının ve korunmasının gerek ulusal gerek uluslararası açıdan daha önce hiç olmadığı kadar önemli olduğunu açıklamıştır. B.Clinton’un 1997’de açıkladığı ‘Yeni Bir Yüzyıl için Ulusal Güvenlik Stratejisi’nde ABD’nin ulusal çıkarlarına yönelik tehditlerin sınıflandırılması yapılmıştır. Bölgesel ya da devlet merkezli tehditler başlığı altında günümüzde dahi ABD’nin ulusal çıkarlarını tehdit etme niyeti ve kapasitesine sahip devletlerin varlığından söz edilmiştir. Ülkelerin

nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlarının kapasitesini arttırmaya yönelik hamlelerde bulunduğunu belirtmiştir (Öçalan 2014).

1998'de açıklanan "Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi" üç temel kategoriye ayrılmıştır. Birinci kategori "*Yaşamsal Çıkarlar*" olarak adlandırılmıştır. Bu başlık altında ABD'nin doğrudan tehdit unsurları belirtilmiş ve alınması gereken önlemler sıralanmıştır. ABD'nin ya da müttefik devletlerinin ulusal bütünlüğüne, yurttaşlarının güvenliğine, ekonomik çıkarlarına ve kritik değer taşıyan alt-yapı unsurlarına yönelik tehditler, gereken durumlarda tek başına kuvvet kullanılarak gerektiğinde de askeri iş birliği içerisinde, her türlü yöntemle bertaraf edilecektir. İkinci başlık "*önemli ulusal çıkarlar*" olarak adlandırılmıştır. Buna göre; ABD'nin varlığını doğrudan tehdit etmeyen, fakat ülkenin ve uluslararası arenanın mevcut yapısını tehlikeye düşüren olgu, davranış ve eylemler söz konusudur ve bu konuda önlemler alınmalıdır. Üçüncü kategori, "*İnsani ve Diğer Çıkarlar*" olarak adlandırılmış ve bu başlık doğrultusunda bazı durumlarda, sırf ulusal çıkarlar gerektirdiği için ABD'nin harekete geçebileceği ifade edilmekteydi. Doğal ve insan kaynaklı afetler ile insan hakları ihlalleri durumunda, demokratikleşmenin desteklenmesi, ordunun sivil denetiminin sağlanması ve sürdürülebilir kalkınma amacıyla ABD'nin başka ülkelerle birlikte ya da tek başına davranabileceği belirtilmektedir (Erhan 2001, ss. 83-86).

1998 yılı stratejisinde, yabancı devletler tarafından gerçekleştirilen ve ABD'nin askeri, diplomatik, teknolojik ya da ticari sırlarını ele geçirmeyi hedefleyen casusluk faaliyetleriyle, kendi toplumunu yönetmekten aciz, ülkelerinde iç karışıklık yaşanmasına engel olamayan, bu nedenle insani ve bölgesel bunalımların yaşanmasına yol açan "*Başarısız Devletler*" de ABD çıkarlarını tehlikeye düşüren tehditler olarak sayılmıştır(Whitehouse, National Security Strategy for A New Century 1998).

1999 stratejisinde "ulusal füze savunma" sistemine geniş yer verilmektedir. ABD uzun menzilli kitle imha silahları geliştirmekte olan devletlerden tehdit algıladığı belirtmiş, "*Serseri devletlerden*" gelebilecek kıtalar arası balistik füze saldırısı ihtimalinin her geçen gün arttığı ifade edilmektedir. Söz konusu tehdidi ortadan kaldırmak için ABD'nin 2000 yılından itibaren, sınırlı bir füze savunma sistemini gerçekleştirme niyetinde olduğu, bunu mümkün kılmak için, 1972 tarihli Anti-Balistik Füze Antlaşması'nda gerekli değişikliklerin yapılması için diplomatik müzakerelere ağırlık

verileceği ifade edilmiştir(Whitehouse, National Security Strategy for A New Century 1999).

Başkan Bush, 2002 yılında ABD Askeri Akademisi'nde yaptığı bir konuşmada güvenlik stratejisinde yapmış olduğu değişiklik kararını anlatmıştır yeni stratejisini,

*“Terörle savaş, savunmayla kazanılmayacaktır. Savaş alanını düşmanın bölgesine götürmeli, planlarını bozmalı ve ondan kaynaklanacak tehditleri, ortaya çıkmalarına fırsat bırakmadan etkisiz hale getirmeliyiz. Günümüz dünyasında, güvenliğe giden tek yol, eylemden geçmektedir”*sözleriyle aktarmıştır(Öçalan, 2014).

George W. Bush başkanlığı döneminde yalnızca iki adet güvenlik stratejisi açıklamıştır. Eylül 2002'de yayımlanan “ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi raporundakitle imha silahlarına sahip olan veya sahip olma eğiliminde davranışlar sergileyen haydut devletlere ve terör örgütlerine karşı önleyici saldırı yönteminin kullanılması ilkesi yer almıştır. Bu durum tanımsal madda uluslararası arenada karışıklık yaşanmasına sebep olmuştur. 2006 yılında yayımlanan ulusal güvenlik stratejisinde terörizm, bir küresel tehdit olarak gösterilmek yerine, Amerikan halkını hedef alan bir tehdit olarak sunulmuştur (Bush 2006). Salgın hastalıkların önlenmesi, kitle imha silahlarının yayılmasının durdurulması, insan kaçakçılığı ve doğal afet gibi konularda önlemler alınması gibi bütün uluslararası tehditler de strateji dâhiline alınmıştır. Çözüm hususunda da çok taraflılığın gerekliliği vurgulanmıştır (Öçalan 2014).

ABD Başkanı Barack Obama'nın 2010 yılında yayınladığı ilk ulusal güvenlik stratejisi, askeri gücün ancak diplomasinin tükendiği durumlarda başvurulması gereken son seçenek olması gerektiğini düşünen, Bush dönemi saldırgan Askeri temelli politikaların tam aksini içermektedir. Obama, güvenlik ve strateji belgesinde, askeri gücün ötesinde, küresel işbirliği, daha geniş güvenlik ortaklıklarının geliştirilmesi ve diğer ülkelere kendilerini savunmada yardım edilmesi gibi unsurları vurgulamaktadır. Obama ABD'nin “dünyaya önderlik etmeye devam etme niyetinin olması halinde bunu, ekonomik, ahlaki ve yenilikçi gücünü yeniden canlandırması”yolu ile yapması gerektiğini vurgulamaktadır (cnnturk 2010).

Barack Obama dönemi son güvenlik strateji planı olan 2015 yılı strateji planı, ABD'nin aktif liderliğinin dünyayı küresel bir ekonomik krizden kurtarmasına ve bir dizi yeni zorluğa cevap vermesine yardımcı olduğu son 6 yılın ilerlemesi üzerine inşa edilmiştir

şeklinde sunulmuştur. Strateji planı, G-20 ve Doğu Asya Zirvesi gibi çok taraflı forumlara yatırım yaparken, Avrupa ile süreklilik arz eden ortaklığın desteğiyle rakipsiz bir ittifak sisteminin güçlendirilmesini de içermektedir. Kitle imha silahlarının, özellikle de nükleer silahların potansiyel olarak çoğalması, ciddi bir risk oluşturmaktadır.

Strateji planında görev süresi içerisinde mücadele edilen alanlara da değinen Obama;

“Rus saldırganlığına karşı maliyetleri düşürdük, IŞİD'i bozguna uğrattık ve nihayetinde Ebola virüsünün yayılmasını engelledik, nükleer silah malzemelerinin yayılmasını durdurmak ve küresel karbon salınımlarının önlenmesi adına küresel çaba sarf ettik.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Birleşik devletlerin kaynaklarının sınırsız olmadığını vurgulayan Obama stratejik ve kritik durumlarda öncelik verilecek güvenlik durumlarını şu şekilde sıralamaktadır.

- i. ABD anavatanına veya kritik altyapıya yönelik felaket saldırısı,
- ii. Yurtdışındaki ABD vatandaşlarına ve müttefiklerine karşı tehditler veya saldırılar,
- iii. Küresel ekonomik kriz veya yaygın ekonomik yavaşlama,
- iv. Kitle imha silahlarının çoğalması ve / veya kullanılması,
- v. Şiddetli küresel bulaşıcı hastalık salgınları,
- vi. İklim değişikliği,
- vii. Büyük enerji piyasası kesintileri,
- viii. Zayıf ya da başarısız devletlerle (kitlemel zulümler, bölgesel yayılma ve uluslararası organize suçlar dâhil) ilgili önemli güvenlik önlemlerinin alınması (Obama 2015).

Birleşik Devletler tarihinde en yüksek savunma bütçelerinin 2001-2017 yılları arasında meydana gelmesinin en önemli nedenlerinden biri de Bush döneminde ortaya konan savunma ve güvenlik stratejisinde öncelikli tehdit unsurunun terörizm kavramı olması ve dönem içerisinde ortaya çıkan terör yapılanmalarına karşı önlem alınması doğrultusunda önleyici müdahalelerde bulunulması şeklinde ifade edilebilir.

4.2.2 Ekonomik Yapı

ABD Anayasası'nın 8. bölümünde anayasanın kongreye verdiği görev ve yetkiler sıralanmaktadır. Kongre vergi, harç, gümrük, üretim ve tüketim vergisi belirlemek ve toplamak, kamu borçlarını ödemek ve ABD'nin ortak savunmasını ve genel refahını sağlamak, Birleşik Devletler 'in tümünde aynı gümrük, üretim ve tüketim vergisi uygulamak ve ayrıca Birleşik Devletler adına borç almakla yetkili ve görevlidir. Yabancı ülkelerle ve eyaletler arasında ticareti düzenleme konusu da kongrenin sorumlulukları arasındadır (J.W.Peltason 2004, s. 26).

Bu çalışmada belirlenen örneklem içerisinde bulunan ülkelerin savunma harcamalarının ekonomik büyümeye olan etkisi incelenmektedir. Örneklem ülkelerinden olan ABD'yi George Bush, Barack Obama ve Donald Trump dönemi olarak üç ayrı ekonomik döneme ayrılarak incelenmektedir. Bir ülkenin makro anlamda ekonomik analizini yapabilmek için birtakım sayısal verilerin elde edilmesi gerekmektedir. Bunlar; enflasyon oranı, işsizlik oranı ve ekonomideki büyüme oranı şeklinde sıralanmaktadır (Çomuk 2014).

Bill Clinton başkanlık görevi süresince yapmış olduğu reformlar ve Cumhuriyetçi parti ile Demokrat partinin kongrede izlediği uzlaşılı politikalarının sonucunda ABD ekonomisini bütçe açığı konusunda uzun yıllar daha pozitif yönde hareket etmiştir. Soğuk Savaşın sona ermesi ile birlikte tehdit algısının ortadan kalkması gerek Birleşik Devletleri gerek dünya ekonomisini kısa süreliğine de olsa rahata kavuşturmuştur. Clinton'un başkanlık yıllarının sonuna gelindiğinde (1998) ABD ekonomisi kırk yıl sonra ilk kez bütçe fazlası vermiştir. 1998 yılında verilen 69 milyar dolar bütçe fazlası 2000 yılına gelindiğinde hükümet harcamalarını fazlasıyla karşılayabilen 236 milyar dolarseviyelerine kadar yükselmiştir (World Bank, World Development Indicators).

Bazı düşünürler Clinton döneminde yaşanan bu genişleme politikası ve ortaya çıkan bütçe fazlalarının istisnai bir durum olmadığını aksine Soğuk Savaş koşullarının ortadan kalmasının yarattığı bir durum olduğunu ve bu durumun bir norm niteliğinde olduğunu savunmuştur (Kovancılar 2013, ss. 75-76).

George Bush başkanlık görevini B.Clinton'dan devraldıktan sonra ABD ekonomisi bütçe konusunda yeniden düşüş ivmesine yönelmiştir. 2001 yılında göreve gelen G.Bush elde edilen bütçe fazlasının vermiş olduğu güven dâhilinde vergi indirimlerini kapsayan birtakım ekonomi politikaları uygulamıştır. Enformasyon teknolojilerinin sağlamış olduğu büyüme 2000'li yılların başında bir düşüş yaşamış ve hemen ardından tüm dünyayı etkileyecek olan 11 Eylül 2001 Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagona yönelik yapılan terör saldırılarının yaşatmış olduğu şok etkisi Bush yönetimi için tehlikeli bir durum oluşturmuş. Nitekim vergilerde yapılan indirimler ABD vatandaşlarının değil büyük şirketlerin kar etmesini sağlamış ve ülkede işsizlik oranlarında artışlar yaşanmaya başlamıştır. Bush zenginlere yönelik vergi indirimi uygularken en zengin yüzde 1'lik kısım ortalama 35.000 dolar daha az vergi öderken aynı tablo ülkenin yüzde 20'si için 647 dolarlık bir vergi indirimi sağlamıştır (evrensel 2018).

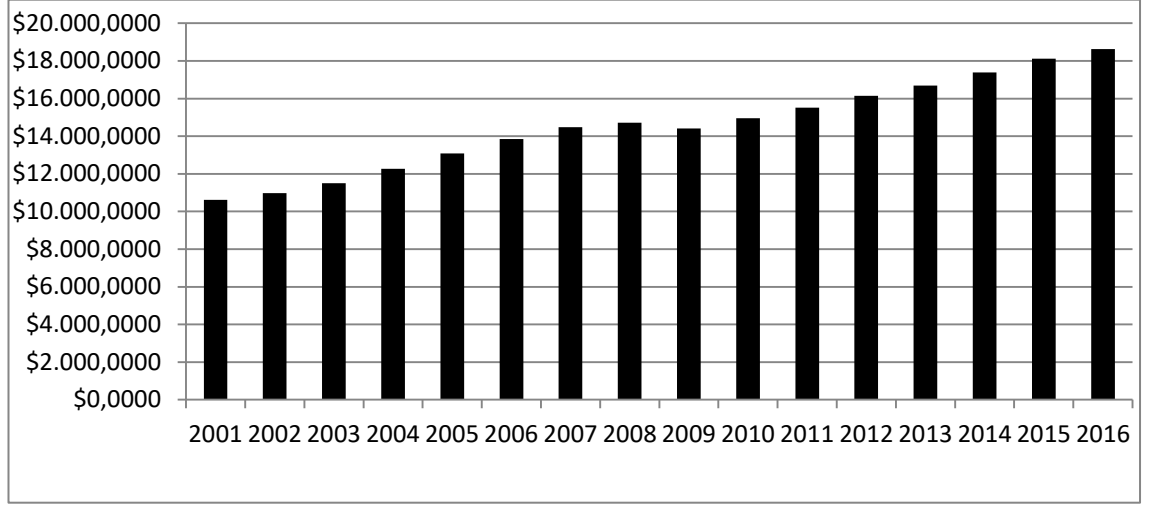
Yalnızca iktidara geldiği ilk yıl 128,2 milyar dolar ile B.Clinton dönemi bütçe fazlası trendini tutturarak G.Bush hemen ardından 2002 yılında 157,7 milyar dolar bütçe açığı vermiştir. İzleyen yıllarda ise sırasıyla 2003 yılında 377,5 milyar dolar, 2004 yılında 412,7 milyar dolar, 2005 yılından sonra bütçe açığı az da olsa bir düşüş yaşamakta ve 318,3 milyar dolar, seviyelerine gerilemektedir. 2006 yılında 248,1 milyar dolar ve 2007 yılında 160,7 milyar dolar, bütçe açığı rakamları görülmektedir. 2008 yılında ise patlak veren emlak krizi yalnızca ABD ekonomisini değil tüm dünya ekonomilerini olumsuz etkilemiştir. 2008 yılında ABD ekonomisi bütçe açığı 458,5 milyar dolara ulaşmıştır. Başkanlık görevini devrettiği yıl olan 2009 yılında ise yaşanan tüm olumsuzluklar ve kötü yönetilen bir ekonomi nedeni ile ekonomi 1,4 trilyon dolar açığa ulaşmıştır. Bush bu ekonomik tablo ile görevi yerine seçilmiş olan Demokrat Parti adayı ve ABD siyasi tarihine bir ilk yaşatan Afroamerikansiyahî bir aday olan Barack Obama'ya devretmiştir (Kovancılar 2013, ss. 76-77).

Barack Obama ekonomik anlamda olumsuz seyir gösteren bir ekonomiyi devralmıştır. Ekonomik kriz tüm dünyayı etkilese de çıkış noktası olan Amerika Birleşik Devletleri ekonomisinde günümüzde dahi etkilerini hissettiren bir tahribat yaratmıştır. Lehmann Brothers, Washington Mutual ve BankUnited gibi finans dünyasında büyük bir öneme sahip onlarca şirketin peşi sıra iflas etmesiyle binlerce kişi işsiz ve evsiz kalmıştır.

Ekonomide yaşanan krizden dolayı yüzde 2,8 oranında küçülme yaşanmıştır. Genişlemeci parasal ve mali politikalarla 2009-2016 yılları arasında ekonomi yılda ortalama yüzde 1,5 oranında büyüme gösterebilmiştir. İşsizlik konusunda Bush döneminde yaşanan olumsuzluklar ve işten çıkarmaların aksine Obama döneminde 15,5 milyon vatandaşa istihdam sağlanmıştır. Her ne kadar istihdam oranlarında bir artış yaşanmış olsa da ABD tarihinin en büyük gelir dağılımı eşitsizliği Obama döneminde yaşanmıştır. Yüzde 1'lik kesim ile toplumun geri kalanı arasındaki uçurum son yüzyıl'ın en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Yaşanan krizin yeniden tekrar etmemesi adına finansal piyasalarda bir düzenlemeye gidilmiştir.(World Bank, World Development Indicators) Bu doğrultuda Dodd-Frank bankacılık reformu hazırlanmıştır. Finansal piyasalarda devlet denetiminin artırılmasını içeren bu reform kongre tarafından onaylanmış ve yatırımcıların finans piyasalarına olan güvenini arttırmayı sağlamıştır. 2009 yılında yüzde 15 gerileyerek 1.588 trilyon dolar seviyelerine gerileyen ihracat geliri, 2014 yılında 2.343 trilyon dolar seviyelerine kadar yükselmiştir. Bush dönemi vergi politikaların yarattığı tahribatı onarmak vadi ile iktidara gelen Obama bu konuda yeterli başarıyı gösterememiştir. Vergi konusunda yalnızca düşük gelirli ailelere vergi indirimi uygulayabilmiştir. Kamu borcu konusunda da başkanlık döneminde parlak bir tablo sergileyemeyen Obama kamu borcunu 10,6 trilyon dolar'dan 19,9 trilyon dolar'a yükseltmiştir.(bloomberg, 2016) Krizin etkileri azalmış olsa da Obama gerek Birleşik Devletler vatandaşlarının gere dünya kamuoyunun beklentilerini karşılayamamıştır. Görev süresi dolan Obama yapılan ve oldukça çekişmeli geçen başkanlık seçimlerinin ardından görevi Cumhuriyetçi parti adayı Donald Trump'a devretmiştir. Trump'ın ABD başkanı seçilmesi tüm dünyada şaşkınlıkla karşılanmıştır. Siyasetin değil iş dünyasının aktörü olan bu aday propaganda süresince ABD ekonomisinin yanlış yönetildiğini savunmuş ve göreve geldiğinde yayılmacı politikaların aksine daha izolasyonist politikalar uygulayacağını dile getirmiştir (World Bank, World Development Indicators).

ABD'nin ekonomik yapısını incelerken uluslararası araştırma kuruluşlarından elde edilen verileri de dikkate almak gerekmektedir. Öncelikle 2001-2017 yılları arası ülkenin GSMH'na bakacak olursak;

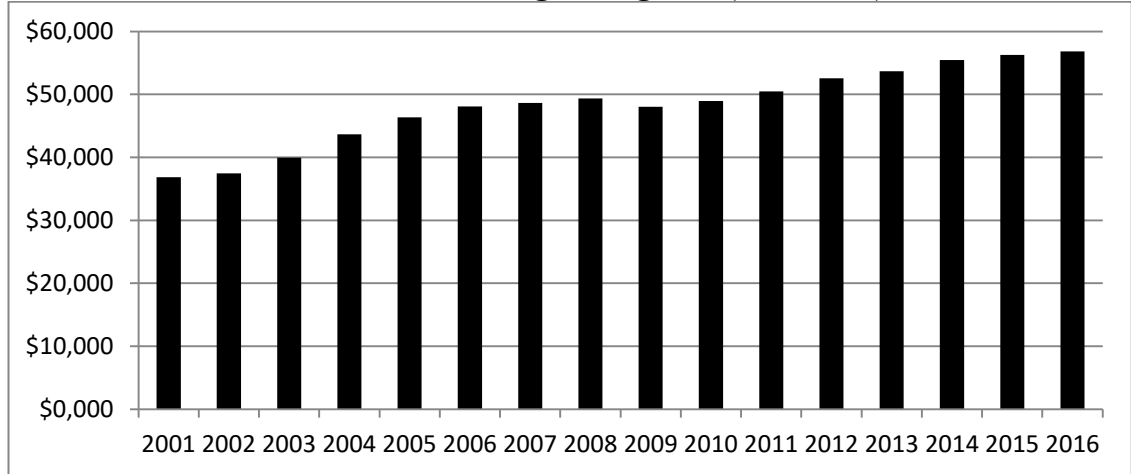
Şekil4.1: ABD, GSYİH değişimi (2001-2016, trilyon dolar)

Kaynak: (World Bank, World Development Indicators)

2001 yılında Başkan Clinton'dan devralınan devlet yönetiminde GSYİH yıllık artış oranları 2008 yılına kadar artış göstermiştir. 2008-2009 yılları arasında ortaya çıkan fakat önceki yıllarda yapılan ekonomik ve finans alanındaki hataların yol açtığı ekonomik kriz dolayısı ile GSYİH'da düşüş yaşanmıştır. Obama yönetiminin devraldığı başkanlık görevi yıllarında uygulanan ekonomik politikalar sayesinde GSYİH'da artışın olduğu dönemler artan oranda yeniden yakalanmıştır. ABD'de 3,5 milyon insan savunma sektöründe istihdam edilmektedir. Bunun yanında maden, enerji ve teknoloji sektörleri de savunma sanayinin birinci derece tedarikçileri olduğundan savunma sanayinin istihdam oranlarına katkısı daha da artmaktadır.(milliyet, 2015) Savunma sanayi teknolojilerinin askeri kurumların talepleri ve artan savunma bütçeleri doğrultusunda gelişme göstermesi savunma materyallerinin ihracı konusunda da etkili olmaktadır. ABD ulusal geliri içerisinde savunma sanayi gelirlerinin payı da büyük bir öneme sahiptir. GSMH'da meydana gelen değişiklikler yanı sıra kişi başına düşen milli gelir grafiğini de incelemek gerekmektedir.

Şekil 4.2: ABD, kişi başına düşen milli gelir değişimi (2001-2016)

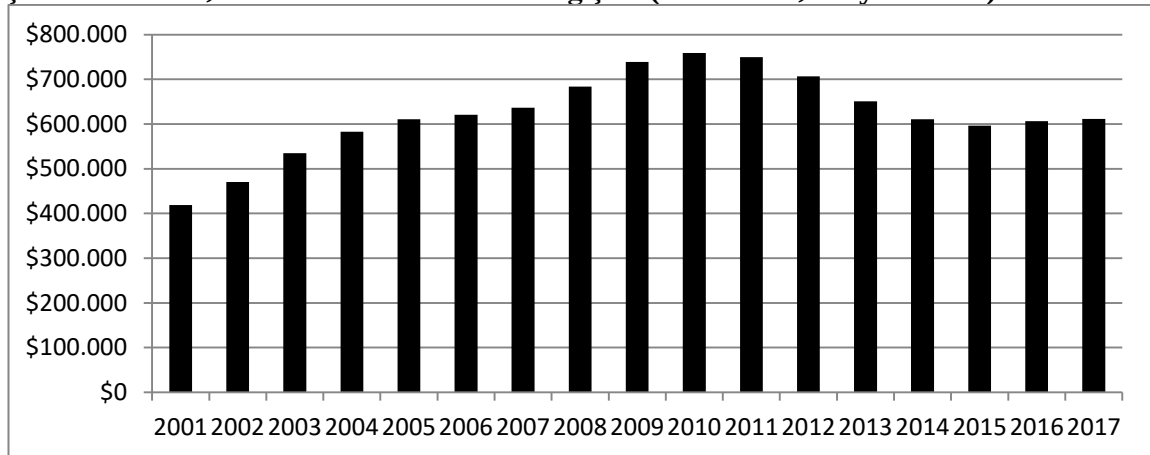

Kaynak: (World Bank, World Development Indicators)

Dünya bankasının veri tabanından elde edilen veriler dâhilinde hazırlanan grafik doğrultusunda 2001-2017 yılları arasında yalnızca konut krizinin yaşandığı yıllar haricinde kişi başına düşen milli gelirde sürekli artışlar görülmektedir. Kişi başına düşen milli gelirde artışın görülmesine rağmen ABD’de zengin kesim ile yoksul kesim arasında ortaya çıkan uçurum da artış göstermektedir.

Ülkelerin ulusal güvenlik ve savunma stratejilerinin belirlenmesinde ekonomik yapının gelişmişliği de büyük önem arz etmektedir. ABD uluslararası arenada büyük güç olmanın gerekliliği doğrultusunda askeri harcamalar yapmaktadır. Uluslararası arenada ABD askeri harcamalarının büyüklüğü konusunda dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. ABD’nin yıllara oranla yapmış olduğu askeri harcamaların grafiğini incelediğimizde;

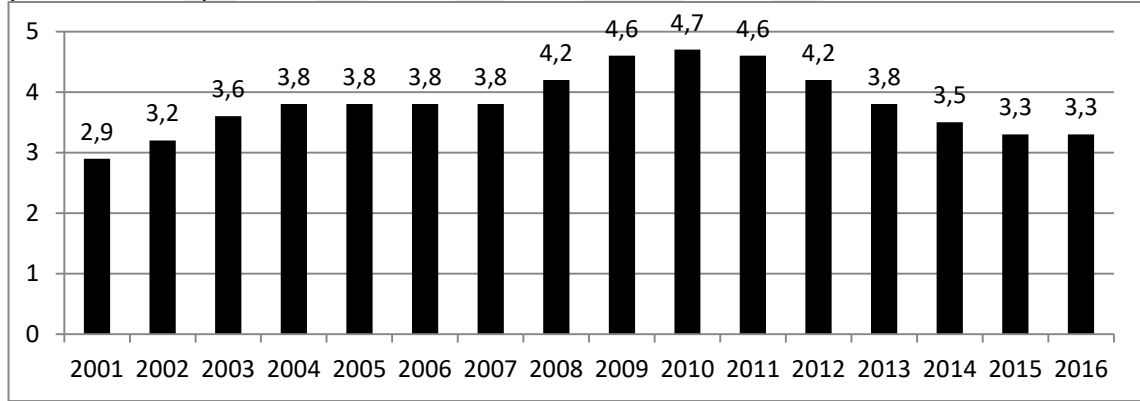
Şekil 4.3: ABD, Savunma harcamaları değişimi(2001-2017, milyar dolar)

Kaynak: Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)

2001-2017 yılları arasında ABD ulusal ve bölgesel güvenliğin sağlanabilmesi ve tehditlerin önlenmesi adına üç önemli operasyona başlamıştır. İlk olarak 11 Eylül 2001 tarihinde yapılan terör saldırılarının ardından Ekim 2001 de El-Kaide terör örgütüne yönelik operasyonlara başlanmıştır. Afganistan merkezli olmakla birlikte farklı bölgelerde de mücadele verilen operasyon yaklaşık 13 yıl süren savaş, El-Kaide terör örgütü lideri Usame Bin-Ladin'in öldürülmesiyle son bulmuştur. 2003 yılında kitle imha silahları bulundurması ile suçlanan Irak lideri Saddam Hüseyin'e karşı ayrı bir operasyon başlatılmıştır. Bu operasyon resmi olarak 2011 yılında sona ermiş olsa da ABD askeri varlığı bölgede devam etmiştir. Son olarak Suriye'de çıkan iç çatışmaların uluslararası bir soruna dönüşmesinin ardından bölgede ortaya çıkan terör örgütü IŞİD'e karşı mücadeleye başlanmıştır. 2018 yılında aktif olarak devam eden bu mücadele ABD'nin yapmış olduğu askeri harcamalarda da değişikliğin yaşanmasına neden olmaktadır (Goodson & Johnson 2014, ss. 4-13).

Şekil 4.4: ABD, Savunma harcamaları GSYİH içersindeki oransal değişim grafiği (2001-2016, %)

Kaynak: Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)

4.3 RUSYA FEDERASYONU

4.3.1 Politik Yapı

Geniş bir yüz ölçümüne sahip olan Rusya Federasyonu'nun 14 ülke ile sınır komşuluğu bulunmaktadır. Sınır komşuları arasında siyasi, ekonomik ve jeopolitik anlamda en yüksek öneme sahip ülke ise Çin'dir. Rusya ülkenin kurucularını Slavlar olarak kabul etmekte ve ülkenin siyasi varlığının 10.yy sonlarında kurulan siyasi yapıya dayandırmaktadır. Rus toplumunun günümüz siyasi yapısının şekillenmesinde Ortodoks, Katolik ayrımında tercih ettikleri Ortodoks Hristiyanlığı büyük önem

taşımaktadır. Katolik inancında dini yapı siyasi yapı ayrımı mevcutken, Ortodoks İnancında bu iki yapı iç içe geçmiş şekildedir(Yayla, Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler 2015, ss. 143-151).Yarı-Başkanlık sistemi ile idare edilen Rusya Federasyonu, kendi anayasaları ile yasama ve yürütme organlarına sahip 21 cumhuriyet, 9 eyalet, 46 bölge, 2 federal statüye sahip şehir (Moskova ve St. Petersburg), 5 özerk bölgeden oluşan 83 idari birimli bir federasyon olma özelliği taşımaktadır (<https://mfa.gov.tr> 2013). Devletin yasama organı “Federal meclis” olarak adlandırılmaktadır. Federal meclisin alt meclis (Duma) ve üst meclis (Federal Konsey) olarak iki farklı yasama organından oluşmaktadır. Rusya’da Başkan devleti başı olarak kabul edilirken başbakan hükümetin başı olarak kabul edilmektedir. Meclisler ülke adına karar alma, yasa yapma, savaş açma, uluslararası antlaşmaları onaylama veya reddetme haklarına sahip olmaktadır. Rusya devlet başkanı devlet başkanlığının yanında Rus Silahlı Kuvvetleri’nin başkomutanlığı görevini de yürütmektedir. Hükümetin başkanının başbakan olmasına rağmen, bakanları seçme ve atama yetkisi başkanın görev ve yetkileri arasında yer almaktadır. Başkan bakanların belirlenmesi konusunda başbakandan yalnızca tavsiye almaktadır. Hükümetin görev ve yetkilerine şu şekilde sıralanmaktadır;

- i. Finans, kredi ve para politikalarının uygulanması,
- ii. Federal bütçenin belirlenmesi,
- iii. Bilim, kültür, sağlık ve sosyal yardım konularında tek bir devlet politikasının yürütülmesinin sağlanması,
- iv. Ülke savunması ve devlet güvenliğinin sağlanması adına önlemler alınması (ÖRMECİ 2014).

Rusya FederasyonuSovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin(SSCB) 1991 yılında dağılmasının ardından kurulmuştur. SSCB döneminde parlamento başkanlığı yapan Boris Yeltsin’inyapılan ilk seçimde oyların yüzde 57,3’ünü alarak devlet başkanı seçilmiştir. 1993 yılında yapılan anayasa ile Rusya devlet başkanlığının süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir. Ancak 2000 yılından 2008 yılına kadar iki dönem devlet başkanlığını sürdüren Vladimir Putin’in ardından devlet başkanı seçilen ve V.Putin yönetimi sırasında başbakanlık görevinde bulunan Medvedev devlet başkanlığı görev süresi konusunda parlamentoya bir anayasa maddesi değişikliği öneri sunmuştur.

Yapılan değişikliğin ardından Rusya devlet başkanlığı süresi 6 yıla uzatılmıştır (Aras 2017).

SSCB'nin dağılmasının ardından batı yanlısı politikalar izlemek idealinde olan B.Yeltsin'in hedeflediği politika başlıklarını aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

- i. Sovyetler Birliği'nin emperyalist yapısını ve bakış açısını ortadan kaldırmak,
- ii. ABD ile nükleer rekabeti sona erdirmek,
- iii. Batılı devletler ile işbirliği içerisinde olmak,
- iv. NATO ile işbirliğinin geliştirilmesi,
- v. BM Güvenlik Konseyi üye ülkeleri ile kalıcı ilişkilerin kurulması,
- vi. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve G-7 gibi uluslararası kuruluşlara üyeliğin sağlanması(Orhan & Sedat 2016, ss. 49-50).

Batı yanlısı barışçıl politikalar izleme profili sergileyen Rusya toprak bütünlüğü ilkesini desteklemesine rağmen, diğer yandan Ukrayna'nın toprak parçası olan kırım da hak talep etmiştir(Ağır 2016, ss. 26).

26 Mart 2000'de yapılan Rusya devlet başkanlığı seçimlerinde görevi vekâleten yürüten Vladimir Putin oyların yüzde 52,94'ünü alarak ilk turda devlet başkanı seçilmiştir. Çeçenistan savaşı, Kuzey Kafkasya bölgesinde yaşanan ayrılıkçı ayaklanmalar ve ekonomik olumsuzluklar ilk devlet başkanlığı döneminde V.Putin'in öncelikli politika başlıkları olmuştur. Rusya devlet idaresinde Yeltsin döneminde önemli etkiye sahip olan oligarklar V.Putin döneminde kontrol altına alınmıştır. 21 adet iş adamını devlet başkanlığında ağırlayan V.Putin, iş adamlarına siyasetten çekilmelerini ve yapacak oldukları önemli anlaşmaları devlet başkanlığının tavsiyesi üzerine şekillendirmelerini talep etmiştir (Özdağ 2015, ss. 139-142). Bu dönemde devlet yönetiminde çok sesliliği engellemek amacıyla merkezileşmeye gidilmiştir.

V.Putin'in, yönetiminin ilk yıllarında yaşanan 11 Eylül saldırılarının ardından ABD tarafında politik tutum sergilemesi, iki ülke arasında diplomatik ve politik ilişkilerin gelişmesini sağlamıştır. Nükleer silahların karşılıklı olarak azaltılmaya gidilmesi, terörizm, uyuşturucu trafiğinin önüne geçilmesi, insan kaçakçılığı ile mücadele, Ortadoğu ve Asya-Pasifik coğrafyasında sorunların çözülmesi konusunda işbirliğine gidilmiştir. Rusya'da yaşanan anti-demokratik olaylara rağmen ilişkilerin sekteye

uğramasını engellemek adına ABD sessizliğini korumuştur. Rusya'nın G-7 ülkeleri arasına dâhil edilmesinin ardından örgüt G-8 olarak adlandırılmıştır. ABD'nin yakın ilişkilerin yürütüldüğü dönemde Rusya'nın çevre ülkelerini ekonomik ve politik çıkarlar dâhilinde kendine yaklaştırmak istemesi ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerine yoğun diplomasi uygulaması, ilişkilerin yeniden gerilmesine yol açmıştır. ABD'nin Doğu Avrupa ülkelerine füze kalkanı yerleştirmesi dostane ilişkilerin yerini diplomatik gerginliğin almasını sağlamıştır. V.Putin ABD'nin uyguladığı politikalarına karşı enerji kaynaklarını politika aracı olarak kullanmış ve ABD'nin ilişkilerinin gergin olduğu ülkeler ile yakın ilişkiler kurma politikası izlemiştir (Kamalov 2009, ss. 65-67).

Rusya'yı bir Avrupa ülkesi olarak tanımlayan V.Putin 2005 yılında yaptığı ülkenin durumu adlı konuşmasında *“Rusya Avrupa'nın en büyük ülkesidir ve daima öyle kalacaktır”* ifadesini kullanmıştır. İlişkiler 1994 yılında Avrupa ile imzalanan ve 2007 tarihine kadar yürürlükte kalması planlanan Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması doğrultusunda yürütülmüştür. Gürcistan krizinin 2007 sonrası anlaşmanın yenilenmesini sekteye uğratmasının ardından ilişkiler 2009 yılında ılımlı hale gelmiştir (DEİK 2012).

2008 yılı seçimlerinde V.Putin'den devlet başkanlığı görevini devralan Medvedev göreve geldiğinde uluslararası arenada etki yaratan ilk hamlesi Gürcistan müdahalesi olmuştur. Abhazya ve Güney Osetya bölgelerine müdahale eden Medvedev yönetimindeki Rusya, savaş sonrası bölgede binlerce asker bulundurmaya devam etmiştir. ABD'nin Avrupa ülkelerine füze savunma sistemleri yerleştirmesi durumunda Baltık Denizi kıyılarına füze yerleştirme politikası izleneceğini açıklaması uluslararası gerginliğe yol açmıştır. 2012 yılında yapılacak seçimlerde devlet başkanlığı adayının V.Putin olması gerektiği açıklaması yapan Medvedev'e karşı V.Putin, başbakanlık görevine Medvedev'in getirilmesigerektiği düşüncesinde olmuştur (Aljazeera Türk 2014).

Suriye'de yaşanan iç çatışmalara dolaylı etki ve ardından doğrudan müdahalede bulunan Putin yönetiminin, Ukrayna krizi ve Kırım'ın ilhakı gibi uluslararası sorunlar ile dünya siyasetinde aktif olarak boy göstermesiyle edilgen bir devlet yapısından etken bir devlet yapısına evirdiği Rus dış politikası güncelde de aktif olarak kendini hissettirmektedir. Uygulamış olduğu politikalarla Atlantik Dünyası ve ABD'ye açık şekilde mesaj veren Rusya uluslararası ilişkilerin aktif aktörlerinden biri olacağını tüm dünyaya göstermiştir (Tüysüzoğlu 2013, ss. 191-194).

Orta Doğu'da devam eden çatışma ortamı Rusya ve ABD'yi Küba füze krizinin ardından ilk kez çatışmaya bu kadar yakın hale getirmiştir. Suriye rejimi destekçisi Rusya, bölgede politik çıkarları doğrultusunda ittifak hamlelerinde bulunmuş ve ABD'nin BDT ülkelerini kendine yaklaştırma politikası benzeri bir politika izleyerek NATO üyesi Türkiye ile yakın diplomatik ilişkiler kurmuştur. Arap Baharı sonrası çatışma sahasına dönen Orta Doğu coğrafyası hegemon güçlerin aktif olarak sahada bulundukları ve politik çıkarları doğrultusunda askeri müdahale gerçekleştirdikleri bir alan haline gelmiştir.

Rusya, 2000 yılında yeni dış politika konseptinin de belirlendiği güvenlik toplantısında Dışişleri bakanlığına ülkenin dış ticareti de dâhil olmak üzere bütün uluslararası ilişkilerin koordinatörlüğü görevini vermiştir. V.Putin dış politikanın dış ticaretten bağımsız olarak düşünölemeyeceği görüşüne sahip pragmatist ve realist bir lider olarak Rusya'nın idaresinin sağlanması düşüncesine sahipti. Bu doğrultuda enerji ihracı güvenliği oldukça önem arz etmektedir. Enerji ticaretine verilen önem ile birlikte artan petrol fiyatlarının Rusya ekonomisini ileriye taşıması uygulanan politikanın doğruluğunu gösterir niteliktedir (Kahraman 2012, ss. 40-42). 10 Ocak 2000 tarihinde Rusya tarafından yeni ulusal güvenlik doktrini yayınlanmıştır. Doktrinde, Rusya'nın varlığına ve toplumun güvenliğine karşı her türlü iç ve dış tehdide karşı alınacak önlemlerin bir bütünü oluşturulmuştur (Akgöl Ö 2005, s. 54).

Terörizmde yaşanan artış ve ayrılıkçı hareketlerin yaşanması, küresel ekonomide dışa bağımlılığın artış gösteriyor olması, devlet egemenliğine karşı yeni güvenlik tehditlerinin ortaya çıkıyor olması en önemli güvenlik tehditleri olarak algılanmıştır. Tehdit olarak algılanan bu unsurların bertaraf edilmesi adına, batı ve doğu ile işbirliği içerisinde olunması, ekonomik çıkarların yalnızca ülke içerisinde değil uluslararası arenada da korunması politikaları izleneceği belirtilmektedir (Akgöl F 2007, ss. 131-134).

Rusya Federasyonu kurulduğu yıllarda ABD ile gerek ekonomik gerek politik anlamda mücadele edebilecek bir yapıda değilken Putin dönemi Rusya'sında ABD ile Ortadoğu ve Orta Asya'da işbirliği içerisinde olma seviyelerine yükselmiştir. Günümüz uluslararası ilişkileri incelendiğinde ise ABD ile Rusya'nın birçok alanda çatışma eşiği durumunda olduğunu görebilmekteyiz. 27 yıllık bir süreçte her açıdan negatif bir

izlenimi olan Rusya'nın günümüz seviyelerinde bir ülke olmasında izlemiş olduğu stratejik savunma, güvenlik ve ekonomi politikaları büyük bir önem arz etmektedir.

Rusya Federasyonu'nun doğu ve batı ülkeleri ile işbirliği içerisinde barışçıl, uzlaşmacı politikalar izlediği Putin dönemi ilk yıllarında 2002 yılı haricinde savunma harcamalarının GSYİH'ya oranında bir düşüş grafiği sergilediği görülmektedir. Medvedev dönemi Rusya'sında ise gerek ekonomik gerek politik yapının sistemli ve kontrollü hale gelmesiyle birlikte savunma harcamalarının GSYİH'ya oranında yükselme grafiği ile karşılaşmaktadır. Öncelikli olarak bölgesel anlamda söz sahibi olma mücadelesi içerisinde olan Rusya kamu harcamaları içerisinde savunmaya ayırmış olduğu oranı arttırmaktadır. Gerek Ukrayna krizi, gerek Gürcistan müdahalesi, gerek Ortadoğu da yaşanan çatışmaların etkisi Rusya'nın savunma anlamında maddi kaynak sağlaması gerekliliğini yaratmıştır. Bu durum savunma harcamalarının GSYİH içerisindeki payının yükselmesine neden olmaktadır.

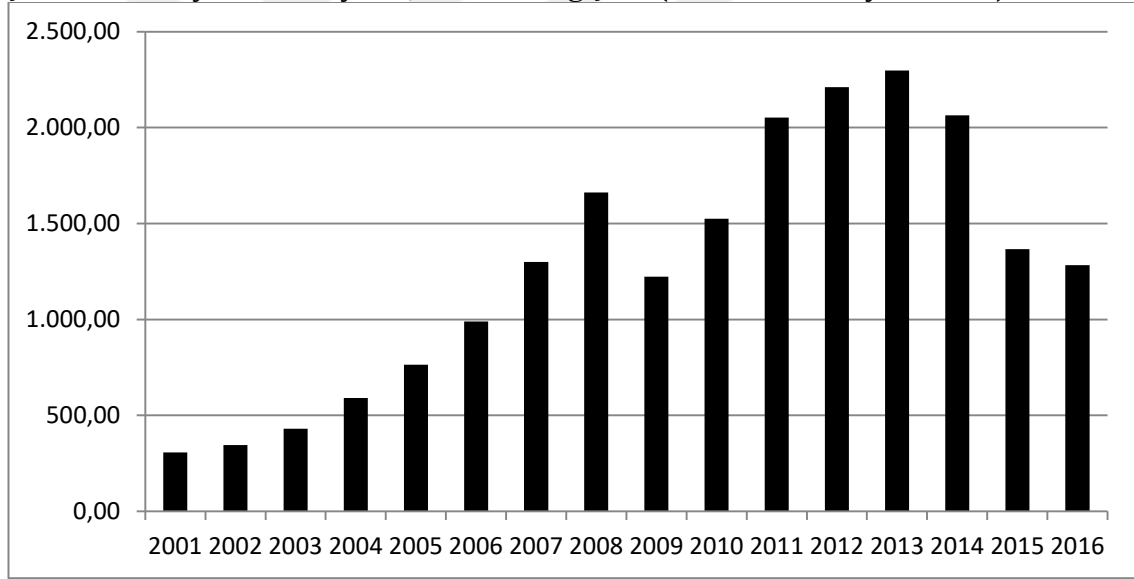
4.3.2 Ekonomik Yapı

B.Yeltsin döneminde merkezi planlamanın yerini serbest piyasa ekonomisinin alması Rusya ekonomisinin farklı bir boyuta geçtiğinin açık bir göstergesi olmuştur. Fiyatların serbestleşmesi ve ülkeye yabancı sermaye girişinin önündeki engelin kaldırılması ile Rusya ekonomisi hazırlıksız ve tecrübesiz yakalandığı bir durum içerisine girmiştir. Enflasyon oranlarındaki aşırı yükselişin talep daralmasına yol açması ve bu doğrultuda üretimin azalması ülkede işsizlik oranlarının oldukça artmasına sebep olmuştur. Devletin ekonomi üzerindeki rolünün kalkması ile gelir dağılımında adaletsizlik yaşanmış ve ülke ekonomisi zengin oligarkların kontrolüne geçmiştir. Patlak veren Asya krizi kötü giden Rusya ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Enflasyon oranı 1999 yılı itibari ile yüzde 85 seviyelerine ulaşmıştır. Ekonomik olumsuzluklar Rusya'nın aynı zamanda yüklü borçların altına girmesine neden olmuştur (C.Erman 2014).

Rusya ekonomik problemlerin yaşandığı bir dönemde ve SSCB sonrası izleyeceği dış politika gereği ABD ile olumlu ilişkilerin yürütülmesi bağlamında Irak'ta Saddam Hüseyin'e yönelik ABD yanlısı politikalar izlemiştir. ABD, Rusya'nın olumlu politik

tavrından dolayı petrol fiyatlarının yükselmesi konusunda bir takım ekonomik girişimlerde bulunmuştur. Petrol coğrafyasında yaşanan gerginliğin de etkisi ile fiyatlarda yükseliş yaşanmıştır. Enerji ihraç eden ülkeler arasında ilk sıralarda yer alan Rusya, krizi fırsata çevirmiş ve ekonomik anlamda yaşadığı olumsuzlukları enerji ihracatı ile aşmaya çalışmıştır. Yeltsin'in ardından yönetimi devralan V.Putin, ülke ekonomisinde söz sahibi olmaya başlamış olan oligarkları Kremlin'de ağırlamış ve B.Yeltsin dönemi serbestîsinin son bulduğu uyarılarında bulunmuştur(Özdal 2015, ss. 129-131). Siyasi anlamda merkezileştirmeye yönelen Putin aynı etkiyi ekonomi alanında da göstermiştir. 2000 yılından itibaren ekonomide yaşanan olumlu gelişmeler 2004 yılına gelindiğinde normalleşen bir ekonomi söylemi halini alabilmiştir. Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) olumsuz ekonomik koşulların idaresi adına alınan 20 milyar dolar kredi 2005 yılına gelindiğinde tamamen ödenmiştir.

Şekil 4.5: Rusya Federasyonu, GSYİH değişimi (2001-2016, trilyon dolar)

Kaynak:(World Bank, World Development Indicators)

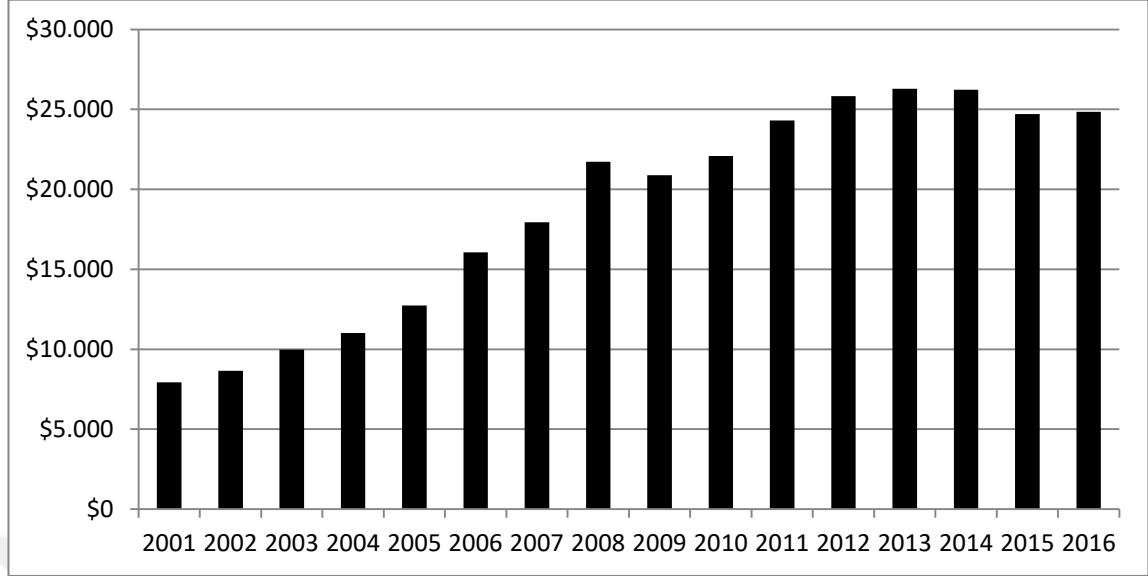
Şekil 4.5'te görüldüğü gibi, 2001 yılında GSYİH 307 milyar dolar seviyesindeyken 2008 yılında 1.661 trilyon dolar seviyesine yükselmiştir. 2016 yılında ise 1.283 trilyon dolar düzeyinde olduğu gözlemlenmektedir (World Bank, World Development Indicators, 2017). Dünyanın önde gelen doğal gaz ve petrol ihracatçılarından biri olan Rusya çelik ve alüminyum ihracatı konusunda ilk sırada yer almaktadır. 2001-2008 yılları arasında ülkede yaşanan ekonomik gelişme, tüketim mallarına yönelik talep artış

hızının büyümesini sağlamıştır. Tüketim harcamalarının artmasına en önemli nedeni ise orta sınıfın büyük oranda büyümesi olmuştur (Keleş 2017, s. 3).

2000 yılında yoksulluk sınırının altında yaşayan insan sayısı yüzde 30 iken 2008 yılında bu oran yüzde 14'e gerilemiştir. Dünya bankasının 2007 yılında yaptığı açıklamaya göre Rusya ekonomisi benzeri görülmemiş makroekonomik istikrarı yakalamıştır. 2011 yılında uzun müzakereler neticesinde DTÖ üyeliğine kabul edilen Rusya 2013 yılında Dünya Bankası tarafından yüksek gelirli ekonomiler sınıfında değerlendirilmeye alınmıştır. Ukrayna'da yaşanan kargaşa ve siyasi belirsizlik, AB'de yaşanan uzun süreli durgunluk, petrol fiyatlarında meydana gelen düşüş Rusya'nın büyüme grafiğini olumsuz anlamda etkilemeye başlamıştır. 2014 yılına gelindiğinde Kırım'ın ilhakı konusu başta ABD ve AB olmak üzere birçok dünya ülkesi tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Ülkeler tepkilerini göstermek adına Rusya'ya karşı mali, enerji ve savunma sektörleri alanında yaptırımlar uygulamıştır. Yukarıdaki grafikte de görüleceği üzere 2013 yılının ardından Rusya'nın büyüme grafiği düşüşe geçmiştir (Oxenstierna 2016, ss. 61-65).

Ekonomik anlamada yaşadığı olumsuz grafiklerinin ardında Rusya'nın ittifak ve işbirliği içerisinde olduğu ülkelerde yaşanan olumsuz gelişmeler de yer almaktadır. Ortadoğu da yaşanan çatışma ortamında Rusya öncelikle eski müttefiki olan Mısır'ı siyasal anlamda kaybetmiştir. Arap Baharı'nın etkisiyle Suriye'de çıkan iç savaşa Rusya'nın kendi ekonomik ve siyasi güvenliği adına birçok noktada müdahil olması Rus ekonomisini olumsuz yönde etkilemiş ve uluslararası yatırımcıların ülkeye çekinceli yaklaşmasına neden olmuştur.

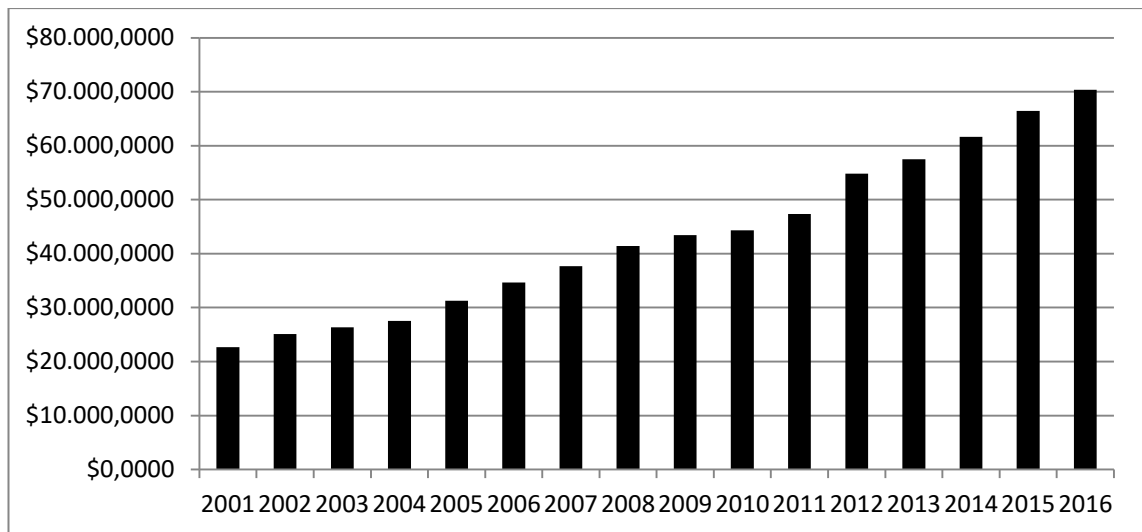
Şekil4.6: Rusya, Kişi başına düşen milli gelir değişimi (2001-2016)

Kaynak:OECD

Veriler ışığında Rusya, V.Putin'in yaptığı ekonomik atılımlar neticesinde kişi başına düşen milli gelir oranında da büyük bir yükseliş trendi yakalamıştır. 2001 yılında 10.000 dolar'ın altında olan kişi başına düşen milli gelir 2013 yılına kadar 25.000 dolar doların üzerine çıkmıştır. Ardından gerek milli gelirde yaşanan düşüş, gerek siyasi olumsuzluklar bu seviyenin 25.000 dolar seviyesinin altına düşmesine neden olmuştur. Rus halkı ekonomik veriler incelendiğinde V.Putin ve Medvedev dönemlerinde oldukça yüksek oranda bir gelire sahip olmuştur.

Şekil 4.7: Rusya Federasyonu, Savunma harcamaları değişimi (2001-2017, milyar dolar)

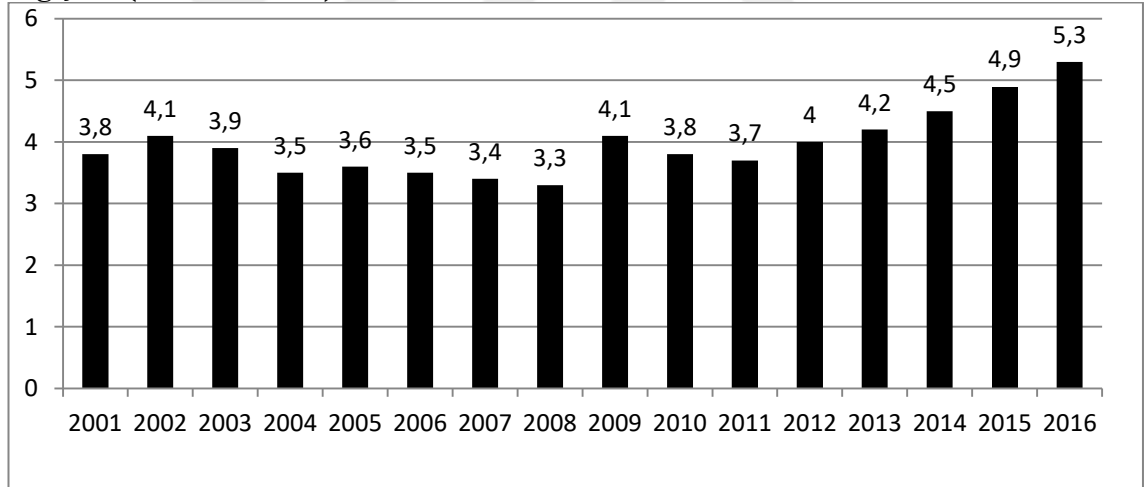

Kaynak: Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)

Belirlenen pragmatist ve realist politikalar sonucunda politikaların hayata geçirilebilmesi adına savunma bütçelerinde de artış gözlenmektedir. Rusya’da 2001 yılı savunma bütçesi 22,6 milyar dolar olarak belirlenirken ilerleyen yıllarda da artış göstermektedir. 2008 krizinin yaşandığı ekonomik bunalım ortamında dahi savunma bütçesinde kesintiye gidilmemiş ve Rusya’nın geleceği savunma harcamalarına artan oranda devam edilmiştir.

Öncelik verdiği bölgesel çatışma alanlarının kontrolünü sağlama politikası, Rusya askeri kanadının pratiğinin canlı tutulmasını sağlamış ve bu doğrultuda geliştirilen savunma sanayi ürünleri ülkenin savunma ihracı gelirlerinin yükselmesine sebep olmuştur. 2014 Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü(SIPRI) tarafından yapılan araştırma sonucunda Rusya, yüzde 27’lik Pazar payı ile ABD’nin ardından savunma ihracat oranları sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır(Kahraman, 2012, s. 34).

Şekil 4.8: Rusya Federasyonu, GSYİH içerisinde savunma harcamaları oran değişimi (2001-2017, %)

Kaynak: Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)

Şekil 4.8’de görüldüğü gibi savunma harcamaları yüzdesel olarak artış göstermiştir. 2001 yılında yüzde 3,8 iken 2016 yılına gelindiğinde 5,3 seviyesindedir.

4.4 ÇİN HALK CUMHURİYETİ

4.4.1 Politik Yapı

Mao Ze-dong'un komünist güçlerinin 1949'yılında Çin topraklarında zafer kazanması ile kurulan Çin Halk Cumhuriyeti)Çin Komünist Partisi(ÇKP) tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Ülke içerisinde farklı küçük çaplı siyasi partiler bulunmasına rağmen ÇKP tarafından yetkilendirilmekte ve yönlendirilmektedir. Bağımsız olarak örgütlenmiş ve kurulmuş hiçbir siyasi parti tolere edilmemekte, Çin'in tek parti devleti olması etkili bir şekilde pratiğe dökülmektedir.Çin'in ana siyasi yapısı, dikey olarak bütünleştirilmiş ve birbirine kenetlenmiş iki parçadan oluşmaktadır. Bu yapılar; Parti politbüro ve onun başkanlığındaki Çin ÇKP'den oluşmaktadır(Martin, 2009, s. 2-7). Çin'in en yetkili karar alma organı bir tür iç kabine olarak çalışan ve ülkenin en etkili liderlerini bir araya getiren yedi üyeli Politbüro Daimi Komitesi'dir. Politbüro üyeleri Başkan, Başbakan, Genel Sekreter, Ulusal Halk Kongresi Başkanı, Disiplin Teftiş Komisyonu Başkanı ve diğer üyelerden oluşmaktadır. Politbürünün yönetimi altında bulunan ve ülke yönetiminin kilit noktalarından olan kurumlar ise;

- i. Ulusal halk parlamentosu (Kongre)
- ii. Devlet Konseyi (Hükümetin idari kolu)
- iii. Askeri İşler Komisyonu (Silahlı kuvvetler idaresi)

Çin başkanı 2012 yılında atanan aynı zamanda Devlet başkanı olan XiJinping'dir. Çin başbakanı 2012 yılında atanan aynı zamanda Devlet Konseyi'nin idaresinin başında bulunan LiKeqiang'dır. Her iki aydan bir toplanma zorunluluğu olan Merkez Komite, beş yılda bir ÇKP Ulusal Kongresi tarafından seçilmektedir. Komitede toplam 205 tam üye 171 alt düzey üye bulunmaktadır. Ulusal Halk Parlamentosu, Çin'in illeri, özerk bölgeleri, belediyeler ve silahlı kuvvetler tarafından seçilen 2770 delegeden oluşmaktadır. Devlet Konseyi; Çin'in geniş yönetim mekanizmasını denetleyen kabine görevindedir. Parti politikalarının ulusal düzeyden yerel düzeye uygulandığından emin olmakla görevlidir. Askeri İşler Komisyonu; 1,483 milyon askeri personeli bulunan Çin Halk Kurtuluş ordusunun idaresi ile görevlidir. Silahlı kuvvetlerin daha profesyonel hale getirmek ve yeni reformlar uygulamak görevleri arasında yer almaktadır. 11 üyeli

komisyon bir sivil üye (Başkan XiJinping) iki üniformalı başkan yardımcısı ve sekiz üniformalı düzenli üyeden oluşmaktadır (Darlington 2018).

Bir Uzakdoğu ülkesi olan Çin 1,382 milyar nüfusu ile dünyanın en yüksek nüfusa sahip ülkesi olma özelliğini taşımaktadır (T.C.DışişleriBakanlığı 2018).1978 yılından günümüze kadar düş dünyaya açılma politikası doğrultusunda birçok idari ve ekonomik reformda bulunan Çin, en önemli açılımını ise 11 Aralık 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne(DTÖ) üye olarak yapmıştır (Kıbrıs 2003, s. 2).

2000'li yılların başında Çin yükselen ekonomik yapısına rağmen güçlü bir siyasi ve askeri yapısı bulunmaması gerekçesiyle barış içinde bir arada yaşama politikası doğrultusunda dış politikasını şekillendirmektedir.Barış içinde bir arada yaşama politikasının uygulanabilmesi adına gerçekleşmesi gereken beş koşuldan söz etmektedir.

Bu koşullar;

- i. Diğer ülkelerin egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı
- ii. Mütekabiliyete dayalı olarak saldırmazlık
- iii. Diğer devletlerin iç işlerine karışmama
- iv. Eşitlik
- v. Karşılıklı Fayda(Sayın 2003, s. 230)

Çin'in en yüksek öneme sahip sınır aşan sorunu Tayvan sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirlemiş olduğu dış politika ilkeleri dâhilinde barış içinde çözüme kavuşturmak istediği bu sorunu iki sistem ve tek devlet modelini sunarak çözmeye çalışmaktadır. Ancak ABD'nin Tayvan boğazının önemi üzerinden Tayvan'a silah satışında bulunması, Çin'in anlaşmazlığın çözümü konusunda zora sokmaktadır. Çin'in deniz haydutluğunu önlemek amacı ile Somali açıklarına üç gemiden oluşan bir deniz filosu göndermesi Çin adına büyük önem arz etmektedir. Çin tarihinde ilk kez deniz aşırı bir görev doğrultusunda askeri bir hamlede bulunmuştur. Çin artan ekonomik ve askeri gücü doğrultusunda uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması konusunda söz sahibi olmak istediğini ön plana çıkarmaktadır (Alagöz E. A 2010).

ABD ile ikili ilişkileri geliştirmek ekonomik anlamda ihracat ve yatırım hacmini arttırmak ekonomik durgunluk dönemi içerisinde Çin adına oldukça önem arz etmektedir. Çin Devlet Başkanının 2006 yılında gerçekleştirdiği ABD ziyareti sırasında

Çin'in içinde bulunduğu ekonomik gelişme trendinin ABD'yi endişelendirmemesi gerektiğinisöyleyerek ikili ilişkilerin geliştirilmesine vurguda bulunmuştur(Lozanskiy, 2007, s. 142). Çin büyüyen ekonomisi ile ABD ile rekabet etme seviyelerine gelmiştir ancak bu durum iki ülkenin ikili ticari ve ekonomik ilişkiler kurmasına engel teşkil etmemektedir (Bekcan 2012, s. 190).

Çin gelişen ve büyüyen ekonomik, ticari ilişkilerini korumak amacıyla kamu diplomasisi konusuna büyük önem vermektedir. Kamu diplomasisi izlerken uyguladığı politikalar ise;

- i. Güvenilir, takdir edilen ve desteği aranan bir ülke olmak
- ii. Küresel ilişkilerin Çin lehine yönlendirilmesini sağlamak
- iii. Uluslararası örgütlerde etkinliğini arttırmak
- iv. Ülkelerin iç ve dış politikalarında daha etkin rol oynamak
- v. Çin karşıtı eylem, söylem ve propagandaları en aza indirmek (Barr 2013, s. 14)

Ekonomik gelişme ve büyümeyi hedef alan Çin bu ideali gerçekleştirebilmek adına birtakım güvenlik stratejisi de planlamıştır. Bunların en başında ekonomik gelişme ve büyümeyi sağlayabileceği bir güvenli ortam oluşturma ve bu durumun sürdürülebilirliğini kalıcı hale getirmektir. Süper güç olma idealinin yalnızca ekonomik büyüme ile sağlanamayacağının açıkça farkında olan Çin yönetimi uluslararası ilişkilerde etkin ve askeri güç bakımından diğer büyük güç olan ülkeler ile boy ölçüşebilecek seviyelerde olma düşünce içerisinde. Güneydoğu Asya'da askeri üsler elde ederek Asya deniz yollarında söz sahibi olmak isteyen Çin yönetimi, Güney Çin Denizi'nin kontrolünü ele geçirmek ve bölgede bulunan önemli güçler Tayvan ve Japonya'nın bölgedeki etkinliğini azaltmak istemektedir.

Ekonomik çıkar dürtüsü ile askeri plan ve projeler şekillendiren Çin yönetimi savunma ve savunma sanayi açısından gelişmiş olma durumunun önemini yapmış olduğu savunma harcamaları ve savunma alanındaki gelişme ivmesiyle göstermektedir. ÇHC'nin Güneydoğu Asya bölgesinde etkin olması durumundan endişe duyan ABD yönetimi bu doğrultuda Tayvan'a askeri destekte bulunmakta ve güvenlik gerekçesi ile bölgede deniz filosu bulundurmaktadır(Akçadağ 2010, ss. 5-7).

2010 yılında yayımlanan Ulusal güvenlik strateji belgesinde Çin'in üzerinde durduğu önemli noktalar şu şekilde ortaya çıkmaktadır;

- i. Dünyanın ekonomik yapısının kırılgan olduğu görüşünü belirten Çin dünyadaki mevcut güvenlik durumunu genel anlamda istikrarlı görmektedir.
- ii. Küreselleşme olgusu güvenlik kavramını karmaşık bir hale getirmiştir ve askeri, stratejik güvenliğin sağlanmasının yanında finansal, çevresel, sağlık, terörizm gibi konularında önem arz ettiği belirtilmiştir.
- iii. Asya pasifik bölgesinde güvenlik anlamında göreceli istikrarın olduğunu belirten Çin, Kore yarımadası ve Afganistan'ın bölgesel güvenliği tehdit eden unsurlar olduğunu belirtmektedir.
- iv. Çin'in ulusal güvenliğini tehdit eden başlıca unsurların Tayvan'da yaşanan bağımsızlık talebi, Doğu Türkistan'da yaşanan iç karışıklıklar ve Tibet'teki bağımsızlık hareketleri olduğu ifade edilmektedir. (Ross 2017, ss. 14)

ÇHC'nin ulusal güvenlik politikasının savunmaya dayalı olduğunu belirttiği belgede ÇHC'nin yalnızca saldırıya maruz kaldığı durumda saldırıya geçeceği belirtilmiştir. Böylece ÇHC'nin şimdi olduğu gibi ilerleyen yıllarda da hegemonya peşinde koşacak bir ülke olmayacağı açıkça belirtilmektedir (Şöhret 2011). Çin'in 26 Mayıs 2015'te yayınlamış olduğu yeni güvenlik strateji belgesinde öncelik Pasifikteki rakibi ABD'ye verilmiştir. Çin ABD'yi Asya –pasifik bölgesinde karıştırıcı ve kışkırtıcı olarak nitelendirilmektedir. ABD ile ittifak içinde olan Tayvan birinci hedef olarak nitelenmekte ve Tayvan üzerindeki tarihi emellerinden vazgeçmediğini belirtmektedir. Japonya mağlup çıktığı savaşın eski mekanizmalarını devam ettirmekle suçlanmaktadır. Günümüzde dahi işgal statüsü içinde bulunan Japonya'nın kendine gelerek bölge ülkeleri ve Çin ile işbirliği içerisinde olması gerektiğini belirtmektedir. En önemli unsur ise Çin artık statik veya pasif savunma stratejisinden aktif savunma stratejisine geçtiğini açıklamaktadır (Tarakçı 2016, ss. 1-4).

4.4.2 Ekonomik Yapı

1978-1992 yılları arasında Çin'in de facto devlet başkanı olan Deng Xiaoping'in 1992 yılında Çin'in belirli bazı bölgelerinde pazar ekonomisine geçileceğini açıklaması ve yakın tarihte düzenlenecek 14. ÇKP Kongresinde bu ekonomik politikanın üzerinde

durulması gerektiğini vurgulamıştır. 1993 yılında düzenlenen 14. ÇKP Kongresinde sosyalist piyasa ekonomisine geçiş gündem oluşturulmuş ve bu doğrultuda kararlar alınmıştır. Planlanan ise uluslararası ekonomilerle ilişkilerin geliştirildiği sağlıklı bir ekonomik yapı oluşturmaktır (Q.Shi 1996, ss. 60-62).

Günümüz ekonomik gelişmişlik seviyelerini yakalamadan önce Çin ekonomik yapısı birtakım reformlar geçirmiştir. Uygulanan bu reformlar üç aşamalı olarak ortaya çıkmaktadır.

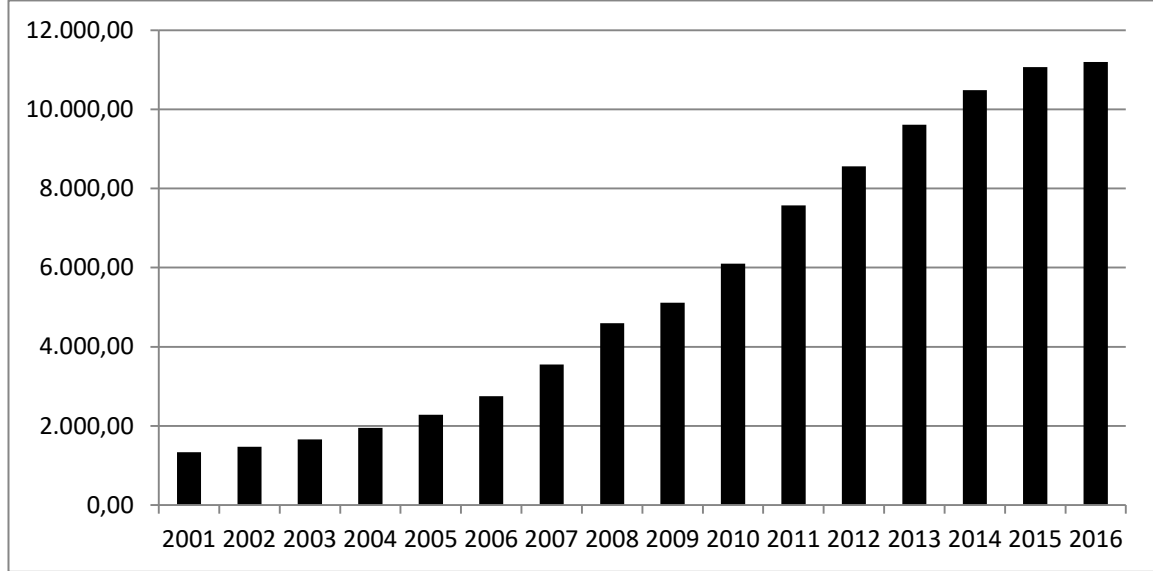
- i. Kırsal kesim alanında ekonomik modernizasyon içeren reformların uygulanması ve kıyı kesiminde genel ekonomiden farklı özerk ekonomik alanların oluşturulması (1978-1984).
- ii. Planlı Pazar ekonomisine geçişin sağlanması ve bu doğrultuda ekonomik reformların merkezileştirilmesi, sanayi alanında atılımlar yapılması ve son olarak sanayi ürünlerinde kademeli olarak fiyat serbestisinin uygulanması (1984-1991).
- iii. Son aşama ise 1992 yılından beri uygulanmakta olan Çin sosyalist piyasa ekonomisinin benimsenmesi ve uluslararası ticaret hacminin arttırılması (J.Ramazanov 2009, ss. 12-14).

Çin'in hızlı ekonomik büyümesi iki faktörle açıklanmaktadır. İlk olarak büyük ölçekli sermaye yatırımlarının uygulanması, bu yatırımların kaynağının yurt içi tasarruflar ve yabancı yatırımlar ile finanse edilmesidir. Diğer faktör ise hızlı verimlilik artışının yaşanmasıdır. Bu iki faktörün kolektif şekilde hareket etmesi Çin ekonomisi açısından olumlu bir seyir çizmektedir. Ekonomik reformların ekonomide yüksek verimlilik seviyelerine ulaşmada etkisi oldukça büyüktür. Sonuç olarak üretim artışı sağlanmış ve ekonomide ek yatırımlar için kaynak elde edilmiştir. Ekonomik desantralizasyon içeren ekonomik reformlar Çin hane tasarruflarının yanı sıra kurumsal tasarrufların artışında da önemli rol oynamıştır. Çin'in GSYİH yüzdesi olarak brüt birikimleri büyük ekonomiler arasında ilk sırada yer almasını sağlamaktadır. Çin yurtiçi tasarruf seviyesi günümüzde yurtiçi yatırım seviyesini aşmış durumdadır. Bu sayede Çinglobal anlamda borç alan değil borç veren ülke konumuna gelmiştir. Çin'in hızlı ekonomik büyümesi ve büyük bir ekonomik güç olarak ortaya çıkması Çin'e ekonomik bir liderlik sağlamıştır. Bu durum Çin'in ekonomi modeline olan güvenini de arttırmaktadır.Çin'de yaşanan

ekonomik büyüme modelinin gelişim ve değişimini sağlamak aynı zamanda çağa ayak uydurabilmek adına; tüketici maliyetlerini azaltmak, ekonomik verimliliği arttırmak ve inovasyonu teşvik etmek politikalarının uygulanması gerekmektedir. ABD’li yatırımcılar Çin’e yönelik yatırımlarının ana koşullarını, inovasyon ve teknolojinin gelişmesi adına sübvansyonların arttırılması, ticaret ve yatırım engellerinin ortadan kaldırılmasına yönelik ekonomik politikalar izlenmesi ve ayrımcılık politikalarının ortadan kaldırılması olarak belirtmektedirler (Morrison 2018, ss. 19-48).

Çin’in sosyalist ekonomi modeli sayesinde yakalamış olduğu ekonomik gelişmişlik düzeyi uluslararası kuruluşların yapmış olduğu araştırmalar dâhilinde de ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda Dünya Bankası Databank’tan elde edilen milli gelir verileri şekil 4.9’da yer almaktadır.

Şekil 4.9: ÇHC' GSYİH değişimi grafiği (2001-2016, trilyon dolar)

Kaynak: (World Bank, World Development Indicators)

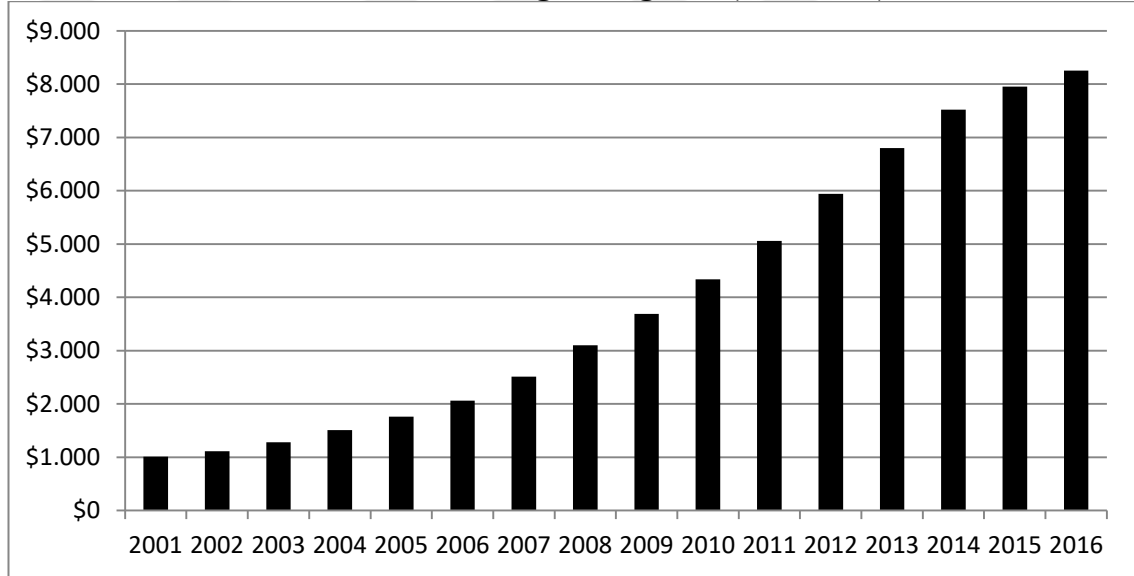
2001 yılında 1.33 trilyon dolar seviyelerinde olan milli gelir’in ilerleyen yıllarda sürekli artış göstererek 2016 yılında 11,19 trilyon dolar seviyelerine kadar yükselmiştir. Şekilde öne çıkan durum ise 2008 mali krizinin Çin’in milli gelir artışında herhangi bir gerileme sebep olmamasıdır. Yoğun iş gücü potansiyeli ve uygulanan ekonomik reformlar ülke milli geliri üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır.

Çin’in sahip olduğu bu milli gelir artışı ülkenin sosyal gelişmişlik seviyesinin henüz düşük seviyelerde olmasından dolayı uzun yıllar gelişme eğiliminde olacağı

düşünülmektedir(Lin, 2012, s. 218).Karşılaştırmalı bir bakış açısından Çin ekonomisi değerlendirmeye alındığında hükümet tarafından tutulan servet muhafazakâr tahminlerle bile oldukça etkili bir şekilde büyük görünmektedir. Bu varlıklar üzerinde getiri oranının yüzde 1 oranında artması 750 milyar dolar olarak hesaplanmıştır. Hükümetin kaynak tahsisindeki rolünün kaynak kullanımı konusunda da aktif hale gelmesi gelecek reformlara büyük oranda etki edeceği savunulmaktadır. Milli gelir atıştı konusunda hükümet tarafından kaynak kullanımı konusu da büyük önem arz etmektedir (y Ligang Song 2017, ss. 265-267).

Gelişen ve büyüyen ekonomisi ile birlikte ülke vatandaşlarının refahı ve yaşam standartları da değişim göstermektedir.

Şekil 4.10: ÇHC kişi başına düşen mili gelir değişimi (2001-2016)

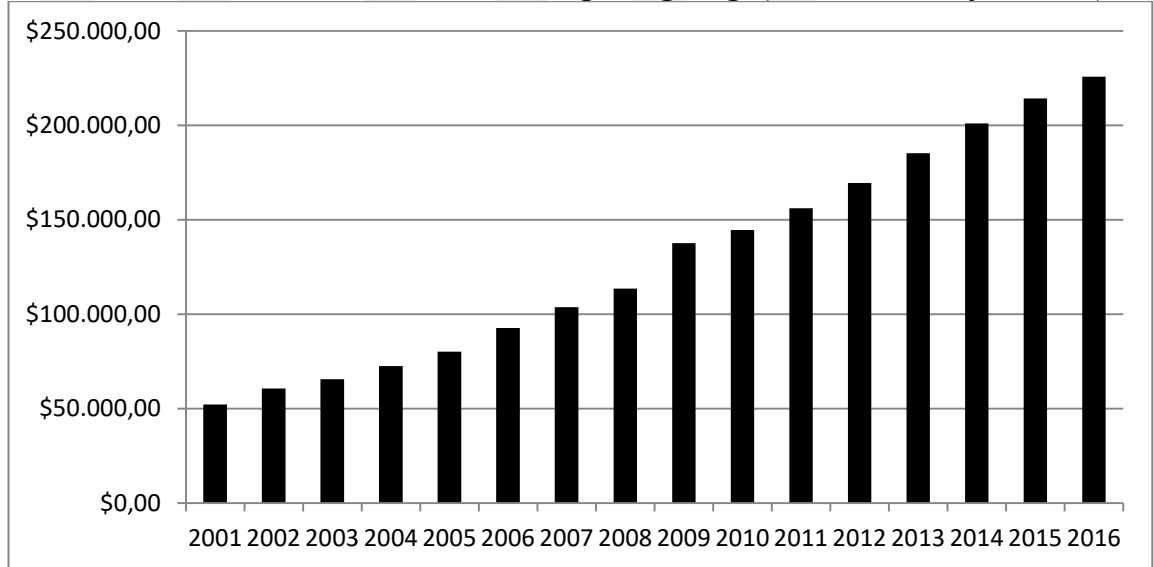
Kaynak: (World Bank, World Development Indicators)

Çin'in sahip olduğu milli gelir artışının vatandaşlara yansması aynı ölçüde olamamaktadır. Bunun en önemli gerekçesi ise Çin'in dünya üzerindeki en kalabalık nüfusa sahip ülke olmasıdır. İhracat gelirleri açısından dünyanın en büyük ekonomisi haline gelen Çin ekonomik büyüme hızı konusunda kendini takip eden ülkelere oranla daha düşük seviyelerde kişi başına düşen milli gelir rakamlarına sahip olmaktadır. Fakat her ne kadar tablo olumsuz dursa da 2001 yılında 1,010 dolar seviyelerinde olan kişi başına düşen milli gelir 2016 yılına gelindiğinde şekil 4.10'da görüldüğü üzere 8,250 dolar seviyelerine yükselmiştir. Ancak gelir dağılımında adaletsizlik devam etmektedir. Ülke içerisinde gelir dağılımında adaletsizlik eyaletler arası yaşam standartlarından

oluşan farklılıklardan da anlaşılabilir. Bunun dışında Çin vatandaşlarının yaşam standartlarında bir iyileşme olduğu söylenebilir. Çin gelişen ekonomik yapının ülkeye kazandırmış olduğu eğitim reformları neticesinde eğitilmiş ve kalifiye çalışan sayısı gün geçtikçe artan Çin bu sayede nitelikli sanayi ürünleri üretim ve ihracında da diğer teknolojik açıdan gelişmiş ülkeler ile boy ölçüşebilecek seviyeye gelmiştir. Kendi patentli teknoloji ürünleri ile uluslararası ticaret fuarlarında boy gösteren Çin firmaları rekabetçi davranarak diğer teknoloji devleriyle yarışmaktadır (Sandıklı 2009, ss. 44-46).

Bölgesel anlamda güvenlik ve savunma mücadelesi içerisinde olan Çin'in savunma harcamalarına ayırdığı pay ekonomik anlamda da önem arz etmektedir. Çin savunma harcamaları şekil 4.11'de yer almaktadır.

Şekil 4.11: ÇHC Savunma harcamaları değişim grafiği (2001-2016, milyar dolar)

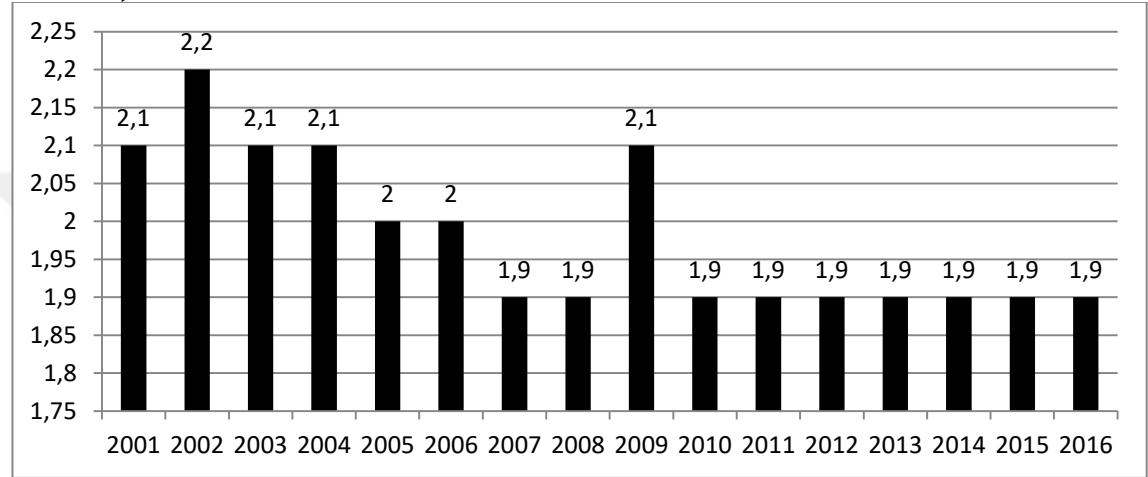
Kaynak: Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)

Çin'in savunma harcamaları yıllara göre artmış olup, 2001 yılında 52 milyar dolar seviyesindeyken 2016 yılında 225 milyar dolar düzeyindedir. 2001 yılında 50 milyar doların biraz üstünde olan savunma harcamaları gelişen ve büyüyen ekonomisi ve karşılaştığı rekabet ortamının gerginliği neticesinde milli gelir artışı ile benzer oranlarda savunma harcamalarına da önem vermektedir. Küresel aktör haline gelen Çin konumunu korumak adına yapılan teknolojik ve askeri Ar-Ge çalışmalarına fonlar ayırmakta ve savunma sanayinin gelişimine oldukça önem vermektedir. Savunma Harcamaları konusunda ABD'nin hemen ardından Çin gelmektedir. Doğu ve güneydeki bölgelerde bulunan toprak anlaşmazlıkları Çin'in dış politikasında öncelikli sırada yer

almaktadır. Ülkenin dış politika hedeflerine ulaşması doğrultusunda ekonomik kalkınma, teknolojik gelişim, askeri gelişimin en üst düzeyde tutulması, toplumsal kalkınma ve istikrarın sağlanması oldukça önem arz etmektedir (Aslan 2014, ss. 28-33).

Çin'in milli gelirinden savunma alanında yapmış olduğu harcamaları şekil 4.12'de incelediğimizde;

Şekil 4.12: Çin'in GSYİH içerisinde savunma harcamaları oran değişimi (2001-2016, %)

Kaynak: Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)

2000'li yılların başında savunma harcamalarının Milli Gelir içerisindeki payı ilerleyen yıllara oranla oldukça yüksek iken milli gelirde meydana gelen yüksek artış ile birlikte savunma harcamalarında artış yaşanmış olsa dahi milli gelir içerisindeki payı düşüş göstermiştir. Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü'nden elde edilen veriler doğrultusunda 2010 yılı sonrası Çin'in Savunma harcamalarında bir standart oran yakalandığı gözlemlenmektedir.

4.5 İNGİLTERE

4.5.1 Politik Yapı

Parlamber sistem yönetiminin kurucusu olarak tarih sahnesinde yer alan İngiltere mevcut yönetim sistemiyle birçok ülkeye rol model olmuştur. Liberalizm akımının doğduğu topraklarda demokrasi pratiğinin hangi yıllarda vücut bulduğu tam olarak bilinmemektedir. İngiltere Toplum olarak da çok etnik yapının var olduğu ve çok dinin

yaşam alanı bulduğu bir ülkedir. İngiliz parlamentosu iki kamaralı olarak ortaya çıkmış ve günümüze kadar değişerek ve gelişerek ulaşmıştır. Parlamentoda Avam olarak nitelendirilen ancak asıl yetkiye sahip olan Avam Kamarası şövalyeler ve kasaba halkını kapsamaktaydı. Lordlar kamarası olarak adlandırılan diğer kanat ise kilise yöneticileri ve soylulardan oluşmaktaydı. Pragmatist bir siyasi anlayışa sahip olan İngiliz siyasetinin başkanlık koltuğunda günümüzde kraliçe oturmaktadır. Başkanlık koltuğunda oturan kişi parlamentonun onayı ile koltuğa oturuyor olsa da halk tarafından seçilmez, soy bağı ile belirlenir. Ülke yönetiminde bulunan başbakan devletin değil hükümetin başkanı olarak nitelenmektedir. En çok oyu alan partinin lideri olan başbakan yürütmenin başıdır ve kabine üyelerini belirleme yetkisi de kendisine aittir. İngiliz siyasi hayatının en dikkat çekici yanı ise bir yazılı anayasalarının bulunmamasıdır. İngiliz devlet yönetimi sisteminde kuvvetler ayrılığı ilkesi ABD kadar güçlü temellere dayandırılmamıştır. Ülke oldukça geniş yetkilere sahip, İskoçya, Kuzey İrlanda ve Galler'den oluşan dört bölgeye ayrılmaktadır (Yayla 2014, ss. 97-106).

11 Eylül saldırılarının ardından İngiltere işlenecek olursa, Başbakan Tony Blair'ın yaptığı konuşmanın, dış politikada ABD'ye yapılan terör saldırılarının ardından ABD tarafından ortaya atılan önleyici müdahale ve rejim değiştirme stratejilerine tam destek verdiği görülmektedir. Bu doğrultuda İngiltere öncelikle Afganistan'a ardından Irak'a yapılan askeri operasyonlarda İngiliz askeri personelinin görevlendirildiği görülmektedir (Jon Lunn, 2008, s. 29-31). Ancak Blair'ın sol parti lideri olarak Irak savaşına destek vermesi ve askeri gücün operasyona dâhil olmasını sağlaması iç politikada Blair için olumsuz bir hamle olmuştur. Kendi parti tabanından da oldukça olumsuz tepki alan Blair sonun başlangıcı hamlesini yapmıştır. Tüm bu eleştirilere rağmen Blair taraftarları Sierra Leone'de yaşanan çatışmaları engelleme girişiminde bulunduğu, Miloseviç yönetimi suçlarının engellenmesi politikasının izlendiği, Taliban rejimi ve Saddam yönetimine karşı politikalar izlediği gerekçesi ile Blair'a destek vermiştir (DW 2007).

Görev süresi boyunca AB ilişkileri arttırmaya yönelik politikalar izleme çalışan Blair bunu görev süresi içerisinde başaramamıştır. Görevi bırakmadan önce yapmış olduğu AB Zirvesi son resmi ziyarette İngiltere'yi AB'ne daha fazla yakınlaştıramadığını itiraf etmiştir (Quaile 2007).

Blair dönemi maliye bakanı olan Gordon Brown Blair'ın ardından İngiltere başbakanlık makamına gelmiştir. Ancak Brown döneminde İngiltere'de kriz sinyallerinin alınmaya başlaması Brown iktidarını sarsma tehlikesi yaratmıştır. Dış politikada Blair'ayakın politikalar izleyen Brown, Bush yönetimine politik bağlılığını göstermiştir. Basra hava üssünde ABD politik çıkarları doğrultusunda 4,000 asker bulundurma kararı alan İngiltere Afganistan'da savaşı garnizonlara da takviye güç göndermiştir. Brown ve ekibinin seçim söylemleri içerisinde yer alan dünya çapındaki yoksul sayısını yarıya indirme söylemi üzerine diğer destekçi ülkeler ile birlikte yoğun zaman ve mesai harcamasına neden olmuştur. Nicolas Sarkozy ile birlikte ortak planları olan Darfur'a 26.000 BM Barış Gücü askeri gönderme politikasının uygulanmasında oldukça direktmiştir (Borger 2008).

Brown'un ardından gelen Başbakan David Cameron, iktidarı süresince altı önemli politik hamlede bulunmuştur. İlk olarak İngiltere'nin AB'den ayrılmaması gerektiği konusunda söylemlerde bulunan Cameron, ülke içinde birlik karşıtı muhaliflerin oldukça tepkisini çekmiştir. 2011 yılında liberal demokratların seçim sistemi değişikliği konusunda referandum yapılmasına karşı çıkan Cameron, İngiltere siyasi tarihinde en çok referanduma maruz kalan lider olma özelliğine sahip olmuştur. 2014 yılında İskoçya'nın bağımsızlık konusunda referandum talep etmesi Cameron ve ekibinde bir panik ortamının yaşanmasına neden olmuştur. Ancak bağımsızlık oylarının yüzde 55' karşı yüzde 45 oranında az çıkması İngiliz yönetimini rahatlatmıştır. Suriye'ye yönelik askeri operasyona dâhil olma amacı güden Cameron yönetimi kendi parti milletvekillerinin de olumsuz oyu ile bu hamlesini gerçekleştirememiştir. Ekonomik krizin etkilerinin görüldüğü İngiliz ekonomisinde kemer sıkma politikaları uygulayan yönetim halk tarafından çok büyük tepkiye maruz kalmıştır. Eşcinsel evliliklerin yasal hale getirilmesi konusunda yapılan referandumda onay çıkmasının ardından uluslararası basında sıkça eleştiri alan Cameron, *"bu duruma aldırış etmediğini ve demokratik bir yol ile çözüme kavuşturulan her problemin arkasındayım"* ifadelerini kullanmıştır. Cameron 2010 yılında seçim yarışına girdiğinde İngiltere yönetiminde ilk kez koalisyon ile iktidara gelen lider olmuştur. İktidarı liberal demokratlar ile paylaşmıştır (BBC 2016).

23 Haziran 2016 tarihinde yapılan AB'den ayrılma konulu referandum sunucuyüzde 52 ye yüzde 48 oyla birlikten ayrılma kararı veren İngiltere halkı İngiltere'yi Brexit adına verilen bir sürece sokmuştur. Ardından yapılan seçimler ile birlikte iktidara gelen Theresa May bu sürecin takipçi lideri olmuştur. Brexit sürecinin başlaması İngiliz ekonomisine de darbe vurmuştur öyle ki bu durum küresel ekonomide dahi hissedilir bir etki yaratmıştır. Aynı zamanda göreve geldiği süre içerisinde İngiltere'nin en önemli sorunlarından olan göçmen sorunu da May'ın politikalarını şekillendiren bir olgu haline gelmiştir (Köse 2016).

1997 yılında iktidara gelen Tony Blair savunma politikaları konusunda AB ile entegrasyonun sağlanması politikası dâhilinde Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına (OGSP) karşı ılımlı bir tutum izlemiş ve İngiltere'yi Avrupa'nın lokomotif ülkesi haline getirerek iç politikada destek sağlama amacı gütmüştür. Blair söylemlerinde NATO'nun önceliği konusuna vurgu yaparak OGSP'ye de ihtiyaç duyulduğunu dile getirmiştir (Özgen 2016, ss. 148-149). İngiltere'nin 1998 yılında ABD tarafından Irak bombardımanına katılması konusunda mutabık olmuş ve bu sürece dâhil olmuştur. 1999 yılına gelindiğinde Kosova'da yaşanan iç karışıklığın giderilmesi noktasında Blair tarafından Şikago'da yapılan "Uluslararası Topluluğun Doktrini" adlı konuşması oldukça beğeni toplamıştır. 2000 yılında Siera-Lone'deki gerginliğe son vermek amaçlı yapmış olduğu askeri müdahale Blair hükümetini ülke içerisinde oldukça güçlü bir konuma yükseltmiştir. 11 Eylül saldırılarının ardından ABD başkanı George Bush ile yaptığı görüşmeler neticesinde Afganistan müdahalesine destek sağlamış ardından gelişen Irak müdahalesinde de aynı tutumu sergilemiştir. Radikal İslam'ın önlenmesi konusunda ABD ile ortak savunma ve güvenlik politikaları izlenmiştir. Ancak Irak'ta müdahale gerekçesi olan Saddam Hüseyin'in bulundurduğu iddia edilen kimyasal silahların ortaya çıkmaması ve İngiltere'nin Irak'ta çok sayıda asker kaybetmesi Blair'in iç politikada daha sonra yoğun eleştiri aldığı bir konu haline gelmiştir. 7 Temmuz 2005'te meydana gelen Londra bombalı saldırısı, iç güvenliğin sağlanması adına sivil özgürlüklerin sıkılaştırılması politikası halk tarafından tepki çekmiştir. 2006 yılında İsrail-Lübnan çatışmasında İsrail'e karşı sessiz kalması ve Bush yönetimine desteğini devam ettirmesi yoğun halk tepkisine neden olmuş ve Blair istifa etmek zorunda kalmıştır (Davis 2009).

Blair sonrası İktidara gelen Brown önceki hükümetin halkında yoğun tepkisine yol açan Irak'ta asker bulundurma durumuna son vermiş ve 2009 yılında Irak'taki askeri varlığını sonlandırdı. Irak ve Afganistan'da ki çatışma bölgelerini düzenli olarak ziyaret eden Brown İngiliz siyasi hayatında savaş alanında en uzun süre vakit geçiren Başbakan unvanına da sahip olmuştur. Görev süresi içerisinde İrlanda'lı mevkidaşı başbakan Brian Cowen ile polis gücü ve adalet mekanizmasının yetkilerinin devri konusunda 2010 yılında anlaşmaya varmış ve yetkiler Kuzey İrlanda yönetimine devredilmiştir (England 2011).

David Cameron dönemi uluslararası arenada her ne kadar savunmaya önem verilen ve radikal İslamcı terör eylemlerini arttığı bir döneme denk gelmiş olsa da savunma politikalarına ağırlık verilmeyen, yurtdışı çatışmalarda İngiltere'nin katılımını sınırlayan bir savunma politikası izlenmiştir. Bu tutum savunma konusunda işbirliği içerisinde olunan ülkeler tarafından tepki ile karşılanmıştır. D.Cameron döneminde İngiltere küresel güç olma konumunda büyük bir düşüş yaşamıştır. D.Cameron yönetimi mali tabloların dengelenmesi adına savunma bütçelerinde azaltılmaya gidilmesini savunmaktadır. Libya liderinin devrilmesi konusunda yine ekonomik tabloya göre hareket eden D.Cameron askeri operasyona yoğun kara kuvvetleri ve deniz kuvvetleri ile katılmanın aksine hava kuvvetleri bombardımanı ile dâhil olmayı tercih etmiştir. Savunma stratejilerinde yapılan bu hamleler İngiltere'nin uluslararası arenada yaratmış olduğu izlenimin zayıflamasına neden olmuştur. Uygulanan savunma politikalarının yarattığı izlenim rakip ülkelerin İngiltere'ye karşı hamle yapmasına neden olmuş ve Rusya lideri V.Putin aynı dönemlerde Ukrayna'ya askeri müdahalede bulunmuştur. D.Cameron'un riskten kaçma politikasının en nihayetinde İngiltere'yi güvenlik anlamında zarara uğratmış ve ardından gelecek lidere olumsuz bir savunma ortamı bırakmıştır (Coughlin 2016).

Brexit sürecinin yoğun olumsuz koşulları içerisinde İngiltere politikalarına yön vermeye çalışan başbakan Theresa May savunma alanında birtakım atılımlarda bulunarak savunma vizyonunun geliştirilmesi adına Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) toplantısına katılarak bir ilke imza atmıştır. İngiltere ve KİK arasında geliştirilmesi düşünülen işbirliğini söyleme döken T.May güvenlik, terörizmle mücadele, siber güvenlik ve genel anlamda güvenlik işbirliği konularında ikili ilişkilerin geliştirilmesi isteğini dile

getirmiştir. Böylelikle T.May döneminde Süveyş Kanalı'na geri dönüş politikası pratiğe dönüştürülmesi adımları atılmıştır. İngiltere bu doğrultuda Umman'da bir askeri üs inşasına başlamıştır. Toplantı sonrasında politik anlamda ılımlı bir tavır sergilemek isteyen May “*Körfezin güvenliği bizim güvenliğimizdir*” söylemini kullanmıştır (Örmeci 2016).

4.5.2 Ekonomik Yapı

Blair iktidara geldiği 1997 yılında “*Üçüncü Yol Felsefesi*” adlı programla hareket edeceğini açıklamış olup, bu felsefe doğrultusunda bazı politik başlıklar belirlemiştir. Liberal ekonomik öncelikleri içeren başlıklar şu şekilde sıralanmaktadır;

- i. Kuralsızlaştırma (deregülasyon) politikaları
- ii. Devlet müdahalesinin engellendiği serbest piyasa koşullarının canlandırılması gerekliliği
- iii. Devletin sahip olduğu kamu hizmet kuruluşlarının ile sanayi kollarının özelleştirilmesi politikası
- iv. Sendikal aktiviteyi kontrol altına almak ve emek piyasasını düzenleme politikaları(Demircan 2010, ss. 202-203).

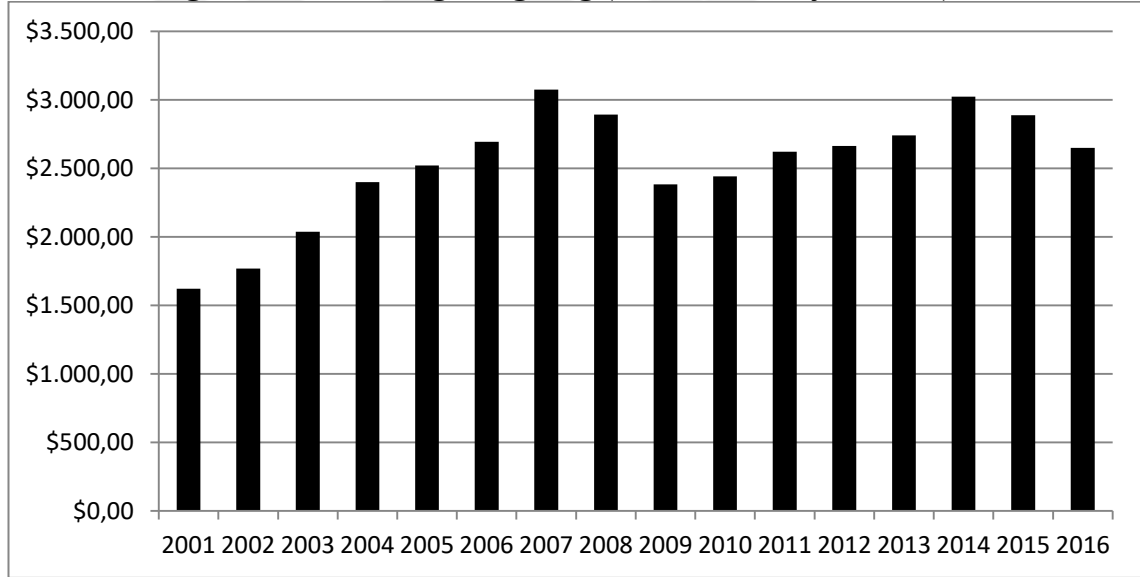
İşçi partisinin bu denli liberal politikalara ağırlık vermesi tezat bir durum oluştursa da özel sektör ile birlikte idare edilecek olan kamu hizmetleri yasal düzenlemeler ile hayat geçirilmeye başlanmıştır (Demirel 2014, ss. 2-10).

Özelleştirme konusunda esnek davranan Blair dönemi ekonomi politikaları ilerleyen süreçlerde vergiler konusunda arttırmaya gitmiştir. Halk tarafından tepkiyle karşılanan bu durum işçi partisinin seçim söylemleri doğrultusunda hareket etmediğini gösterir nitelikte ortaya çıkmaktadır. Halk Blair hükümetinden vergilerde yaşanacak artışın aksine sağlık, eğitim ve güvenlik alanlarında iyileşmenin yapılmasını beklemektedir (Reenen 2007). 2007 yılına gelindiğinde İngiltere Avrupa'nın en hızlı büyüyen ekonomileri arasında yer almaktaydı. Ekonomide büyüme çok köklü bir büyüme yakalanmıştır ve artan kârlar doğrultusunda şirketler daha fazla yatırım yapma eğiliminde olmuşlardır. Brown iktidara geldiği ilk yıllarda kendisinden önceki yönetimin mali ödeme planlarını takip etmiştir ve mali yönetimde kendisinden önce

belirlenen programa bağlı kalmıştır. Hükümet harcamalarını borçlanmanın aksine vergiler yoluyla finanse etmeye çalışmıştır. Brown görevi devraldığı dönemde harcama limitlerinde değişikliğe gitmiş ve sağlık, eğitim, düşük gelirli, emekliler ve çocuklu aileleri kapsayan konularda kamu harcamalarını arttırmıştır. Ancak 2007 açıklana resmi rakamlara bakıldığında ortalama kazancın yüzde 60'ından daha az oranda yaşayanların sayısının 2004 yılında 12,1 milyon iken 2005-2006 yıllarında 12,7 milyona yükselmiştir. Üçüncü dünya ülkelerinin borç yükünü azaltmak adına gelişmiş ekonomileri yardıma davet eden Brown İngiliz ekonomisinin de yardım konusunda öncü olacağını dile getirmiştir (Chambers 2008, ss. 8-14).

İngiltere'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla verisi konu açısından önem arz etmektedir. Çalışmanın sınırlılığını oluşturan 2001-2016 yıllarında gerçekleşen GSYİH değişimi şekil 4.13'te verilmiştir.

Şekil 4.13: İngiltere, GSYİH değişim grafiği(2001-2016, trilyon dolar)

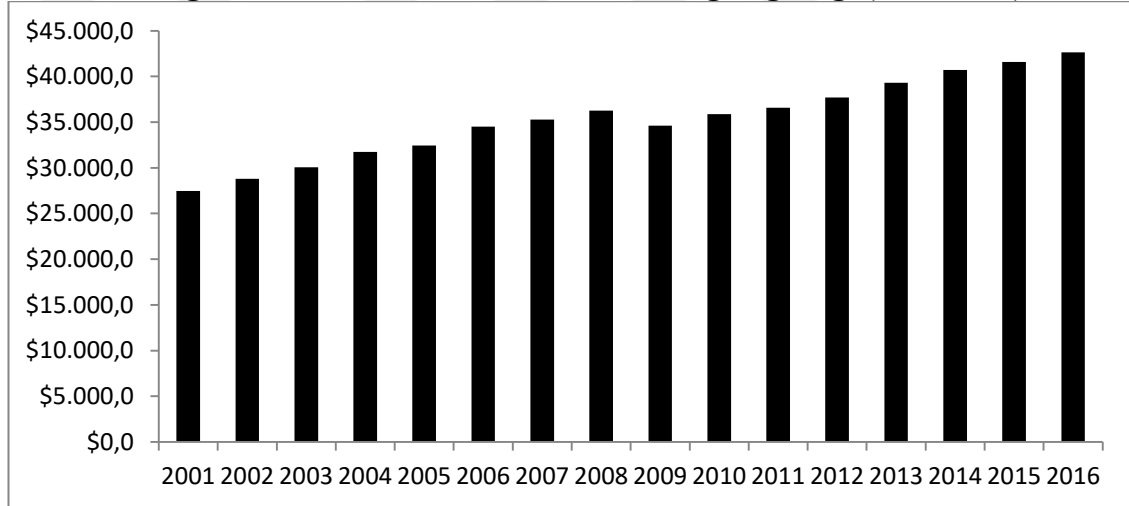
Kaynak: (World Bank, World Development Indicators)

Şekil 4.13'te görüldüğü gibi, Blair dönemi politikaları doğrultusunda Milli Gelir'in 2001-2007 yılları arasında kademeli olarak artmakta ve 1,62 trilyon dolardan 3,07 trilyon dolar seviyelerine yükselmektedir. Bu artışın temelinde daha önce de değinilen özelleştirme politikaları ve bu politikanın ekonomik yapıya kattığı canlılığın etkisi büyük ölçüde görülmektedir. Bu analiz kapsamında Blair dönemi maliye politikalarından sorumlu bakanın bir sonraki başbakan olan Brown olduğu dikkate alınmaktadır. 2008-2009 yılı küresel krizin etkisini ekonomisinde hisseden İngiltere

milli gelirde düşüş yaşamıştır. Krizin etkilerinin yavaşlamasının ardından uygulanan ekonomi politikalarını takiben kademeli yükseliş yeniden yakalanmıştır fakat 2007 seviyelerine ulaşamamıştır. Cameron'un uyguladığı ekonomik politikalar kademeli milli gelir artışında etkisini göstermektedir. Ancak bu yükseliş 2014 yılının ardından yerini tekrar gerilemeye bırakmayı engelleyememiştir. Cameron'dan düşüş trendinde olan bir milli gelir grafiği devralan May Brexit'in etkisiyle daha da istikrarsızlaşan İngiliz ekonomisine planlı ve kademli bir geliştirme ve yükseliş planı hazırlanacağını açıklamıştır. (Grant 2017, ss. 4-7)

Ülke ekonomisi açısından önem arz eden kişi başına düşen milli gelir Şekil 4.13'te yer almaktadır.

Şekil 4.14: İngiltere kişi başına düşen Milli Gelir değişim grafiği (2001-2016)

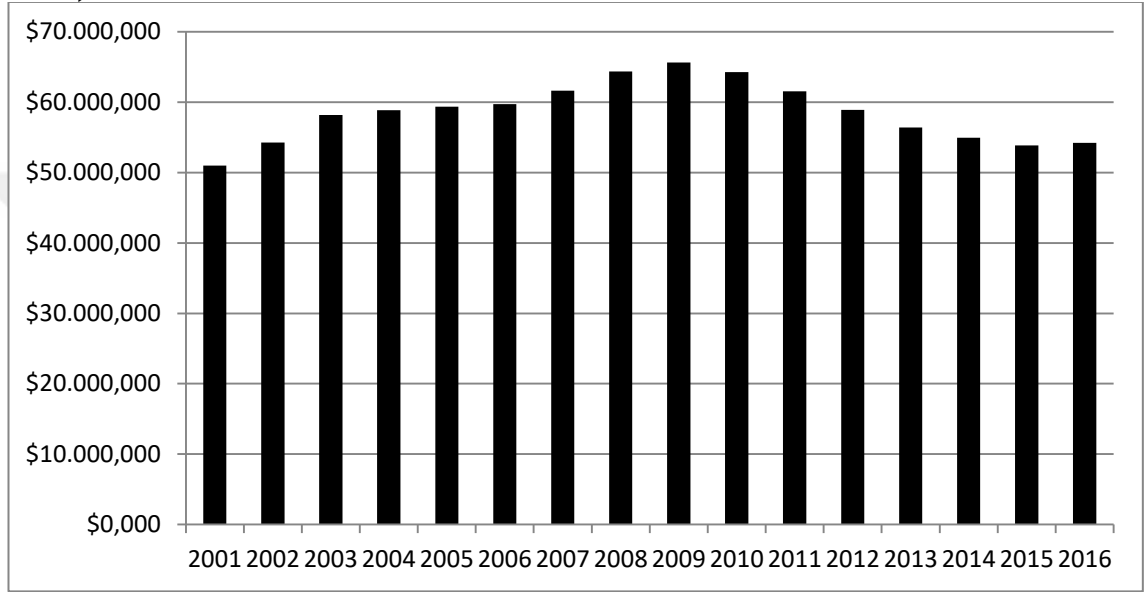
Kaynak: (World Bank, World Development Indicators)

2001 yılı Blair döneminde kişi başına düşen milli gelir ortalaması 27,500 dolar seviyelerinden 2007 yılına kadar 32,200 dolar seviyelerine kadar yükseldiği görülmektedir. Özelleştirmenin yarattığı istihdam koşulları işsizlik konusunda İngiltere vatandaşlarına yardımcı olurken imalat sanayi arzının artması istihdam talebinde artışa yol açmış ve işçi gelirlerinin yükselmesini sağlamıştır. Krizin etkileri ile küçülme yaşayan İngiliz ekonomisi işten çıkarmalar ve daralan mali yapı dolayısıyla kişi başına düşen milli gelirde de düşüş yaşanmasına neden olmuştur. Fakat Cameron döneminde yaşanan milli gelirdeki artış kişi başına düşen milli gelire de doğrudan yansımış ve artış trendi yeniden yakalanmıştır. Şekilde öne çıkan faktörler ise, milli gelirde 2014 sonrası

düşüş yaşanmış olmasına rağmen kişi başına düşen milli gelirdeki kademeli artış devam etmiştir.

İngiltere'nin savunma harcamalarına ayırdığı pay konu bakımından önem arz etmektedir. 2001-2016 yıllarında gerçekleşen savunma harcamaları şekil 4.14'te verilmiştir.

Şekil 4.15: İngiltere, savunma harcamaları değişim grafiği (2001-2016, milyar dolar)

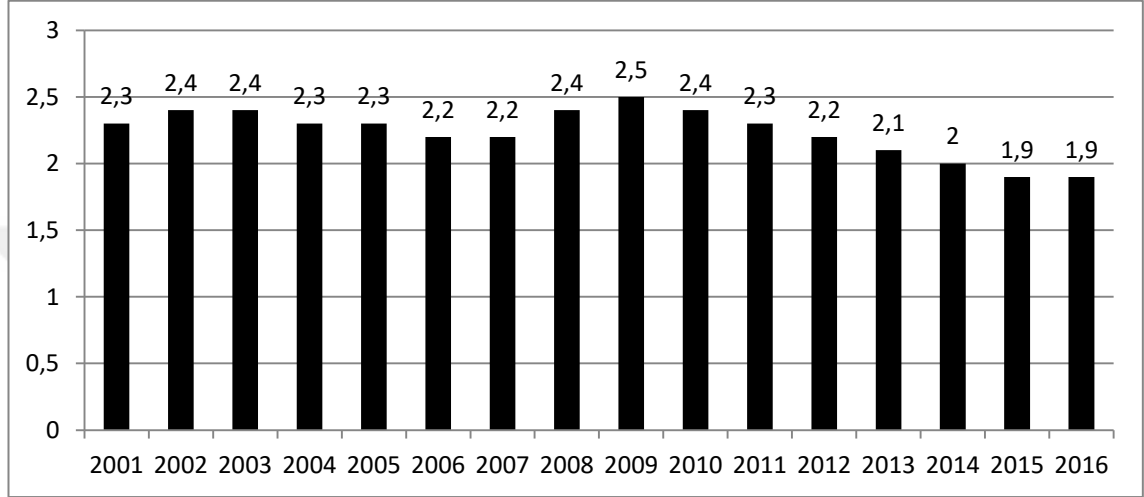
Kaynak: Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)

Şekil 4.14'te de görüldüğü gibi, savunma harcamalarında dalgalanmalar meydana gelmiştir. Blair yönetimi döneminde büyüyen ekonomik yapı dâhilinde ve ABD ile ortak mücadele verilen savunma alanlarının varlığı doğrultusunda savunma harcamalarında artış yaşandığı gözlemlenmektedir. Kriz döneminde milli gelirde meydana gelen düşüğe rağmen Brown yönetimi devam ettirilen savunma politikaları doğrultusunda savunma harcamalarında artışı devam ettirmiştir. Cameron'un iktidarı devralmasının ardından savunma politikaları konusunda isteksiz davranması ve savunma bütçelerinin farklı unsurlara kaydırılması söylemlerinin pratiğe dönüştürülmesinin ardından savunma bütçelerinde kesintiye gidilmiştir. Mevcut askeri operasyonlarda bulunan askeri personel geri çekilmiş ve ekonomi üzerindeki yükü hafifletilmiştir. Ancak savunma politikalarına ağırlık vermeyen Cameron İngiltere'nin büyük güç imajına zarar vermiştir. Cameron'un ardından iktidara gelen Başbakan May

Ortadoğu ülkeleri ile savunma alanında işbirliği girişimleri yaparak savunma bütçesini arttırmış ve Ortadoğu’da İngiliz varlığını yeniden canlandırmıştır.

Bu bilgiler doğrultusunda bütçedeki oransal değişimi analiz edilecek olursa, şekil 4.15’te görüldüğü gibi değişimler mevcuttur.

Şekil 4.16: İngiltere Milli Geliri içerisinde savunma harcamalarının oransal değişimi (2001-2016, %)

Kaynak: Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)

Savunma Harcamaları’nın Milli Gelir içerisindeki oransal değişimi analiz edildiğinde, baktığımızda Blair ve Brown yönetimi dönemlerinde yüzde 2’nin üzerinde gerçekleşirken Cameron yönetimi döneminde savunma harcamalarında kesintiye gidilmesi doğrultusunda bu oranlarda düşüş gözlenmektedir. Kriz dönemi yılları içerisinde savunma harcamalarının milli gelir içerisindeki oranının en yüksek seviyelere ulaşmış olması dikkat çekmekte ve savunma harcamalarının önemini vurgular nitelikte olmaktadır.

4.6 FRANSA

4.6.1 Politik Yapı

Fransa II. Dünya Savaşı’nın ardından sol ideolojinin çoğunlukta olduğu kurucu meclis ve De Gaulle önderliğinde Dördüncü Cumhuriyet dönemini yaşamıştır. Hazırlanan Anayasa konusunda yaşanan anlaşmazlıklar dolayısıyla yürütmenin zayıf olduğu ve işlemeyen bir meclise sahip olmuştur. Hazırlanan Anayasaya tepki göstermek adına istifa eden De Gaulle, işlemeyen devlet mekanizmalarının düzenleyicisi olması adına 12

yıl aradan sonra yeniden Fransa'nın lideri olmuştur. Böylece günümüz Fransız yönetim ve idari yapısı yarı-başkanlık sistemi olarak kurulmuştur. Yarı-başkanlık sisteminde Cumhuriyet siyasal gücünü yasama organı, doğrudan seçilen bir devlet başkanı ve parlamento ve başkana karşı sorumlu olan bir başbakan arasında paylaştırmaktadır. Oldukça karmaşık bir yapıya sahip olan yarı-başkanlık sistemi, parlamenter sistem ve başkanlık sisteminin karmaşık şekilde uygulandığı bir sistemdir. Parlamento üyelerini seçen seçmenler aynı zamanda devlet başkanını da seçmektedir. Başbakan, Başkan tarafından atanmaktadır. Başkan ve Başbakan'ın aynı parti içerisinde seçilememesi durumunda yönetimde zorluklar yaşanabilmektedir. İki meclisli yapıya sahip olan Fransa yönetimi 5 yılda bir seçilen 577 üyesi bulunan bir Milli Meclis ve 6 yılda bir seçilen 348 üyeye sahip bir Senato'ya sahiptir (Yayla 2014, ss. 109-118).

Diplomatik ilişkileri oldukça gelişmiş olan Fransa oldukça geniş bir diplomatik ağı oluşturmuştur. BM ve AB'nin kurucu üyeleri arasında olması Fransa'yı uluslararası arenada bir adım öne taşımaktadır. BM ve AB haricince NATO, G8, DTÖ ve Uluslararası Frankofoni Örgütüne üye olan Fransa, dış politikasını bu örgütlerle olan ilişkileri doğrultusunda şekillendirmektedir (Haznedar 2014, s. 2).

1997-2002 yılları arasında ülke koalisyon hükümetinin yönetiminde idare edilmekte ve ekonomi AB' uyumu doğrultusunda serbest piyasa ekonomisi ve Maastricht Kriterleri ile uyumlu hale getirilmeye çalışılmaktaydı. 2001 yılı itibari ile Devlet Başkanlığı görev süresinin 5 yıla düşürülmesi ve Başkanlık seçimleri ile parlamento seçimlerinin aynı yıl içerisinde yapılmasının kararlaştırılması neticesinde, koalisyon arasındaki uyum bozulmuştur. 2002 yılı seçimlerinde ikinci turda Başkan seçilen Jacques Chirac parlamento seçimlerinde sağ partinin hükümeti kurması ile birlikte rahat bir yönetim ortamı bulmuştur. ABD'nin Soğuk Savaş'ın ardından tek kutuplu dünya sisteminin lideri olmasından rahatsızlık duyan Chirac, söylemlerinde çok kutuplu dünya vurgusunu sıklıkla kullanmıştır (Fırat 2009, ss. 31-34). Değişen paradigma değişikliğinin yaşandığı uluslararası ilişkilerde kolektif iradenin hakim olması, ilişkilerin geliştirilmesi adına öncelikli kurallar belirlemiştir. Chirac'a göre uyumlu çok kutuplu dünyanın yedi ilkesi bulunmaktadır.

- i. Halkları tehdit eden ve küresel riskleri içeren tek taraflı girişimleri bertaraf etmek üzere eylemde kolektif sorumluluk ilkesi,

- ii. Küreselleşmeyi düzenleyecek mekanizmaların ve küresel risklerin yönetilmesinin kitlelerin yararına işlemlerini ve görevlerin adil dağılımına katkıda bulunmasını sağlamak üzere hakkaniyet ilkesi,
- iii. Bireylerin ve ulusların dışlanmasına karşı mücadele etmek için dayanışma ilkesi,
- iv. Küreselleşmenin sonucu olabilecek tek tipleştirme risklerine karşı kültürel, dilsel ve biyolojik zenginliği korumak için çeşitlilik ilkesi,
- v. Gelecek kuşaklara sağlıklı bir çevre bırakmak için önlem alma ilkesi,
- vi. Demokrasi ve insan haklarının evrensel geçerliliğini sağlamak için özgürlük ilkesi,
- vii. Yeni uluslararası kuralların evrensel ve bölgesel düzeyde uygulanabilmesi için tamamlayıcılık ilkesi (Colard 2008, ss. 17-18).

11 Eylül terör saldırılarının ardından ABD'ne düzenlediği resmi ziyaret esnasında terörizm karşısında Fransa'nın ABD'nin yanında yer alacağını açıklayan Chirac küresel sorunlar ile kolektif mücadele edilmesi ilkesini yeniden dile getirmiştir. ABD'nin süper güç konumunda yer almasından rahatsızlık duyan Chirac çok kutuplu dünya düzeni kavramını vurgulamıştır. Irak müdahalesinde ABD'nin destekçisi olduğunu açıklayan Chirac sosyalist kesimden oldukça tepki almıştır (BBC News 2011).

Soğuk Savaş dönemi boyunca BM Güvenlik Konseyi daimi üyeliğinin avantajlarını kullanan Fransa Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından uluslararası arenada söz sahibi olma özelliğini kaybetme tehlikesi ile karşılaşmıştır. Bu doğrultuda uluslararası sorunların BM Güvenlik Konseyi çatısı altında çözüme kavuşturulması adına diplomatik söylemlerde bulunmuştur. ABD'nin Irak müdahalesi sırasında Güvenlik Konseyi kararını dikkate almaması konseyin etkinliğini zedelemiş ve Fransa için son derece olumsuz bir ortam oluşturmuştur. Fransız dış politikasında en önemli söylem evrensellik vurgusudur. ABD'nin önlenemeyen yükselişi karşısında AB'nin kolektif bir şekilde her anlamda güçlenmesi gerektiği vurgusu yapan Fransa etkin olmak adına Ortadoğu'da ABD'nin müdahaleleri karşısında AB'yi harekete geçmeye davet etmiştir. Irak krizi konusunda Almanya ile diplomatik ilişkileri oldukça geliştiren Fransa daha sonra AB' iç meseleleri dolayısıyla ilişkileri germe noktasına ulaşmıştır. İsrail'in Lübnan saldırısının ardından BM Güvenlik Konseyinin kararı doğrultusunda ABD ile

Ortadoğu’da birlikte hareket etme fırsatı yakalayan Fransa küresel sorunlarda kolektif hareket etme ilkesini yürütebilmiştir. Irak müdahalesi konusunda BM Güvenlik Konseyi’nin gıda karşılığında petrol kararını kabul eden Fransa, Irak’ın toprak bütünlüğünün korunması konusunda ABD ile fikir ayrılığı yaşamıştır (Musaoğlu 2006, ss. 484-497).

2007 seçimlerinde milliyetçi kesim ve radikal kesimin oylarını alarak seçilen Nicolas Sarkozy dış politikada hedefi olarak De Gaulle dönemi etkinliğini yakalama söylemi ile hareket etmiştir. Chirac dönemi dış politikasının pasif bir dış politika uygulaması olduğunu, Fransa’nın küresel anlamda daha aktif hareket etmesi gerektiğini açıklamıştır. Etkinliği arttırmak adına bütçede savunmaya daha fazla pay vereceğini dile getirmiştir. AB’nin küresel sorunların çözümü konusunda oldukça önemli olduğunu belirten Sarkozy, Birliğin yalnızca ekonomik değil siyasi, askeri ve güvenlik konularında da etkin olması gerektiğini savunmuştur. Akdeniz ülkeleri ile ilişkilerin geliştirilmesi yönünde adımlar atılmasını savunan Sarkozy, Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkeleri ile yakın ilişkiler kurmak ve birçok alanda işbirliğini sağlamak adına diplomatik anlamda harekete geçmiştir (Akçay 2016, ss. 25-27).

İran’ın yürütmüş olduğu nükleer programı eleştiren Sarkozy, İran’a nükleer çalışmaları durdurması konusunda çağrıda bulunmuş ve Ortadoğu’da İsrail yanlısı politikalar izlemiştir. İsrail-Filistin gerginliği konusunda Filistin’e bir yaşam alanı sağlanmadığı sürece gerginliğin sona ermeyeceğini savunmuştur (Türkmen 2008).

Sarkozy’nin ardından seçilen François Hollande dış politikada aktifliğin sağlanmasını savunmaktadır. Ortadoğu’da daha etkin bir Fransa’nın olması gerektiğini dile getiren Hollande, söylemlerini pratiğe dönüştürmek adına hareket etmiştir. ABD’nin küresel anlamda yükseliş trendini kaybettiğini düşünen Fransa oluşan yeni çok kutuplu ortamda söz yeniden söz sahibi olmak istemektedir. Libya müdahalesinde aktif olarak rol oynayan Fransa küresel ve bölgesel sorunların çözümünde etkinliğini artırma yönünde adımlar atmıştır. Ancak Ortadoğu ve Asya coğrafyasında çok aktörlü bir mücadelenin devam etmesi Fransa’nın girişimlerini zorlaştırmaktadır. Afrika coğrafyasında İngiltere ve ABD’nin odaklı bir politika uygulayamaması Fransa’nın hedefini Afrika’ya yöneltmesine ortam sağlamaktadır (Wallerstein & Sözman 2013).

AB kurucu ülkeleri arasında yer alan Fransa SSCB'nin dağılmasının ardından uluslararası ilişkilerde etkin bir aktör olmak istemektedir. BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olan Fransa uluslararası sorunların küresel ölçekte çözümü konusunda söz sahibi olabilen bir ülke konumundadır. 11 Eylül saldırılarının ardından ABD yanlısı bir dış politika izleyen Fransa terörizmi güvenlik tehdidi içerisinde üst sıralara taşımış ve ABD öncülüğünde Afganistan operasyonuna destek vermiştir. Terörizm tehdidi ardından güvenlik anlamında köklü değişiklikler yaşanmıştır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte tehdit kavramı sınır aşan bir kavram olama niteliği kazanmıştır. Artık tehditler tek bir devlet tarafından oluşturulmamakta ve tek bir devleti de etkisi altına almamaktadır. Bu doğrultuda devletler tehditlere karşı iş birliği içerisinde karşı koyma yoluna gitmişlerdir. Fransa AB üyeliği dâhilinde ulusal savunma ve güvenlik planının haricinde Birlik üyelerini kapsayan Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası(OGSP) stratejileri içerisinde hareket etmektedir. Ancak Fransa AB'nin güvenlik ve savunma politikaları konusunda ABD'ye eşdeğer bir yapı haline gelmesini istemekte iken Birlik üyesi ve aynı zamanda NATO üyesi olan Almanya ve İngiltere NATO çatısı altında savunma politikasına yönelmektedir (Alagöz E. A 2013).

1999 Helsinki görüşmelerinde Fransa, Almanya, İngiltere ve İtalya tarafından Askeri yapılar ve AB tarafından sevk ve idare başlıklı belge kabul edilmiştir. Kabul edilen belge neticesinde oluşturulan askeri birlik kurtarma operasyonları, barışı sağlama ve insani müdahale başlıklı görevleri yerine getirme amacıyla hareket edecektir(Dedeoğlu 2014, s. 353).

2003 yılında kabul edilen AB güvenlik stratejisi, ortak dış ve güvenlik politikaları açısından bir dönüm noktası niteliğindedir (Vasconcelos 2009, s. 5). Strateji belgesi görüşmelerinde kurumsal gelişme konusunda Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının(AGSP) örgütsel aygıtlarının geliştirilmesi ve genişletilmesi, gündeme alınmıştır. Personel temini, mekân temini ve politika araçlarının belirlenmesi görüşmeleri teorik aşamanın pratik aşamaya geçilmesini sağlamıştır. AGSP içerisinde askeri ve sivil kapasitelerin ne zaman ve hangi amaç doğrultusunda kullanılacağı ve uzun vadede ne zaman sona ereceği hakkında genel ilkeler benimsenmiştir. AB'nin gider açık ve geniş bir topluluk olmasına rağmen bir güvenlik stratejisi oluşturamamış olması süreci hızlandırmıştır. Ancak AB'ni güvenlik ve savunma stratejisi oluşturma

konusunu zoraki kılan unsur ise ABD'nin Irak operasyonu olmuştur. Birlik ASGP dâhilinde ilk askeri operasyonunu “Artemis Operasyonu” adı altında Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde gerçekleştirmiştir (Rhinard 2011, s. 17).

2008 yılında yeniden ele alınan AGSP, öncelikli olarak alınan ve pratikte uygulanan kararların genel olarak değerlendirmesini içermektedir. AB kendine ve savunma ve güvenlik konusunda işbirliği içerisinde olduğu devlet veya örgütlerle birlikte iletişimi güçlü bir atmosfer arayışı içerisinde. Gündemine aldığı küresel sorunlar ve temel tehditler ise;

- i. Kitle İmha Silahlarının Yayılması
- ii. Terörizm ve Organize Suçlar
- iii. Siber güvenlik
- iv. Enerji güvenliği
- v. İklim değişikliği, konuları olarak sıralanmıştır (AGSP 2008, ss. 3-5).

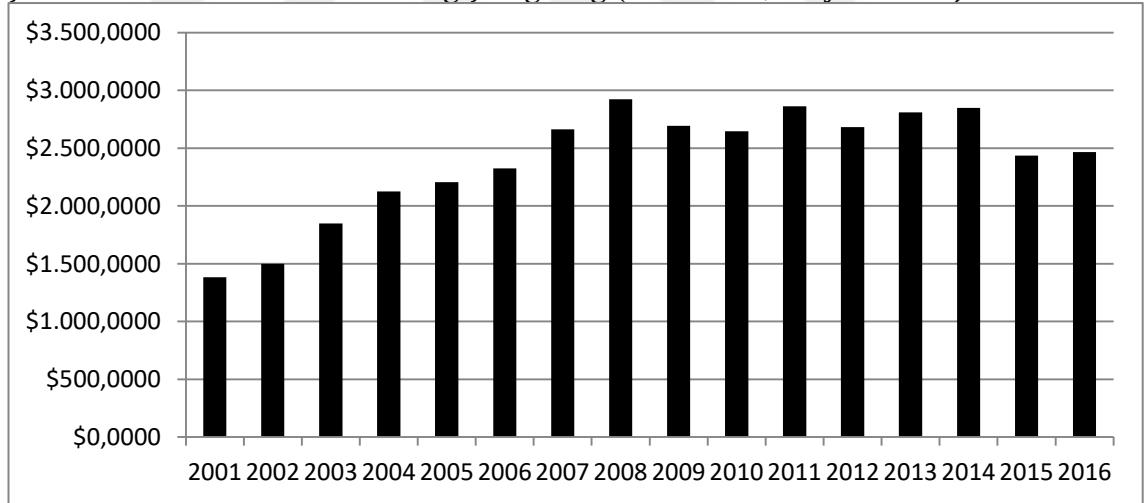
Fransa’nın N.Sarkozy döneminde belirlenen savunma ve güvenlik stratejisinde ABD ve NATO işbirliğinde hareket edileceği belirtilmektedir. Gerekçe olarak AB üyesi birçok devletin NATO’da yer alması ve kolektif savunma ve güvenliğin izlenmesi neticesinde savunma bütçelerinde kesintiye gidilmesinin planlandığı açıklanmıştır. N.Sarkozy'nin yeni askeri ve güvenlik stratejisi küçülmeye gitmiş ve daha dinamik bir Fransız ordusu oluşturmak ve daha iyi istihbarat ve modern teçhizatın temin edilmesini kapsamaktadır (Bennhold, 2018).

Hollande savunma bütçesinde kesintiye gitme taraftarı olmadığını açıklamıştır. Ancak savunma harcamalarında yaşanan düşüşün yükseltilemeyeceğine de vurgu yapmıştır. Avrupa ile savunma konusunda ilişkilerin geliştirilmesi düşüncesine sahip olan Hollande Londra’da düzenlenen Lancaster House zirvesinde savunma konusunda işbirliğinin geliştirilmesi konusunu görüşmüştür. Almanya, Fransa ve Polonya arasında savunma sanayi ve savunma konusunda güçlü bir işbirliği kurma çabaları ortaya çıkmaktadır.

4.6.2 Ekonomik yapı

2000’li yılların başında devlet merkezli bir ekonomi modeline sahip olan Fransa, Pazar ekonomisinin uygulanması adına politikalar izleme gayreti içerisine girmiştir. Bu doğrultuda birçok büyük çaplı şirketi, bankayı ve sigorta kuruluşunu özelleştirmiştir. Enerji, ulaştırma hizmetleri ve savunma sanayi şirketlerini ise tekelinde bulundurmaktaydı(Harmancı 2004, ss. 21-22).Sosyal devlet olma politikası doğrultusunda haftalık çalışma saatlerini 35 saate indiren Fransa özel sektörün rekabet koşullarını oldukça zora sokmuştur. Düşük büyüme hızına sahip olan Fransa aynı zamanda dekolonizasyonun yarattığı olumsuz koşullar ile mücadele etmektedir. Düşük maliyet dolayısıyla üretimin çok nüfuslu, hammadde açısından zengin ülkelere kayması istihdam konusunda Fransa’yı etkilemiştir. 2008 yılında yaşanan küresel krizin etkileri Fransa ekonomisini düşüşe geçirmiş, dış talebin azalması sonucu işsizlik artış göstermiştir (İTKİB 2017, ss. 7-8).

Şekil 4.17: Fransa Milli Gelir değişim grafiği(2001-2016, trilyon dolar)

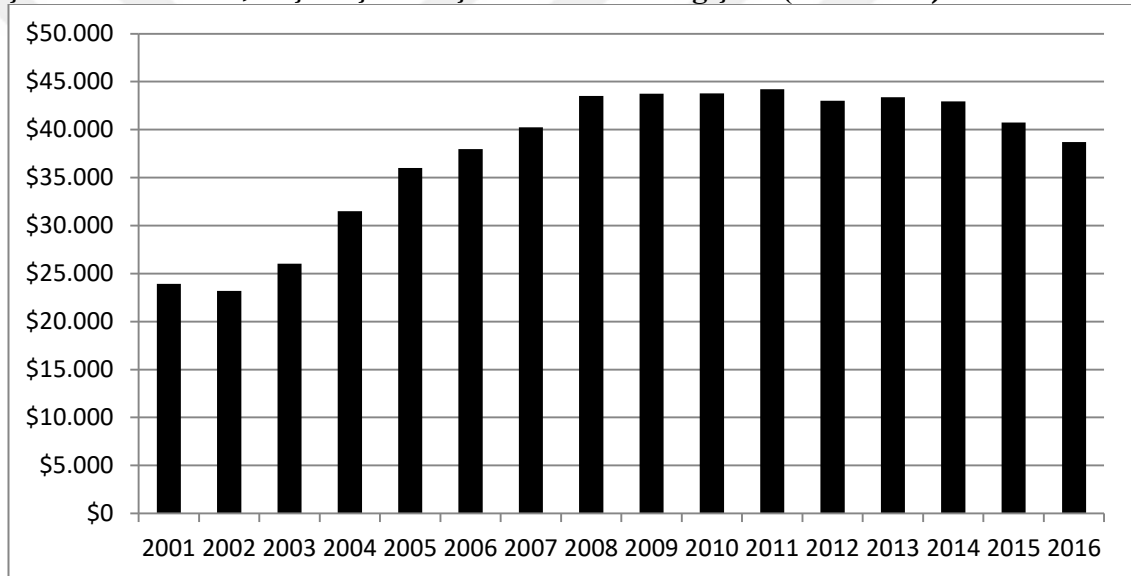
Kaynak:(World Bank, World Development Indicators)

Chirac dönemi 2001 yılı milli gelir seviyesinin 1,5 trilyon dolar seviyesinin altında olduğu görülmektedir. Pazar ekonomisine geçiş doğrultusunda uygulanan özelleştirme politikaları sonucu 2008 küresel krizine kadar ülkenin milli gelir seviyesinde sürekli bir artış gözlenmektedir. AB üye ülkelerde arasında ekonomik açıdan Almanya’nın ardından en geniş hacme sahip olan ülkesi Fransa’dır. Sarkozy sonrası dönemde milli gelir grafiği dalgalı bir görsele sahip olsa da ihracat alanında birçok ülkenin tedarikçisi konumundadır. İhracat kalemleri ilk beş sıralamasına baktığımızda;

- i. Makine- Nükleer Reaktör ve Kazanlar,
- ii. Hava Taşıtları,
- iii. Motorlu Kara Taşıtları,
- iv. Elektrikli Makine ve Cihazlar,
- v. Eczacılık Ürünleri almaktadır(İTKİB2015, s. 14).

Sanayi alanında oldukça gelişmiş olan Fransa savunma sanayi ihracı konusunda da ekonomisine önemli oranda katkı sağlamaktadır. İstihdam konusunda dekolonizasyonun etkisiyle sorunlar yaşayan Fransa’da kişi başına düşen milli gelir değişim grafiğine bakıldığında;

Şekil 4.18:Fransa, Kişi başına düşen Milli Gelir değişimi (2001-2016)

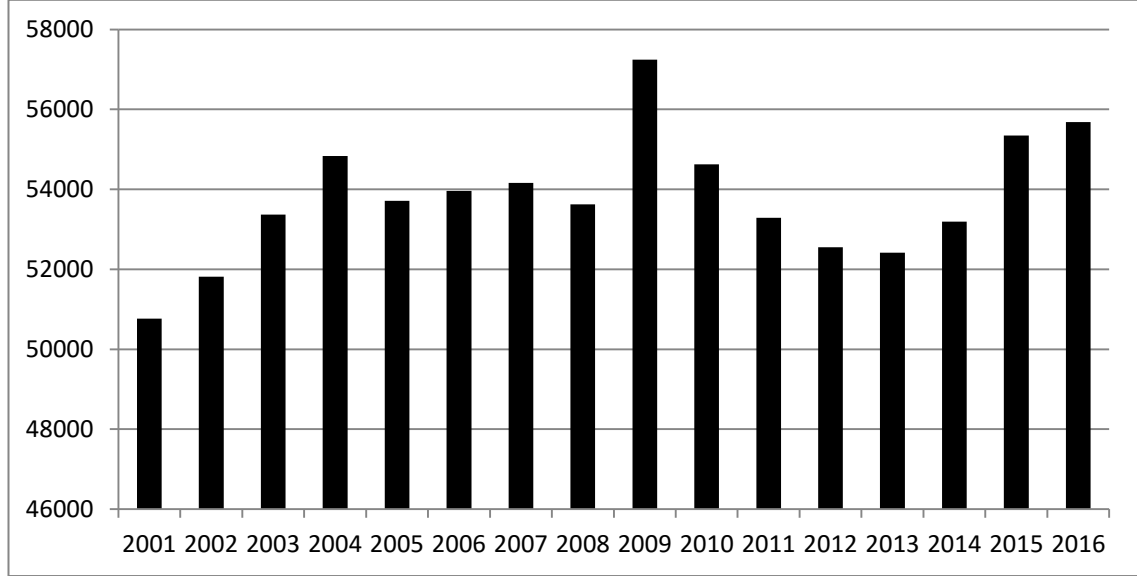

Kaynak: (World Bank, World Development Indicators)

2001 yılında 25,000 dolar seviyesinin altında olan kişi başına düşen milli gelir Pazar ekonomisinin etkisiyle uygulanan özelleştirme politikası, istihdam sağlama açısından Fransa’da yeni bir dönem başlatmıştır. Sosyal devlet anlayışına sahip olan Fransa işçi ücretleri konusunda yapmış olduğu yasal düzenlemeler ile gelir seviyesini yüksek tutmayı amaçlamıştır. 2008 yılı mali kriz dönemine kadar artış gösteren gelir seviyesi 40.000 doların üzerine çıkmasına rağmen 2013 yılının ardından kademeli olarak düşüşe geçmiştir. AB ortak ekonomi politikaları dâhilinde birlik ekonomisine büyük oranda katkı sağlayan Fransa diğer AB üyesi ülkeler ile ekonomik koordinasyon ve ortak yatırım politikaları ile gelir seviyesinde yükseliş sağlamaya çalışmaktadır (euronews 2017).

Fransa'nın savunma harcamalarına ayırdığı pay konu bakımından önem arz etmektedir. 2001-2016 yıllarında gerçekleşen savunma harcamaları şekil 4.18'te verilmiştir.

Şekil 4.19: Fransa Savunma Harcamaları değişimi (2001-2016, milyar dolar)

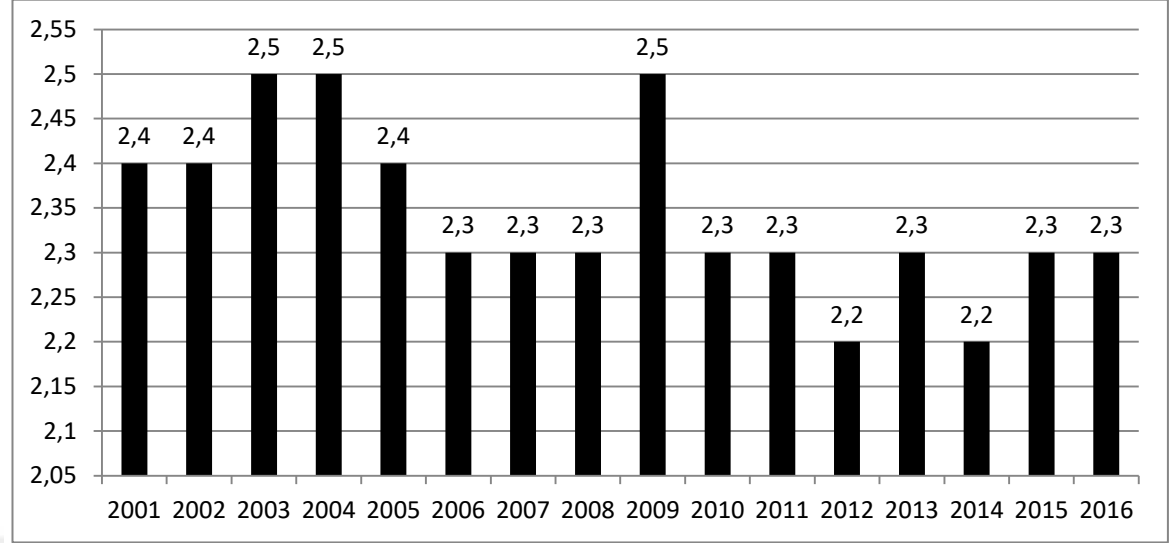

Kaynak: Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)

J.Chirac dönemi 2001-2004 yılları arası yükselen savunma harcamalarında 11 Eylül saldırılarının ardından ABD'nin harekete geçmesi büyük rol oynamaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere Fransa ABD'nin tek kutuplu dünya lideri olmasına sıcak bakmamakta ve çok kutupluluk söylemleri kullanmaktadır. Devam eden yıllarda küresel krizin etkisiyle düşüş yaşayan savunma bütçesi daha önceden sipariş edilen savaş gemisi ve 21 adet Mirages F1s tipi savaş uçaklarının ödemeleri için savunma bütçesinde büyük bir artış gözlenmiştir(Foucault, 2012, s. 11). N.Sarkozy'nin savunma strateji planında NATO ile yakınlaşma konseptine geçmesi ve orduda küçülmeye gitmesinin ardından savunma bütçesinde de düşüş yaşanmıştır. Holande'nın iktidara gelmesi ile birlikte güncel politikanın da gerekliliği olarak gördüğü savunma harcamalarının artışı, grafiklere yansımaktadır. Ortadoğu'da ve Kuzey Afrika'da ABD ve İngiltere ile ittifak kurarak daha fazla söz sahibi olmak isteyen Fransa Savunma harcamalarında büyük oranda artışa gitmektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda bütçedeki oransal değişimi analiz edilecek olursa, şekil 4.15'te görüldüğü gibi değişimler mevcuttur.

Şekil 4.20: Fransa, Savunma harcamaları GSYİH içerisindeki payı (2001-2016)

Kaynak: Stockholm Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)

J.Chirac dönemi ekonomi koşullarının günümüz koşullarına kıyasla daha olumsuz olması nedeniyle savunma harcamalarının GSYİH içindeki oranı artış göstermektedir 11 Eylül saldırıları ardından uluslararası savunma popüleritesinin artış göstermesi grafiğin artış yönünde ilerlemesini etkilemektedir. 2004-2008 yılları arasında düşüşe geçen savunma harcamaları oranları 2009 yılında askeri araçların modernizasyonu ve yeni araçların tedariki doğrultusunda artmıştır. N.Sarkozy döneminde askeri kapasitede gidilen küçültme sonrası oranlarda büyük düşüş olduğu gözlenmektedir. Holande döneminde ne kadar N.Sarkozy dönemi harcamaları eleştirilmiş olsa da Savunma harcamaları GSYİ oransal değişimi fark göstermemektedir.

5.SONUÇ

BM Güvenlik Konseyi daimi üye ülkeleri 1945 yılında sonlanan II. Dünya Savaşı'nın galip ülkelerinden oluşmaktadır. ABD, Rusya, Çin, İngiltere ve Fransa'dan oluşan Güvenlik Konseyi daimi üye ülkeleri, savaş sonucunda doğru savunma hamleleri ile galip gelen ya da doğru savunma ittifakında yer alan ülkelerdir. Bu ülkeler günümüz uluslararası ilişkilerinde gerek ekonomik gerek politik anlamda gelişmiş ülke statüsünde yer almaktadırlar. II. Dünya Savaşı ile SSCB'nin 1991 yılında dağılması süresince yaşanan uluslararası çatışmasızlık dönemi literatürde Soğuk Savaş olarak geçmektedir. Bu dönemde dünya siyasal sistemi kutup başlarını SSCB ve ABD'nin çektiği iki kutuplu bir yapı olarak kabul edilmektedir. Bu dönemin en önemli savunma ve saldırı argümanını nükleer silahlar oluşturmaktadır. SSCB'nin dağılmasının ardından uluslararası siyasal sistem yapı olarak görece de olsa tek kutuplu bir yapıya evrilmiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye yönelik gerçekleşen terör saldırılarının ardından uluslararası bir tehdit unsuru olan terör kavramı ülkelerin savunma politikalarında önceliğini ön sıralara taşımıştır.

Savunma harcamaları ülkelerin ekonomik ve politik gelişmişliği açısından oldukça önem arz etmektedir. Ülkeler ulusal güvenliklerini sağladıkları ölçüde ekonomik ve politik hamle yapma serbestisine kavuşmaktadırlar. Savunma harcamaları bu doğrultuda oldukça stratejik bir öneme sahiptir. 2001 yılından günümüze kadar geçen süreçte ülkelerin güvenliklerini tehdit eden radikal terör yapılanmaları, siber saldırılar, biyolojik silahlar, kıtalararası balistik füze sistemlerinin geliştirilmesi vb. birçok yeni ve aktif unsur gün yüzüne çıkmıştır. Ortaya çıkan bu unsurlar doğrultusunda ülkeler ekonomik faaliyetlerini sürdürmek ve geliştirmek adına ulusal güvenliklerinin temini için savunma harcamaları konusunda oldukça planlı ve temkinli davranmaktadır. Savunma harcamalarının yüksek olması aynı zamanda savunma sanayinin ve bununla birlikte birçok alt sektörün gelişmesini de beraberinde getirmektedir. Savunma sanayi ihracı günümüz uluslararası ticareti içerisinde oldukça önemli bir orana sahiptir. Ülkeler bu doğrultuda savunma sanayi firmalarına bütçeleri içerisinde maddi destek vererek gelişmelerini sağlamaktadırlar. Savunma sanayi sektörü ülke içerisinde istihdam yaratmakta, savunma ihracatı ülkeleri milli gelirlerini arttırarak kalkınmalarını sağlamaktadır. BM Güvenlik Konseyi'nin ilke ve amaçları arasında uluslararası barış ve

güvenliği sağlamak ve korumak ayrıca silah üretimini düzenleyici önlemler almak yer almaktadır. Çalışmada örneklem olarak incelediğimiz ülkeler savunma (silah) sanayisi gelişmiş ülkeler sıralamasında ilk sıralarda yer almaktadırlar. Bu durum bir bakıma tezat oluşturmaktadır.

ABD ülkeler sıralaması içerisinde savunma harcamalarına en yüksek bütçeyi ayıran ülke konumundadır. ABD'nin 2001 yılı savunma bütçesi 418 milyar seviyesindeyken yaşamış olduğu güvenlik tehditleri ve ekonomik, politik çıkarları doğrultusunda 758 milyar seviyelerine ulaşarak tarihi anlamda savunma bütçeleri konusunda bir rekor kırmıştır. 2016 yılına gelindiğinde ise savunma bütçesi 611 milyar dolar seviyesindedir. Savunma harcamaları konusuna büyük miktarda bütçeler ayıran ABD bu doğrultuda savunma sanayi hacmi en yüksek ülkeler sıralaması içerisinde ilk sıralarda yer almaktadır. ABD'nin GSYİH oranlarına baktığımızda 2001 yılında 10.622 trilyon dolar seviyesinde olan ABD GSYİH'sı 2010 yılında 14.964 trilyon dolar, 2016 yılı itibariyle de 18.624 trilyon dolar seviyelerine yükselmiştir. GSYİH oranlarında yaşanan bu yükselme doğrultusunda ABD vatandaşlarının kişi başına düşen milli gelirlerinde de aynı doğrultuda bir ivme gözlemlenmektedir. 2001 yılı kişi başına düşen milli gelir seviyesi 36.840 dolar seviyesindeyken 2010 yılında 48.950 seviyesine yükselmiştir. 2016 yılına gelindiğinde ise kişi başına düşen milli gelir 56.810 dolar olmuştur. 2001 yılında savunma harcamalarının GSYİH içerisindeki oranı yüzde 2,9 seviyesindeyken 2010 yılında yüzde 4,7 seviyelerine yükselmiştir. 2016 yılında ise bu oran yüzde 3,3 seviyelerindedir. Ekonomik veriler ışığında değerlendirilen savunma harcamaları ve ekonomik büyüme kavramları ABD de birbirini pozitif yönde etkileyen bir yapıya sahiptir. Savunma sanayi ürünlerinin sosyal yaşantıda kullanılmasına yönelik modernize edilen unsurları teknolojik gelişmişliği de beraberinde getirerek ABD ekonomisine ayrı bir katkı da sağlamaktadır. Savunma ihraç eden ülke konumunda olan ABD, bu özelliğini politik anlamda da kullanmaktadır. Savunma ihracı konusunda mutabakata vardığı ülkeler ile ikili ilişkilerin geliştirilmesi, yatırım ortaklıklarının kurulması politik hamleler sırasında ülkenin manevra kabiliyetini geliştirmektedir.

Rusya uzun yıllar boyunca ABD' ekonomik ve politik rakibi olma özelliğini taşımaktadır. Bu rekabet aynı zamanda savunma alanında en büyük rakibi olma özelliğini beraberinde getirmiştir. Soğuk savaş döneminde ülkeler uluslararası politik ve

ekonomik konumlarını bu iki ülkenin politikaları doğrultusunda şekillendirmekteydi. 2001 yılı itibariyle Rusya’da iktidarda olan V. Putin iki ülke arasında diplomatik ve politik ilişkilerin gelişmesini sağlamıştır. Nükleer silahların karşılıklı olarak azaltılmaya gidilmesi, terörizm, uyuşturucu trafiğinin önüne geçilmesi, insan kaçakçılığı ile mücadele, Ortadoğu ve Asya-Pasifik coğrafyasında sorunların çözülmesi konusunda ABD ile işbirliğine giden V. Putin uygulamış olduğu bu politika doğrultusunda ülke ekonomisini rekabet ortamından bir süreliğine de olsa kurtarmış ve ekonomik anlamda gelişme kaydetmiştir. Bu süreç devam ederken 2001 yılında 22.679 milyar dolar olan Rusya savunma bütçesi 2010 yılına gelindiğinde 44.338 milyar dolar seviyelerine ulaşmıştır. Savunma konusuna oldukça önem veren Rusya yönetimi SSCB yıllarındaki politik güce yeniden kavuşabilmek adına savunma harcamalarında sürekli yükseliş trendini izlemiştir. 2016 yılına gelindiğinde Rusya’nın savunma bütçesi 70.345 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. 2001 yılında Rusya’nın GSYİH’sı 307 milyar dolar seviyesindeyken 2010 yılına gelindiğinde 1.525 trilyon dolar seviyesine yükselmiştir. İlerleyen yıllarda 2.297 trilyon dolar seviyelerine kadar yükselen Rusya GSYİH’sı daha sonra düşüş göstermiş ve son olarak 2016 yılında ise bu seviye 1.283 trilyon dolar seviyelerine gerilemiştir. Soğuk savaşın ardından yeniden yapılanmaya giden Rusya ekonominin kısa sürede bu seviyelerde bir GSYİH rakamına ulaşması büyük bir ekonomik başarı olarak nitelendirilebilir. Kişi başına düşen milli gelir seviyesi 2001 yılında 7.927 dolar seviyesindeyken 2010 yılına gelindiğinde ise 22.000 dolar seviyesine yükselmiştir. GSYİH oranında 2016 yılında önceki yıllara oranla düşüş gösteren Rusya ekonomisi, kişi başına düşen milli gelirden 24.855 dolar seviyesine yükselmiştir. Rusya ekonomisi içerisinde savunma harcamalarının oransal değişimine bakıldığında yıllar arasında düşüş ve yükseliş gösterse de 2001 ve 2010 yıllarında, yüzde 3,8 seviyelerindedir. Seviyelerde yüksek oranda değişim yaşanmamasının gerekçesi ise Rusya’nın 2001-2010 yılları arasında ABD’ye karşı izlediği uzlaşmacı politikadır. Daha sonra Ortadoğu’da yaşanan iç karışıklıklar neticesinde ABD karşıtı politik strateji izleyen Rusya 2016 yılına gelindiğinde savunma harcamalarının milli gelir içerisindeki oranını yüzde 5,3 yükseltmiştir. Gelişmiş ülkelerin ekonomik çıkarlar doğrultusunda şekillendirdiği dış politikada Rusya’nın izlediği savunma harcamaları stratejisi ekonomi adına savunmanın önemini ortaya koymaktadır.

Çin ülkeler arasında çok az sayıda bulunan ucuz işgücü barındırma özelliğine sahiptir. 1.3 milyar seviyelerinde olan nüfusu ile uluslararası şirketlerin yatırım merkezi haline gelmiştir. Büyüyen ekonomisi sayesinde uluslararası ilişkilerde söz sahibi olmaya başlayan Çin, ekonomisini daha yüksek seviyelere ulaştırabilmek adına savunma harcamalarına ağırlık vermiştir. Hammadde temini konusunda Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile iletişime geçen Çin bölgedeki ekonomik varlığını kalıcı hale getirebilmek adına savunma harcamalarında yükseltme gerçekleştirmiştir. 2001 yılında 52.216 milyar dolar seviyesinde olan savunma harcamaları 2010 yılına gelindiğinde 137.512 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Uluslararası ortamın gerek Uzakdoğu'da gerek Ortadoğu'da gergin bir hal alması Çin'i devlet yöneticilerini tedirgin etmiş ve 2016 yılına gelindiğinde savunma harcamaları 225.713 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Çin ekonomisi içerisinde savunma harcamalarının oransal değişimine bakıldığında 2001 yılında yüzde 2,1 seviyesinde olan oran 2010 yılına gelindiğinde yüzde 1.9 seviyesine gerilemiştir. Bu oran 2016 yılında ise değişim göstermeyerek aynı seviyeyi izlemektedir. Savunma harcamaları konusunda ABD'nin ardından ikinci sırada yer alan Çin'in GSYİH değişim seviyelerine bakıldığında; 2001 yılında 1.339 trilyon dolar seviyesindeyken 2010 yılında 6.101 trilyon dolar seviyesine yükselmiştir. Ucuz işgücü ve yoğun sanayileşme politikaları doğrultusunda uluslararası ekonominin yönlendirici aktörleri arasında yer alan Çin, 2016 yılında 11.199 trilyon dolarlık GSYİH seviyesiyle kendi ekonomi tarihi açısından rekor seviyeye ulaşmıştır. Nüfus bakımından dünyanın en kalabalık ülkesi olma özelliğine sahip olan Çin'in kişi başına düşen milli gelir seviyesinin yıllara oranla değişimine bakıldığında; 2001 yılında 1000 dolar seviyesindeyken 2010 yılında 4.340 dolar seviyesine yükselmiştir. 2016 yılına gelindiğinde bu seviye daha da artarak 8.250 dolar seviyesine ulaşmıştır. Diğer gelişmiş ülkelerin kişi başına düşen milli gelir seviyeleri ile kıyaslandığında oldukça düşük seviyelerde olan Çin' kişi başına düşen milli geliri ülke nüfusu dikkate alındığında oldukça önemli seviyelere ulaşmıştır. ABD açısından ekonomik tehdit olarak algılanan Çin bu doğrultuda ABD tarafından politik, ekonomik ve askeri hamleler ile engellenmeye çalışılmaktadır. Askeri anlamda Çin'i gerek karadan gerek denizden abluka altına alan ABD, Çin içerisinde yer alan ayrılıkçı gruplara savunma gereçleri konusunda destek vererek iç karışıklık yaratmak istemektedir. Bu doğrultuda Rusya ile

diplomatik ilişkilerini geliştirmeye çalışan Çin yönetimi savunma konusunda her alanda kendini koruma politikası izlemektedir.

İngiltere, ABD ile ikili ilişkileri oldukça gelişmiş bir ülke olma özelliği taşımaktadır. Günümüzde AB üyeliğinden ayrılma süreci içerisinde olan İngiltere kurulduğu günden itibaren AB politikalarında söz sahibi olmuştur. Aynı zamanda NATO üyesi olan İngiltere savunma anlamında kendini güvence altına almıştır. II. Dünya Savaşı'nın kazanan ülkelerinden olan İngiltere 2001 yılından sonra değişen uluslararası sisteme adapte olabilmek adına ekonomik anlamda reform politikaları izlemiştir. Devlet merkezli bir ekonomik yapıya sahip olan İngiltere 2001 yılından itibaren “Üçüncü Yol Felsefesi” adını verdiği bir reform paketiyle ekonomisine hareket kazandırmak istemiştir. Bu politikalar dâhilinde Devlet müdahalesinin engellendiği serbest piyasa koşullarının canlandırılmak istemiş ve bu doğrultuda devletin sahip olduğu kamu hizmet kuruluşlarının ile sanayi kollarının özelleştirilmesi politikası izlemiştir. Sanayi devriminin etkisiyle sanayi üretiminde oldukça uzmanlaşmış olan İngiltere savunma sanayi alanında da gelişmiş bir yapıya sahiptir. Ekonomik yapısı incelendiğinde 2001 yılında 1.622 trilyon dolar seviyesinde olan İngiltere GSYİH'sı 2010 yılına gelindiğinde 2.441 trilyon dolar seviyesine yükselmiştir. 2016 yılında ise bu seviye 2.648 trilyon dolar seviyesine kadar ulaşmıştır. Güvenlik tehdidi açısından ABD, Rusya ve Çin baz alındığında oldukça düşük seviyelerde olan İngiltere ABD'nin savunma politikalarına destek vermekte savunma ittifakını korumaya çalışmaktadır. Aynı zamanda sınır ötesi askeri üslerde asker bulunduran İngiltere savunma harcamalarına önem vermektedir. 2001 yılı savunma harcamalarına bakıldığında 50.964 milyar dolar seviyesindeyken 2010 yılına gelindiğinde 64.230 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. 2010 yılında bu seviye 54.217 seviyesine gerilemiştir. AB'den ayrılma sürecine giren İngiltere ekonomik açıdan zor ve karmaşık bir süreç içerisine girmiştir. Bu doğrultuda İngiltere'nin savunma harcamaları düşüş göstermektedir. Kişi başına düşen milli gelir açısından İngiltere ekonomisi incelendiğinde 2001 yılında 27.466 dolar seviyesinde olan kişi başına düşen milli gelir 2010 yılına gelindiğinde 35.880 dolar seviyesine yükselmiştir. 2016 yılında ise bu rakam 42.622 dolar seviyesinde gözlemlenmektedir. Savunma harcamalarının milli gelir içerisindeki oransal değişimine bakıldığında 2001 yılında yüzde 2.3 seviyelerinde olan oran 2010 yılında yüzde 2.4 seviyesine yükselmiştir. 2016 yılında ise bu oran yüzde 1.9 seviyesine kadar gerilemiştir. Dâhil

olduğu savunma ittifakının güvencesi doğrultusunda GSYİH'sında düşüş yaşandığı dönemde savunma harcamaları içerisinde kesintiye gitme serbestisi yakalayan İngiltere, ekonomik anlamda düşüş ivmesine sahip olsa da kişi başına düşen milli gelir rakamlarında ülkeler arasında üst seviyelerde olma özelliğini korumaktadır. Nitelikli sanayi ürünleri ihracının bu rakamların yakalanmasında etkisi büyük önem arz etmektedir.

Fransa'nın BM ve AB'nin kurucu üyeleri arasında olması uluslararası arenada bir adım öne taşımaktadır. BM ve AB haricince NATO, G8, DTÖ ve Uluslararası Frankofoni Örgütüne üye olan Fransa, dış politikasını ve uluslararası ticaretini bu örgütlerle olan ilişkileri doğrultusunda şekillendirmektedir. 11 Eylül saldırılarının ardından AB içerisindeki müttefiki aynı zamanda en büyük rakiplerinden biri olan İngiltere vari bir tutum sergileyerek ABD'ye destek vermiştir. Savunma politikalarında İngiltere ile benzer politikalar izleyen Fransa ABD'nin soğuk savaşın ardından uluslararası sistemin başat aktörü olmasından rahatsızlık duymakta ve dış politika söylemlerinde çok kutuplu dünya kavramını dile getirmektedir. ABD'nin başat olduğu bir uluslararası sistemin kendi ekonomik çıkarlarını ve politik anlamda etkin olduğu bölgelerde etkinliğini azaltmasından duyduğu endişe doğrultusunda savunma politikalarına yön vermektedir. AB' etkinliği arttırmak isteyen Fransa, İngiltere'nin birlikten ayrılmasından dolayı endişe duymaktadır. Ekonomik açıdan incelendiğinde 2001 yılı savunma harcamaları 50.768 milyar dolar seviyesinde olan Fransa 2010 yılına gelindiğinde 54.623 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Bu rakam artış göstererek 2016 yılında 55.681 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Savunma harcamalarında artış gözlemlenen Fransa'nın GSYİH'sı incelendiğinde GSYİH 2001 yılında 1.382 trilyon dolar seviyesindeyken 2010 yılında 2.647 trilyon dolar seviyesine yükselmiştir. 2016 yılında ise bu rakam AB'nin yaşadığı olumsuz politik süreç ve İngiltere'nin ayrılma söylemleri neticesinde 2.465 trilyon dolar seviyesine gerilemiştir. Savunma harcamalarının milli gelir içerisindeki oransal değişimine bakıldığında 2001 yılında yüzde 2.4 seviyesindeyken 2010 yılında yüzde 2.3 seviyesine gerilemiştir. 2016 yılında ise bu oran değişiklik göstermeyerek yüzde 2.3 seviyesini korumuştur. Ortadoğu'da doğuda yaşanan karışıklıklar neticesinde bölge politikalarında etkin olmak isteyen Fransa ABD ve İngiltere ile beraber politik ve askeri girişimlerde bulunmaktadır. Kişi başına düşen milli gelir değişim seviyelerine bakıldığında 2001 yılında 23.940 seviyelerindeyken

2010 yılında bu rakam 43.790 seviyesine yükselmiştir. 2016 yılı gözlemlendiğinde AB'nin olumsuz koşulları neticesinde 38.720 dolar seviyesine gerilemiştir.

BM Güvenlik Konseyi daimi üye ülkeleri her ne kadar uluslararası barış ve güvenliğin temini doğrultusunda bir araya geliyor olsa da elde edilen veriler ışığında savunma harcamalarına oldukça önem vermekte ve askeri anlamda gelişme ve modernize olma politikası uygulamaktadır. Ulusal ekonomik çıkarlar doğrultusunda politik ve askeri ittifaklar içerisine giren ve gerektiğinde çatışma durumunda olan güvenlik konseyi daimi üye ülkeleri politik tutumları doğrultusunda savunma sanayinin gelişmesi, istihdamın yaratılması, savunma ihracatı gelirlerinin yükseltilmesi ve en önemlisi ulusal güvenlikleri doğrultusunda savunma harcamalarını yükseltme eğiliminde olmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Barr, M. (2013). *Kim Korkar Çin'den*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Best, A., Jussi, H. M., Maiolo, J. A., & Shulze, K. E. (2015). Avrupada İstikrar Arayışı (1917-1929). T. U. BELGE içinde, 20. YÜZYILIN ULUSLARARASI TARİHİ (s. 49-51). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bilgili, Y. (2014). *KARŞILAŞTIRMALI İKTİSAT OKULLARI DERS NOTLARI (Makroİktisadın Teorik Esasları)* (11 b.). İSTANBUL: İkinci Sayfa Yayıncılık.
- Bodur, H. (2013). *KRONOLOJİK 20.YÜZYIL SİYASİ TARİHİ*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Brzoska, M. (1995). WORLD MILITARY EXPENDITURES. *Savunma Ekonomisi El Kitabı* , 48-49.
- Bulutoğlu, K. (2008). *KAMU EKONOMİSİNE GİRİŞ, Demokraside Devletin Ekonomik Bir Kuramı*, (7 b.). Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Chambers, G. (2008). *Gordon Brown'ın Ekonomi Politikalarına Bakış*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Dedeoğlu, B. (2014). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.
- Keskin, F. (2013). Birleşmiş Milletler. Ç. Ö. TONUS içinde, *ULUSLARARASI ÖRGÜTLER* (s. 27-32). Eskişehir: T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI.
- Pazarcı, H. (2010). *ULUSLARARASI HUKUK*. Ankara: Turhan Kitabevi
- Q.Shi. (1996). *Çin 1995*. Ankara: Elit Yayınları.
- Rüma, İ. (2014). "Uluslararası Örgütleri Çalışmak Ve Tanımlamak". E. BALTA içinde, *KÜRESEL SİYASETE GİRİŞ* (1 b., s. 372). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sander, O. (2011). *Siyasi Tarih (1918-1994) "Milletler Cemiyeti"*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Tomanbay, M., & Gümüş, T. (2008). *Genel Ekonomi (Ekonomik Büyüme ve İstikrar)* (2 b.). ANKARA: Gazi Kitabevi.
- Uslubaş, T., & Dağ, S. (2015). *İlk Çağlardan Günümüze DÜNYA TARİHİ ANSİKLOPEDİSİ*. İstanbul: Karma Kitaplar.
- Ünsal, E. M. (2016). *MİKRO İKTİSADA GİRİŞ*. Ankara: BB101 Yayınları.
- Yayla, A. (2014). FRANSA. A. Yayla içinde, *KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER* (s. 109-118). Ankara: Liberte Yayınları.
- Yıldırım, K. (2013). KEYNESYEN DEVRİM. B. D. İLYAS IŞIKLAR (Dü.) içinde, *MAKRO İKTİSAT* (s. 46-47). ESKİŞEHİR: T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI.

Sürekli Yayınlar

- Ağır, O. (2016). Rusya-Ukrayna Krizi'nin Avrasya Ekonomik Birliği Bağlamında Değerlendirilmesi. *KSU, İİBF Dergisi* , 26.
- Akçadağ, E. (2010). Yükselen Güç Çin'in Kamu Diplomasisi. *Kamu Diplomasisi dergisi*, 5-7.
- Akçay, E. Y. (2016). SARKOZY DÖNEMİNDE FRANSA DIŞ POLİTİKASI VE TÜRKİYE'NİN AB'YE TAM ÜYELİK SÜRECİ. *Sosyal Bilimler Dergisi* , 25-27.
- Akgül, F. (2007). RUSYA'NIN PUTİN DÖNEMİ AVRASYA ENERJİ POLİTİKALARI'NIN TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ. *Güvenlik Stratejileri Dergisi* , 131-134.
- Aslan, H. K. (2014). YÜKSELEN GÜÇ ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN ORTADOĞU POLİTİKASI. *akademikortadogudergisi*, 28-33.
- Aydıntan, E. (2007). ABD İNCELEMELERİ. *21.yüzyıldergisi* , 88-89.
- Asutay, B. (2013). *SAVUNMA HİZMETLERİ VE HARCAMALARI ANALİZİ*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Benoit, E. (1978). GROWTH AND DEFENSE IN DEVELOPING COUNTRIES ' 'ECONOMIC DEVELOPMENT AND CULTURAL CHANGE". 26 (2), 271-280.
- Bilişli, K. (2011). ASKERİ KEYNESÇİLİK. *AKSARAY ÜNİVERSİTESİ İİBF DERGİSİ*, 3 (2), 8-9.
- Chien-Chiang Lee, S.-T. C. (2007). DO DEFENCE EXPENDİTURES SPUR GDP? A PANEL ANALİSİS FROM OECD AND NO-OECD COUNTRIES. *Defence And Peace Economics*, 11 (2), 265-280.
- Çeçen, A. (1988). SAVUNMANIN ÇAĞDAŞ ANLAMI. *TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ DERGİSİ* (1), 43-53.
- Demircan, Ç. (2010). ÜÇÜNCÜ YOL VE YOLUN SONU. *MEMLEKET SiyasetYönetim Dergisi*, 5 (12), 202-203.
- Demirel, H. A. (2014). Üçüncü Yol ve İngiltere'de Blair Dönemi. *Amme İdaresi Dergisi*, 2-10.
- Erhan, Ç. (2001). ABD'NİN ULUSAL GÜVENLİK ANLAYIŞI. *Ankaa Üniverstlesi SBF Dergisi* , 83-86.
- Fırat, M. (2009). SOĞUK SAVAŞ SONRASINDA FRANSA'NIN DIŞ POLİTİKASI . *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 64-1 , 31-34.

- Galvin, H. (2003). THE IMPACT OF DEFENCE SPENDING ON THE ECONOMIC GROWTH OF DEVELOPING COUNTRIES: A CROSS-SECTION STUDY. *DEFENCE AND PEACE ECONOMICS*, 14 (1), 51-59
- Goodson, L. P., & Johnson, T. H. (2014). *U.S. POLICY AND STRATEGY TOWARD AFGHANISTAN AFTER 2014*. Pensilvanya: The United States Army War College (ISS).
- Giray, F. (2004). SAVUNMA HARCAMALARI VE EKONOMİK BÜYÜME. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5 (1), 188-189.
- Işıık, H. G. (2008). TÜRKİYE'DE SAVUNMA HARCAMALARI VE EKONOMİK BÜYÜME. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 25 (2), 406-410.
- İşcan, İ. H. (2004). Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları. *Uluslararası İlişkiler* , 48-50.
- Joerding, W. (1986). ECONOMIC GROWTH AND DEFENSE SPENDING GRANGER CAUSALITY. *Journal Of Development Economics* , 35-40.
- J.Ramazanov. (2009). “Sotsialno-Ekonomičeskaya Model Kitaya i Uroki dlya Rossii. Rusya: Izvestiya Tomskogo Politehničeskogo Universiteta.
- Kahraman, E. (2012). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde -Rusya Federasyonu, İran ilişkileri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi* , 40-42.
- Kovancılar, B. (2013). ABD’de Bütçe Açık ve Fazlaları: Tarihsel Bir İnceleme. *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi* , 75-76.
- Lim, D. (1983). ANOTHER LOOK AT GROWTH AND DEFENSE IN LESS DEVELOPED COUNTRIES. *ECONOMIC DEVELOPMENT AND CULTURAL CHANGE*, 31, 377-384.
- Looney, R. E. (1997). *The Economics of Third World Defense Expenditures* (46-7 b.). London: Jai Prees.
- Lozanskiy, E. (2007). *Rossiya Mejdu Amerikoy i Kitayem*. Moskova: Mejdunarodniye Otnoşeniya.
- Martin, K. D. (2009). Understanding China’s Political System. *Congressional Research Service*
- Musaoğlu, N. (2006). Fransa’nın Ortadoğu Politikaları. *Ortadoğu Yıllığı* , 484-497
- Orhan, G., & Sedat, Ç. (2016). Sovyet Sonrası Dönemde Rusya’da İdari Reform Politikaları. *YASAMA DERGİSİ* , 49-50.
- Oxenstierna, S. (2016). Russia’s defense spending and the economic decline. *Journal of Eurasian Studies* , 61-65.
- Reenen, J. V. (2007). *In brief Blair’s economic legacy*. London: The London School of Economics.
- Rhinard, M. H. (2011). *The European Security Strategy: Reinvigorate, Revise or Reinvent?* Stockholm: The Swedish Institute of International Affairs. ss. 2-7.

- Özgen, C. (2016). AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NDA İLK ÇATLAK: LİBYA KRİZİ. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi* , 147-148.
- Sandıklı, A. (2009, Güz). GELECEĞİN SÜPER GÜCÜ ÇİN. *Bilge Strateji* , s. 44-46.
- Sayın, Y. (2003). Konfüçyüs'ün Yeniden Keşfi ve Çin'in Dış Politikasında Dönüşüm. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 230.
- Tarakçı, N. (2016). Çin Ordusunda Stratejik Yapılanma. *TASAM* , 1-4.
- Tüğen, K. (1988). DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE SAVUNMA HARCAMALARINDAKİ GELİŞMELER VE EKONOMİK ETKİLERİ. *T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* , 3 (2), 287.
- Tüysüzoğlu, G. (2013). Rusya Dış Politikası'nın Etkin Silahı: Donmuş Çatışma Bölgeleri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi* , 191-194.
- Vasconcelos, A. d. (2009). *The European Security Strategy 2003-2008 Building on Common Interests*. Paris: European Union Institute for Security Studies (ISS-IES).
- Wood, D. L. (2017). *2017 INDEX OF U.S. MILITARY STRENGTH "Assessing America's Ability to Provide for the Common Defense"*. NEWYORK: DAVIS INSTITUTE FOR NATIONAL SECURITY AND FOREIGN POLICY.
- Y, Ligang Song, R. G. (2017). CHINA'S NEW SOURCES Human Capital, Innovation, and Technological Change. *Australian National Universty Press* , 265-267.

Diğer Yayınlar

- Acar, İ. A. (2017). *www.acarhoca.com*. 11 24, 2017 tarihinde <http://acarhoca.com/askeri-keynesyenizm-savasla-dans/> adresinden alındı
- AGSP. (2008). *Report on the Implementation of the European Security Strategy "Providing Security in a Changing World"*. Brüksel: EUROPEAN UNION.
- Akgül, Ö. (2005). Rusya Federasyonu'nun Yeni Güvenlik ve Savunma Politikası. *Lisans Bitirme Tezi, Uludağ Üniversitesi, İktisat ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü*, 54.
- Alagöz, E. A. (2010, 03 17). *BİLGESAM*. 04 04, 2018 tarihinde [www.bilgesam.org: http://www.bilgesam.org/incele/865/-yükselen-guc-cin%E2%80%99in-dunden-bugune-dis-politika-analizi/#.Wtj2HohuY2w](http://www.bilgesam.org/incele/865/-yükselen-guc-cin%E2%80%99in-dunden-bugune-dis-politika-analizi/#.Wtj2HohuY2w) adresinden alındı
- Aljazeera Turk. (2014, 04 12). 04 01, 2018 tarihinde www.aljazeeraturk.com.tr: http://www.aljazeera.com.tr/portre/portre-dimitri-medvedev adresinden alındı
- amerikabülteni. (2016, 11 08). *www.amerikabülteni.com*: <http://amerikabulteni.com/2016/11/08/abd-baskani-nasil-seciliyor-iste-abdnin-secim-sistemi/> adresinden alınmıştır
- Aras, A. (2017, 10 24). *SASAM*. 04 03, 2018 tarihinde [www.sahipkiran.org: http://sahipkiran.org/2017/10/24/rus-siyasal-tarihi/](http://sahipkiran.org: http://sahipkiran.org/2017/10/24/rus-siyasal-tarihi/) adresinden alındı
- Asutay, B. (2013). *SAVUNMA HİZMETLERİ VE HARCAMALARI ANALİZİ*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- BBC. (2016). *David Cameron'un altı yılda bıraktığı altı miras*. Londra: BBC. *BBC News*. (2011, 12 15). 04 10, 2018 tarihinde www.bbc.com: http://www.bbc.com/news/world-europe-12666433 adresinden alındı
- Bekcan, U. (2012). *YENİ DÜNYA DÜZENİNDE RUSYA-ÇİN İLİŞKİLERİ*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Bennhold, S. E. (2018, 06 17). *In Defense Policy, France Turns to U.S. and Europe*. 04 12, 2018 tarihinde [www.nytimes.com: https://www.nytimes.com/2008/06/17/world/europe/17france.html](https://www.nytimes.com/2008/06/17/world/europe/17france.html) adresinden alındı
- Bilgin, Ö., & Korkmaz, T. (2017, 01). *Askeri Harcamalar ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki; "Türkiye ve ABD Karlılaştırmalı Analizi"*. 04 03, 2018 tarihinde www.researchgate.net: https://www.researchgate.net/publication/322835453 adresinden alındı
- bloomberg. (2016, 11 22). *www.bloomberght.com*: <https://www.bloomberght.com/haberler/haber-amp/1948207-obamanin-8-yillik-ekonomi-karnesi> adresinden alınmıştır
- BMAntlaşması. (2018, 03 12). *Birleşmiş Milletler Antlaşması*. www.ombudsman.gov.tr: https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/35501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf adresinden alınmıştır

- Borger, J. (2008). *Brown's first year: foreign policy*. Salisbury: The Guardian.
- BUSH, G. W. (2006). *The National Security Strategy of the United States*. Washington D.C.: National Security Strategy Archive.
- C.Erman. (2014, 07 03). *ÖZGÜRLÜKDÜNYASI*. 04 02, 2018 tarihinde özgürlükdünyasi.org: <https://ozgurlukdunyasi.org/arsiv/36-sayi-214/307-dunden-bugune-rusya-ekonomisi> adresinden alındı
- cnnturk. (2010, 05 28). www.cnnturk.com: <https://www.cnnturk.com/2010/dunya/05/28/obamanin.ilk.ulusal.guvenlik.stratejisi/578049.0/index.html> adresinden alınmıştır
- Colard, D. (2008, 08 16). *"La Conception Française du Nouvel Ordre International Après La Chute Du"*. 04 09, 2018 tarihinde www.diplomatie.gouv.fr: http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/actions-france_830/etudesrecherches-3119/annuaire-francais-relations... adresinden alındı
- Coughlin, C. (2016). *David Cameron's timid defence policy has made the world dramatically more unsafe*. Londra: The Telegraph.
- Çomuk, A. (2014, 10 06). *Akademik Perspektif*. www.akademikperspektif.com: <http://akademikperspektif.com/2014/10/06/bir-ulkenin-ekonomisi-makro-acidan-nasil-degerlendirilmeli/> adresinden alınmıştır
- Darlington, R. (2018, 02 27). [rogerdarlington.me.uk](http://www.rogerdarlington.me.uk). 04 03, 2018 tarihinde www.rogerdarlington.me.uk: <http://www.rogerdarlington.me.uk/Chinesepoliticalsystem> adresinden alındı
- Davis, J. (2009). *Past Prime Ministers Tony Blair, Labour 1997 to 2007*. Londra: MINISTRY OF DEFENSE OF ENGLAND.
- Değer, S., & Sen, S. (1991). Military Expenditure, Aid and Economic Development "159-186". Proceedings of the World Bank Annual Conference on Development Economics.
- DEİK. (2012). *RUSYA FEDERASYONU "Ülke Bülteni"*. İSTANBUL: DEİK / Türk–Rus İş Konseyi.
- Demir, İ. (2006). Küresel ve Bölgesel Savunma Hizmetlerinin Politik Ekonomisi. 21. Maliye Sempozyumu (s. 225-227). Çanakkale: T.C. ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ BİGA İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ MALİYE BÖLÜMÜ.
- Deudney, D. H. (2006, 12 01). *ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA*. 04 13, 2018 tarihinde www.britannica.com: <https://www.britannica.com/topic/geopolitics#accordion-article-history> adresinden alındı
- Dune, J. P. (2000). *The Economic Effects of Military Expenditure in Developing Countries* (NW4 4BT b.). London: Economics Group Middlesex University Business School,.

- Dürbin, E. (2018, 04 01). *Akademik Perspektif*. www.akademikperspektif.com:
<http://akademikperspektif.com/2012/04/07/amerike-birlesik-devletlerinin-siyasi-sistemi/> adresinden alınmıştır
- DW. (2007, 04 24). *dw.com*. 04 05, 2018 tarihinde www.dw.com.tr:
<http://p.dw.com/p/AZP9> adresinden alındı
- England, M. o. (2011). *Gordon Brown Labour 2007 to 2010*. London: MINISTRY OF DEFENSE OF ENGLAND.
- euronews. (2017, 05 22). *Almanya ve Fransa'dan Euro Bölgesi'ni güçlendirme kararı*. 04 12, 2018 tarihinde www.euronews.com:
<http://tr.euronews.com/2017/05/22/almanya-ve-fransa-dan-euro-bolgesi-ni-guclendirme-karari> adresinden alındı
- Evirgen, Y. (2013). www.yakupevirgen.com.tr. 12 17, 2017 tarihinde
<http://www.yakupevirgen.com.tr/savunmaharcamalari-veozellikleri/> adresinden alındı
- evrensel. (2018, 04 01). www.evrensel.net: <https://www.evrensel.net/amp/155770/bush-doneminde-amerika> adresinden alınmıştır
- Foucault, M. (2012). *The Defense Budget in France: between Denial and Decline*. Paris: Laboratoire de Recherche sur la Défense (IFRI).
- Galgano, F. A. (2017). War and Terrain. F. A. Galgano içinde, *Military Geography* (s. 12-14). Philadelphia: Routledge.
- Grant, C. (2017). *Mrs May's emerging deal on Brexit "Not just hard, but also difficult"*. Londra: Centre For European Reform.
- Harmancı, M. (2004). *FRANSA ÜLKE ARAŞTIRMASI*. ANKARA: TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A. Ş.
- Haznedar, O. (2014). *Büyük Güçler ve Dış Politika*. 04 09, 2018 tarihinde www.academia.edu:
http://www.academia.edu/9524507/B%C3%BCy%C3%BCk_G%C3%BC%C3%A7ler_ve_D%C4%B1%C5%9F_Politika_-_Fransa adresinden alındı
- <http://mfa.gov.tr>. (2018, 03 29). www.mfa.gov.tr: <http://www.mfa.gov.tr/amerika-birlesik-devletleri-siyasi-gorunumu.tr.mfa> adresinden alınmıştır
- <https://mfa.gov.tr>. (2013). 04 02, 2018 tarihinde www.mfa.gov.tr:
<http://www.mfa.gov.tr/rusya-siyasi-gorunumu.tr.mfa> adresinden alındı
- <https://www.usa.gov>. (2016, 09 12). 04 25, 2018 tarihinde www.usa.gov:
<https://www.usa.gov/election#item-211441> adresinden alındı
- İTKİB. (2017). *FRANSA ÜLKE RAPORU*. İstanbul: İTKİB Genel Sekreterliği.
- İTKİB2015. *FRANSA ÜLKE RAPORU*. İstanbul: İTKİB Genel sekreterliği.

- J.W.Peltason. (2004). *A.B.D. Dışışleri Bakanlığı Uluslararası Bilgi Programları Bürosu*. <http://usinfo.state.gov/>:
<https://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/abd-anayasasi.pdf>
adresinden alınmıştır
- Jon Lunn, V. M. (2008). *British foreign policy since 1997*. Londra: House of Commons Library.
- Kamalov, İ. (2009). BAŞKAN BARACK OBAMA ve RUSYA-ABD. *ORSAM* , 66-67.
- Keleş, S. Ş. (2017). *RUSYA FEDERASYONU ÜLKE RAPORU*. İzmir: İzmir Ticaret Odası.
- Kelly, M. (2018, 04 02). *americanhistory*. [www.americanhistory.com](http://americanhistory.about.com/usconstitution/checks-balances):
<http://americanhistory.about.com/usconstitution/checks-balances> adresinden alınmıştır
- Kemal, İ. (2015, 10 25). *AB Haber Brüksel*. 04 13, 2018 tarihinde www.abhaber.com:
<http://www.abhaber.com/cografya-ve-politika-jeo-politik/> adresinden alındı
- Kennedy, G. (2011). Defense economics. *ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA* , 21-22.
- Kıbrıs, A. İ. (2003). *Çin Halk Cumhuriyeti 1978'den Günümüze*. İstanbul: TÜSİAD Sabancı Üniversitesi REF(Rekabet Formu).
- Köse, Ş. (2016). *Theresa May'li İngiltere*. İstanbul: EURO Politika.
- Lin, J. Y. (2012). *China and the Global Economy*. SAN FRANCISCO: FEDERAL RESERVE BANK OF SAN FRANCISCO.
- milliyet*. (2015, 12 11). 04 01, 2018 tarihinde www.milliyet.com.tr:
<http://www.milliyet.com.tr/abd-ekonomisi-savaslarla-buyudu/ekonomi/detay/2162103/default.htm> adresinden alındı
- Morrison, W. M. (2018). *China's Economic Rise: History, Trends Challenges, and Implications for the United States*. Washington: Congressional Research Service.
- Muradi. (2010). *The soldiers welfare: The Military Keynesianizm Perspective for the indonesian Armed Forces's Professionalism*. 11 17, 2017 tarihinde
<https://doi.org/10.5539/ass.v13nllp152> adresinden alındı
- Obama, B. (2015). *ABD ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ 2015*. WASHINGTON: THE WHITE HOUSE.
- Öçalan, G. (2014, 02 20). *AkademikPerspektif*. [www.akademikperspektif.com](http://akademikperspektif.com):
<http://akademikperspektif.com/2014/02/20/soguk-savas-sonrasi-abd-ulusal-guvenlik-stratejileri/> adresinden alınmıştır
- ÖRMECİ, O. (2014, 12 03). *Politikaakademisi*. 04 02, 2018 tarihinde
[www.politikaakademisi.com](http://politikaakademisi.com): <http://politikaakademisi.org/2014/12/03/siyasal-sistemler-rusya-federasyonu/> adresinden alındı

- Örmeci, O. (2016, 12 13). *UPA*. 04 07, 2018 tarihinde [www.politikaakademisi.org](http://politikaakademisi.org):
<http://politikaakademisi.org/2016/12/13/adip-savunma-sanayii-bulteninden-satirbaslari/> adresinden alındı
- Özdal, H. (2015). *RUS DIŞ POLİTİKASINDA UKRAYNA (1991-2014). Doktora Tezi*. ANKARA: ANKARA ÜNİVERSİTESİ.
- Quaile, I. (2007, 06 27). *dw.com*. 04 05, 2018 tarihinde [www.dw.com.tr](http://p.dw.com/p/B3ko):
<http://p.dw.com/p/B3ko> adresinden alındı
- Ross, R. S. (2017). *China In U.S. National Security Strategy Reports, 1987-2017*. California: USC-US China Institute.
- Sağlam, Z. (2014, 03 16). *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi için reform talepleri*.
<http://insamer.com>: http://insamer.com/tr/birlesmis-milletler-guvenlik-konseyi-icin-reform-talepleri_64.html adresinden alınmıştır
- Sipri. (2016). <https://www.sipri.org/>. 11 27, 2017 tarihinde [www.sipri.org](http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1602.pdf):
<http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1602.pdf> adresinden alındı
- Şöhret, M. (2011, 05 07). *bilgesam*. 04 07, 2018 tarihinde www.bilgesam.org:
<http://www.bilgesam.org/incele/848/-cin%E2%80%99in-ulusal-guvenlik-stratejisi/#.WtpFjohuY2w> adresinden alındı
- T.C.Dışişleri Bakanlığı. (2018). *mfa.gov.tr*. 04 03, 2018 tarihinde www.mfa.gov.tr:
<http://www.mfa.gov.tr/cin-halk-cumhuriyeti-kunyesi.tr.mfa> adresinden alındı
- Tarihi Olaylar*. (2018, 2 17). www.tarihiolaylar.com:
<http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/milletler-cemiyeti-cemiyet-i-akvam-387> adresinden alınmıştır
- Tian, N., Fleurant, A., Wezeman, P. D., & Wezeman, S. T. (2017). *www.sipri.org*. 1 26, 2018 tarihinde <https://www.sipri.org/sites/default/files/Trends-world-military-expenditure-2016.pdf> adresinden alındı
- trumanlibrary*. (2018, 04 01). www.trumanlibrary.org:
https://trumanlibrary.org/whistlestop/teacher_lessons/3branches/1.htm adresinden alınmıştır
- tuiçakademi*. (2014, 06 18). 04 01, 2018 tarihinde www.tuicakademi.com:
<http://www.tuicakademi.org/putin-in-rusyasi/> adresinden alındı
- Türk, H. K. (2007). *TÜRK SAVUNMA SANAYİNİN EKONOMİK ETKİLERİ VE SAVUNMA HARCAMALARI-BÜYÜME İLİŞKİSİNİN EKONOMETRİK MODELLENMESİ*. ADANA: Çukurova Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi).
- Türkmen, İ. (2008, 09 30). *Fransa'nın dış politikası*. 04 10, 2018 tarihinde www.hurriyet.com.tr: <http://www.hurriyet.com.tr/fransa-nin-dis-politikasi-10014339> adresinden alındı
- U.S.Congress. (1787). *The Constitution of the United States Article II*. Philadelphia: Constitutioncenter.

Wallerstein, I., & Sözman, ç. F. (2013, 12 W, çev. Mithat Fabian SÖZMEN 08).
Fransa'nın agresif dış politikası.

www.evrensel.net: <https://www.evrensel.net/haber/73680/fransanın-agresif-dis-politikasi> adresinden 04 11, 2018 tarihinde alındı.

Whitehouse. (1998). *National Security Strategy for A New Century*. WASHINGTON D.C.: THE WHITE HOUSE.

Whitehouse. (1999). *National Security Strategy for A New Century*. Washington D.C.: WhiteHouse.

